

TAMPEREEN YLIOPISTO
Oikeustieteiden laitos

Markku Puukko

**NOTEERAAMATTOMAN YHTIÖN JAKAMA OSINKO
LUONNOLLISEN HENKILÖN NÄKÖKULMASTA**

Pro gradu –tutkielma

Vero-oikeus

Tampere 2006

Tampereen yliopisto

Oikeustieteiden laitos

PUUKKO, MARKKU: Noteeraamattoman yhtiön jakama osinko luonnollisen henkilön näkökulmasta

Pro gradu –tutkielma, 80 s.

Vero-oikeus

Maaliskuu 2006

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli tutkia vuoden 2005 yritys- ja pääomaverouudistuksen vaikutuksia luonnollisen henkilön saamaan osinkotuloon noteeraamattomasta osakeyhtiöstä. Tutkimuksessa selvitetään millaisia erilaisia voitonjakotapoja on mahdollista käyttää myös suoran osingonjaon sijaan. Tämä tapahtuu osingonjakoon liittyvien käsitteiden selventämisellä ja konkreettisilla esimerkeillä siitä, miten noteeraamaton osakeyhtiö voi jakaa osakkaalleen voittovaroja.

Yritys- ja pääomaverouudistus muutti osinkojen ja osakeluovutusten verotusta. Vanhasta yhtiöveron hyvitysjärjestelmästä poistuttiin ja siirryttiin osinkojen osittain kahdenkertaiseen verotukseen. Yritysverotuksessa luovuttiin osakeluovutusten veronalaisuuden periaatteesta ja säädettiin yhteisöjen osakeluovutusten voittojen pääsääntöinen verovapaus. Yhteisöverokantaa laskettiin kolmella prosenttiyksiköllä 26 prosenttiin ja samalla muutettiin pääomatulojen verokanta 28 prosenttiin.

Uudessa järjestelmässä osinkoa verotetaan kolmella eri tavalla. Osingosta lasketaan verovapaaksi tuloksi 9 prosenttia osinkoa jakavan nettovarallisuudesta. Ansiotulona käsitellään yli 9 prosentin osinkoja 70 prosenttisesti ansiotulona ja 30 prosenttisesti verovapaana tulona. Pääomatulon kohdalla jako on 70 prosenttia pääomatulona verotettavaa tuloa ja 30 prosenttia verovapaata tuloa. Muita varojenjakomenetelmiä ovat mm. palkka, vuokra ja korko. Nämä vaihtoehtoiset menetelmät tulevat olemaan tulevaisuudessa verosuunnittelun kohde, joten osingonsaajan on huomioitava muitakin voitonjakomuotoja kuin vain osingonjako.

Uudistuksen lähtökohtana voidaan pitää mahdollisuutta turvata veronsaajalle riittävät verotulot. Jos muutosta ei olisi toteutettu, olisi se voinut johtaa kilpailuasemien menetykseen ja siten pitkällä aikavälillä verotulojen menetyksiin. Suomalaisen hyvinvointiyhteiskunnan turvaaminen voidaan varmistaa ainoastaan taloudellisen kasvun avulla, jota tukee toimiva verojärjestelmä. Alustavien laskelmien mukaan uudistus laskee verotuottoja, mutta pitkällä aikavälillä yritysten säilyminen Suomessa ja taloudellinen kasvu kompensoivat verotulojen menetykset ja tuovat lisää verotuloja.

Tutkimus on oikeusdogmaattinen, koska lähdekirjallisuutena on käytetty pääosin voimassa olevaa lainsäädäntöä. Tutkimuksen aineisto koostui keskeisestä kirjallisuudesta sekä ajankohtaisista artikkeleista. Tutkimuksessa on käytetty myös nyt jo vanhentuneen osinkoverotuksen lähdekirjallisuutta, jotta muutoksen vaikutuksista saataisiin mahdollisimman kokonaisvaltainen kuva.

SISÄLLYS

SISÄLLYS	I
KUVIOT	II
TAULUKOT	II
LÄHTEET	III
LYHENTEET	VI
1 JOHDANTO	1
1.1 Taustaa	1
1.2 Tutkimuksen kysymyksenasettelu ja tutkimuksen rajaus	3
1.3 Tutkimusmenetelmä, tutkimuksen rakenne ja lähdemateriaalista	4
2 OSINGON VEROTUSMALLIT	7
2.1 Osinko	7
2.2 Yhtiöveron hyvitys	8
2.3 Kahdenkertainen verotus	10
2.4 Kahdenkertaisen verotuksen lieventämismallit	12
3 OSINKO LUONNOLLISEN HENKILÖN NÄKÖKULMASTA	14
3.1 Osinkoverotus	14
3.1.1 Osakeyhtiön käsite	14
3.1.2 Matemaattinen arvo ja nettovarallisuus	15
3.1.3 Verouudistuksen lähtökohtia	17
3.2 Osingon jakamisen menetelmät	21
3.2.1 Verovapaa tulo, ansiotulo ja pääomatulo	21
3.2.2 Nettovarallisuuden vaikutus osinkoon	25
3.3 Osakastason vähennykset	31
3.3.1 Osakkaan käytössä oleva asunto	31
3.3.2 Osakkeiden hankintavelka	34
3.3.3 Osakaslaina	37
4 VAIHTOEHTOJA OSINGON JAKAMISELLE	39
4.1 Palkka	39
4.2 Vuokra	45
4.3 Korko	50
4.4 Vakuutusmaksu	53
4.5 Luovutusvoitto	55
5 ERITYISIÄ KYSYMYKSIÄ	63
5.1 Peitelty osinko	63
5.2 Sijaisosinko	66
5.3 Siirtymäsäännökset ja varallisuusverotus	69
6 PÄÄTÖKSET JA POHDINTA	73

KUVIOT

1.	Noteeraamattoman yhtiön jakama osinko pääomatulona	22
2.	Noteeraamattoman yhtiön jakama osinko ansiotulona	24
3.	Verovapaan osingon muodostuminen	26
4.	Verovapaan ja ansiotulo-osingon suhde koko jaettuun osinkoon	27
5.	Verovapaa osinko varakkaissa yhtiöissä	29
6.	Pääoma- ja ansiotulon jakautuminen	30
7.	Ansiotulon veroprosentti erilaisilla tuloilla, yhtiön veroa ei huomioida	44
8.	Ansiotulo-osingon ja palkan veroprosentti, yhtiön vero on huomioitu	45
9.	Osingon ja vuokran vertailua	49

TAULUKOT

1.	Pysyvät ja muuttuvat seikat osinkoverotuksessa	73
----	--	----

LÄHTEET

Andersson, Edward, Tuloverotus ja varallisuusverotus, Lakimiesliiton kustannus, Helsinki 1995.

Andersson, Edward – Linnakangas, Esko, Tuloverotus ja varallisuusverotus, Lakimiesliiton Kustannus, Helsinki 2002.

Elinkeinoverotoimikunnan mietintö 1978:44, Helsinki 1978.

Encyclopædia Juridica Fennica VII, Oikeustieteen yleistieteet, Suomalaisen lakimiesyhdistyksen julkaisuja C-sarja n:o 030, Gummerus Kirjapaino Oy, Jyväskylä 1999.

HE 92/2004, Hallituksen esitys Eduskunnalle yritys- ja pääomaverouudistukseksi.

HE 144/2005, Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi varallisuusverolain kumoamisesta ja laiksi varojen arvostamisesta verotuksessa sekä eräiksi niihin liittyvistä laeista.

Helminen, Marjaana, Vertaileva tutkimus keskeisistä ongelmista yhtiöveron hyvitysjärjestelmässä ja osinkotulojen verovapauteen perustuvassa järjestelmässä, Turun kauppakorkeakoulun julkaisuja, sarja D-2:1994, Åbo Akademis Tryckeri, Turku 1994.

Honkavaara, Tero – Mattila, P.K – Niskakangas, Heikki – Tikka, Kari S. – Helminen, Marjaana – Lundén, Anna – Laitinen, Mirjami – Rabinä, Timo – Leppiniemi, Jarmo – Kiviranta, Esko – Ranta-Lassila, Hannele – Raunio, Merja – Äimä, Kristiina: Verouudistus 2005, Werner Söderström Osakeyhtiö, Helsinki 2004.

Henkilöverotuksen käsikirja 2004, Verohallituksen julkaisu 43.04, verovuosi 2003, Edita Prima Oy, Helsinki 2004.

Henkilöverotuksen käsikirja 2003, Verohallituksen julkaisu, verovuosi 2002, Edita Prima Oy, Helsinki 2003.

Juusela Janne, Osinkojen ja osakeluovutusten verotus, Talletum, Helsinki 2004.

Juusela, Janne – Matikkala, Timo, Verouudistus verosuunnittelun kannalta, Verotus 5/2004, s. 539 ss.

Järvenoja, Markku, Osinkoverotus, Talletum, Helsinki 2002.

Kasanen, Eero – Rontu, Juhani – Safiulla, Cinqiz, Korkokirja, K. J. Gummerus Osakeyhtiö, Jyväskylä 1983.

KPMG, Elinkeinoverotus, Edita Prima Oy, Helsinki 2002.

KPMG, Pk – yrityksen verotus, Edita Oyj, Helsinki 2001

Koponen, Juha, Osingonjakajan verokirja, Verotieto Oy, Helsinki 2001.

Kukkonen Matti, Pienosakeyhtiön ja sen osakkaan tuloverotus, Talletum Media Oy, Jyväskylä 2004.

Lehtonen, Yrjö, (toim.), Pääomaverotus käytännössä, Tietosanoma Oy, Juva 1993.

Lundén, Anna – Niskakangas, Heikki – Tikka, Kari S. – Honkavaara, Tero – Mattila, P.K – Helminen, Marjaana – Laitinen, Mirjami – Räbinä, Timo – Leppiniemi, Jarmo – Kiviranta, Esko – Ranta-Lassila, Hannele – Raunio, Merja – Äimä, Kristiina, Verouudistus 2005, Werner Söderström Osakeyhtiö, Helsinki 2004.

Myrsky, Matti, Osakeyhtiön ja sen osakkeenomistajan kahdenkertaisesta verotuksesta Lakimiesliiton kustannus, Helsinki 1988.

Mannio, Lauri, Korko vero-oikeudessa, Kauppakaari Oy, Lakimiesliiton Kustannus, Helsinki 1997.

Niskakangas, Heikki, (toim.), Uudistuneet verolait, muutosten merkitys käytännössä, säädökset ja hallituksen esitykset, Werner Söderström Osakeyhtiö, Helsinki 2004.

Niskakangas, Heikki – Helminen, Marjaana – Räbinä, Timo – Tikka, Kari S. – Honkavaara, Tero – Mattila, P.K – Lundén, Anna – Laitinen, Mirjami – Leppiniemi, Jarmo – Kiviranta, Esko – Ranta-Lassila, Hannele – Raunio, Merja – Äimä, Kristiina, Verouudistus 2005, Werner Söderström Osakeyhtiö, Helsinki 2004.

Nykysuomen sanakirja, Werner Söderström Osakeyhtiö, WS Bookwell Oy, Juva 2002.

Nykänen, Pekka, Julkisesti noteerattujen arvopapereiden luovutusvoitot henkilöverotuksessa, Edita Publishing Oy, Helsinki 2004.

Ojala, Ilkka, Luovutusvoittojen ja vapaaehtoisten eläkevakuutusten verotus, Tilisanomat 6/2004, s. 35 ss.

Ossa, Jaakko, Sijoitustoiminnan verotus ja verosuunnittelu, Kauppakaari Lakimiesliiton Kustannus, Helsinki 2002.

Penttilä, Seppo, Osinko- ja yhtiöverouudistus –vuoden 2004 muutokset*, PricewaterhouseCoopers Oy, Multiprint 2004.

Penttilä, Seppo, Uudistunut Osinkoverotus – omistajayrittäjän verosuunnittelu, Verotus 2/2005, s. 121 ss.

Penttilä, Seppo, Yrityksen omistajan tuloverotus, Talletum, Helsinki 2003.

Romppainen, Leena – Raunio, Merja – Kotoranta, Kare – Ukkola, Outi, Osakeyhtiön varojen jakaminen ja verotus, tarkistettu 2. painos, KHT-yhdistyksen palvelu Oy, Jyväskylä 2000.

Ryynänen, Olli, Peitellyn osingon uudesta verokohtelusta etenkin ketjuverotusta silmällä pitäen, Verotus 1/2005, s. 41 ss.

Räbinä, Timo – Helminen, Marjaana – Niskakangas, Heikki – Tikka, Kari S. – Honkavaara, Tero – Mattila, P.K – Lundén, Anna – Laitinen, Mirjami – Leppiniemi, Jarmo – Kiviranta, Esko – Ranta-Lassila, Hannele – Raunio, Merja – Äimä, Kristiina, Verouudistus 2005, Werner Söderström Osakeyhtiö, Helsinki 2004.

Siikarla, Pertti J. , Kuinka verokarhu kesytetään 3, Tummavuoren Kirjapaino Oy, Vantaa 2000.

Tikka, Kari S. , Yritys- ja pääomaverouudistus: tavoitteet ja pääkohdat, Verotus 5/2004, s. 460 ss.

Tikka, Kari S. – Mattila, P.K – Niskakangas, Heikki – Honkavaara, Tero – Helminen, Marjaana – Lundén, Anna – Laitinen, Mirjami – Räbinä, Timo – Leppiniemi, Jarmo – Kiviranta, Esko – Ranta-Lassila, Hannele – Raunio, Merja – Äimä, Kristiina: Verouudistus 2005, Werner Söderström Osakeyhtiö, Helsinki 2004.
Tikka, Kari S. , Yritys- ja pääomaverouudistus: tavoitteet ja pääkohdat, Verotus 5/2004, s. 465 ss.

Verohallinto, Verohallituksen julkaisu 50.04 1.2.2004, osinkotulojen verotus – saajana palkansaaja, eläkeläinen, opiskelija tms. henkilö.

LYHENTEET

ETVL	= Tulo- ja varallisuusverolaki 1240/1988
EVL	= Laki elinkeinotulon verottamisesta 360/1968
KPL	= Kirjanpitolaki 1336/1997
KVL	= Keskusverolautakunta
MenetelmäL	= Laki kansainvälisen kaksinkertaisen verotuksen poistamisesta 552/1995
OYL	= Osakeyhtiölaki 734/1978
PerVL	= Perintö- ja lahjaverolaki 378/1940
TEL	= Työntekijäin eläkelaki 395/1961
TVL	= Tuloverolaki 1535/1992
VML	= Laki verotusmenettelystä 1558/1995
VVL	= Varallisuusverolaki 1537/1992
VYL	= Laki ulkomaisten väliyritysten osakkaiden verotuksesta 1217/1994
YEL	= Yrittäjien eläkelaki 468/1969
YHL	= Laki yhtiöveron hyvityksestä 1232/1988
YVH	= Yhtiöveron hyvitys

1 JOHDANTO

1.1 Taustaa

Verotuksen tarkoitus on moninainen. Valtio ja kunnat rahoittavat toimintaansa pääasiallisesti erilaisilla veroilla ja maksuilla. Verotuksen fiskaalinen tehtävä on kerätä julkisyhteisöjen toiminnan rahoittamiseen varoja. Verotuksella on myös sosiaalipoliittinen tehtävä, jolla voidaan vaikuttaa taloudelliseen ja aluepoliittiseen kehitykseen. Verotuksella on keskeinen tavoite, jonka perusteella sen tulee olla neutraalia, oikeudenmukaista ja yksinkertaista.¹

Pienyritysten ja niiden osakkaiden tuloverokohtelu on viime vuosina ollut veropoliittisen keskustelun kohteena. Suomessa pienyritysten tuloverotuksen uudistamisessa huomio on perinteisesti keskittynyt enemmänkin avoimien- ja kommandiittiyhtiöiden verotuksen moniin ongelmiin. Valtaosa suomalaisista pienyrityksistä on kuitenkin nimenomaan muutaman osakkaan omistamia pienosaakeyhtiöitä.

Osinkojen ja osakeluovutusten verotus muuttui huomattavasti yritys- ja pääomaverouudistuksessa. Verouudistuksessa luovuttiin vuodesta 1990 lähtien voimassa olleesta yhtiöveron hyvitysjärjestelmästä ja siirryttiin osinkojen osittain kahdenkertaiseen verotukseen. Yritysverotuksen puolella luovuttiin osakeluovutusten veronalaisuuden periaatteesta ja siirryttiin järjestelmään, jossa yhteisöjen liiketoimintaan liittyvien osakkeiden luovutuksista kertyneet voitot tulivat pääsääntöisesti verovapaiksi. Yhteisöverokannan lasku suoritettiin kolmen prosenttiyksikön laskulla 26 prosenttiin ja samalla alennettiin pääomatulojen verokantaa yhdellä prosenttiyksiköllä 28 prosenttiin. Uudistus astui voimaan vuoden 2005 alusta, mutta osakeluovutuksia koskevat uudistukset säädettiin tulemaan voimaan takautuvasti hallituksen esityksen antopäivästä 19.5.2004 lukien.²

¹ Ks. Henkilöverotuksen käsikirja 2004, s. 22.

² Ks. Juusela 2004, s. 1.

Uudistuksen taustalla on kansainvälinen kehitys. Pääomaan ja yleensäkin yrityksiin kohdistuva verokilpailu on kiristynyt nykypäivän Euroopassa. Kilpailu on pakottanut valtiot keventämään näiden kohteiden verotusta. Yhteisöjen verokannat ovat alentuneet huomattavasti vanhoissa EU:n jäsenvaltioissa viimeisen kymmenen vuoden aikana. Uusien jäsenmaiden liittyminen unionin jäseneksi on lisännyt entisestään verokilpailun aiheuttamia paineita. Tämä johtuu siitä, että uusissa jäsenvaltioissa verotuksen taso on huomattavasti Suomea alhaisempi.³

Uudistuksen lähtökohtana oli, että kiristyvässä verokilpailussa julkiselle vallalle voidaan turvata riittävät verotulot. Jos järjestelmää ei olisi muutettu, se saattaisi johtaa kilpailuasemien menetyksen myötä pitkällä aikavälillä verotulojen menetyksiin. Hyvinvointivaltion turvaaminen voidaan varmistaa ainoastaan taloudellisen kasvun avulla. Verojärjestelmän on myös tuettava taloudellista kasvua. Tämä edellyttää yritys- ja pääomaverokannan alentamista. Nopeasti ajateltuna verokannan alentaminen laskee verotuottoja, mutta pitkällä aikavälillä yritysten säilyminen Suomessa ja taloudellinen kasvu kompensoivat verotulojen menetykset ja tuovat lisää verotuloja. Hallitusohjelman mukaisesti yritysverotusta kevennettiin Suomen verojärjestelmän kansainvälisen kilpailukyvyyn vahvistamiseksi. Yhtiöveron hyvitysjärjestelmästä luopumista puolsi myös, että se oli ongelmallinen sisämarkkinoiden kehityksen ja EY:n perustamissopimukseen määräysten kannalta.⁴

Yrittäjyyden edistämisen tavoite on noussut esille sekä hallitusohjelmassa että verouudistuksen perusteluissa. Erityisesti osinkoverojärjestelmän lievennyksissä yrittäjyys ja sen edistäminen on avainasemassa. Lievennykset ovat kuitenkin aiheuttaneet uudistukseen monimutkaisuutta. Varsinkin luonnollisen henkilön listaamattomasta yhtiöstä saamien osinkojen osalta järjestelmästä on tullut monimutkainen johtuen pääomatulo- ja ansiotulo-osinkojen euro- että prosenttimääräisistä rajoista. Tämä johtuu siitä, että uudistukseen on liitetty useita lieventäviä elementtejä. Osingonsaajat erotellaan kaavamaisesti sijoittajin ja yrittäjiin. Raja kulkee siinä, saadaanko osinko listatusta vai listaamattomasta yhtiöstä. Yrittäjyyttä pyritään edistämään sillä, että listaamattomasta yhtiöstä saatuja osinkoja verotetaan lievemmin kuin noteeratuista yhtiöstä saatuja. Syynä tähän on yrittäjän riskinkanto ja se, että

³ Ks. HE 92/2004, s. 6.

⁴ Ks. HE 92/2004, s. 6.

noteeraamattoman yhtiön osakkeet eivät ole likvidejä. Uudistusta on kritisoitu siitä, että tällä hetkellä on luotu listautumiskynnys, kun huomattavat edut menetetään perheyhtiön listautuessa.⁵

Uudistuksen myötä monet perusasiat muuttuivat, mutta toisaalta vanhan verojärjestelmän pääpiirteet jäivät ennalleen. Yhtiöveron hyvitys poistettiin ja tilalle tuli osittain kahdenkertainen verotus. Uudistus poisti yhtiön täydennysveron ja veroylijäämät katosivat. Noteeraamattomasta yhtiöstä saadusta osingosta osakas joutuu maksamaan veroa entisen nollaverotuksen sijasta. Listaamattomien yhtiöiden osakastason verovapaan osingon määrä alenee hieman. Pienten ansiotulo-osinkojen verotus kiristyy. Tämä kompensoituu uudella vähennysmahdollisuudella.

Listaamattomista yhtiöistä saadulle osingolle tulee yläraja. Ennallaan pysyy osinkotulojen verotus usealla eri tavalla. Nettovarallisuuden kasvun merkitys osingonjaon perusteena säilyy tietyissä rajoissa ennallaan. Uudistuksen myötä osa voitoista kannattaa jättää yhtiöön kasvattamaan nettovarallisuutta. Tietty netto-osinko on listaamattomissa yhtiöissä edelleen verovapaata tuloa osakastasolla. Suurien osinkotulojen tapauksissa ansiotulo-osingon kokonaisverorasitus pysyy suurin piirtein entisellä tasollaan. Lisäksi käyttämättömät hyvitykset säilyvät.⁶

1.2 Tutkimuksen kysymyksenasettelu ja tutkimuksen rajaus

Tutkimuksessa pyritään selventämään yritys- ja pääomaverouudistuksen vaikutuksia luonnollisen henkilön saadessa osinkotuloja noteeraamattomasta yhtiöstä. Tutkimuksessa etsitään vastauksia seuraaviin kysymyksiin:

1. Miten tuloverolaki sääntelee luonnollisen henkilön osingonsaantia?
2. Mitä yrityksen koko aiheuttaa luonnollisen henkilön verotukseen?
3. Miten eri tavoin noteeraamattomasta yhtiöstä voidaan jakaa voittovaroja?

⁵ Ks. Tikka, Verotus 5/2004, s. 465.

⁶ Ks. Kukkonen 2004, s. 205.

Tutkimuksessa tarkastellaan vuoden 2005 alussa voimaan tullutta yritys- ja pääomaverouudistusta. Pääomaverouudistusta käsitellään melko kokonaisvaltaisesti, koska käsiteltävänä on myös sääntelyä, joka ei verouudistuksessa muuttunut. Vanhaa yhtiöveron hyvitysjärjestelmää käsitellään tapauskohtaisesti pintapuolisesti, jotta uudistuksen muutoksista saataisiin selkeä kuva. Tutkimuksessa keskitytään selvittämään osingonjaon erilaisia vaihtoehtoja, kun osinkoja saadaan noteeraamattomalta yhtiöltä osingonsaajan ollessa luonnollinen henkilö. Voittovarojen erilaisia jakotapoja on tutkimuksessa tarkasteltu suoran osingonjaon vaihtoehtona. Tuloverolain sekä muiden lakien säännösten sisältöä käsitellään siinä laajuudessa kuin se on aiheellista asian selvittämisen kannalta.

Tutkimuksen tavoitteena ei ole antaa suoria ohjeita tai neuvoja miten osingon jakaminen tulisi suorittaa, vaan selventää valittujen kokoisista yhtiöistä saatujen osinkojen verokohtelua. Lisäksi tutkimuksen tavoitteena on selvittää millaisia muita voitonjakovaihtoehtoja on suoran osingonjaon sijaan. Tämä tapahtuu osingonjakoon liittyvien käsitteiden selventämisellä ja konkreettisilla esimerkeillä siitä, miten noteeraamaton osakeyhtiö voi jakaa osakkaalleen voittovaroja.

Yhteisöjen saamia osinkotuloja ei tässä kohdin tarkastella lainkaan aiheen laajuuden vuoksi. Noteeratuista osakeyhtiöistä saatu osinko muodostaa oman kokonaisuutensa, jonka vuoksi tutkimuksessa käsitellään niitä tapauskohtaisesti ainoastaan silloin, kun se on tutkimuksen kannalta aiheellista. Myös ulkomailta saatujen osinkojen kysymykset sekä voitonjako osuuskunnista ovat rajattu tutkimuksen ulkopuolelle.

1.3 Tutkimusmenetelmä, tutkimuksen rakenne ja lähdemateriaalista

Tutkimusmenetelmä on pääosin lainopillinen eli oikeusdogmaattinen. Lainopin tehtävänä on selventää voimassaolevien oikeussääntöjen sisältöä. Sillä on kaksi tehtävää: oikeussäännösten tulkinta ja niiden systematisointi. Tulkintatehtävässä lainoppi täsmentää moniselitteisen tai epätasällisen lakitekstin sisällön. Systematisointitehtävässä oikeusdogmatiikka järjestee uudelleen oikeussäännöksiä

jonkin käsitejärjestelmän avulla siten, että yleiskatsauksellisuus lisääntyy.⁷ Näissä tehtävissään oikeusdogmatiikka auttaa oikeusnormien soveltamista jokapäiväisessä elämässä esiin tulevissa oikeudellisissa ongelmissa.

Tutkimus jakautuu kuuteen päälukuun, joista ensimmäinen on johdantoluku tutkimuksen aihepiiriin. Toisessa pääluvussa selvitetään tärkeimpiä käsitteitä, jotka ovat perusteita nykyiselle osinkoverotusjärjestelmälle. Luvussa määritellään vuonna 2005 voimaantulleen verouudistuksen taustalla olevat erilaiset verotusmallit.

Kolmas luku käsittelee osingon verotusta luonnollisen henkilön näkökulmasta. Tämä on tutkimuksen pääluku, jossa selvitetään erilaiset mahdollisuudet saada osinkotuloja noteeraamattomasta osakeyhtiöstä. Luvussa selvitetään osingon taustalla olevat käsitteet sekä osingonjaon laskentaan vaikuttavat tekijät. Tämän jälkeen siirrytään vertaamaan pienen pääoman yhtiötä suuren pääoman yhtiöön ja tarkastelemaan osingonjaosta aiheutuvia verovaikutuksia. Pienellä yhtiöllä tarkoitetaan yhtiötä, jota voidaan luonnehtia asiantuntijaorganisaatioksi, koska sillä ei ole nettovarallisuutta kartuttavia koneita tai rakennuksia. Suurella yhtiöllä tarkoitetaan tuotantoa harjoittavaa yhtiötä, jonka nettovarallisuus koostuu suurimmilta osin tuotannossa tarvittavista koneista ja rakennuksista. Tässä yhteydessä pyritään laskennallisten esimerkkien valossa tuomaan esiin verovaikutusten eroja erikokoisten yhtiöiden välillä.

Neljännessä pääluvussa tarkastellaan muiden voitonjakomuotojen kuin osingon vaikutusta luonnollisen henkilön verotukseen. Näitä tarkastellaan kahdesta eri näkökulmasta. Toisaalta yhtiön maksama vero huomioidaan osakkaan kokonaisverorastitusta nostavana tekijänä. Toisessa tarkastelunäkökulmassa ei yhtiön maksamaa veroa oteta huomioon osakkaan verotusta arvioitaessa. Nämä vaihtoehtoiset voitonjakomuodot tulevat olemaan tulevaisuudessa huomattava verosuunnittelun kohde. Yritys- ja pääomaverouudistus aiheutti sen, että yrityksen koosta riippuen omistajayrittäjän on tulevaisuudessa huomioitava muitakin voitonjakomuotoja kuin vain osingonjako.

⁷ Ks. *Encyclopædia Juridica Fennica VII*, s. 333.

Viidennessä pääluvussa tarkastellaan osingonjaossa esille tulevia erityistilanteita, jotka on otettava huomioon osinkoa jaettaessa. Tämä kappale tukee ja täydentää osaltaan kolmatta päälukua, jolloin osingon verotuksesta tulee kokonaisvaltaisesti käsiteltyä. Tässä kappaleessa käsitellään myös uudistuksessa mukana olleita siirtymäsäännöksiä, jotka vaikuttavat verovuodelta 2005 suoritettavassa verotuksessa.

Kuudennessa pääluvussa tiivistetään yhteen tutkimuksen keskeisimmät seikat. Tarkastelun kohteena on luonnolliselle henkilölle aiheutuvat verovaikutukset sekä arvioidaan yrityksen koon vaikutuksia voitonjakotilanteessa. Lisäksi tarkastellaan verouudistuksen kokonaisvaikutuksia sekä verovelvolliselle että veronsaajalle.

Yritys- ja pääomaverouudistuksesta ei juuri ollut kirjoitettua dokumentointia tutkimuksen alkuvaiheessa. Tällöin pääasiallisena lähdemateriaalina oli hallituksen esitys 92/2004. Esityksen antopäivän jälkeen merkittävimmäksi teokseksi osoittautui Matti Kukkosen ”Pienosakeyhtiön ja sen osakkaan tuloverotus”. Teos käsittelee verouudistuksen kokonaisuudessaan. Uudistuksesta on nyttemmin julkaistu useita artikkeleita Verotus-lehdessä. Huomattavia teoksia olivat myös Janne Juuselan ”Osinkojen ja osakeluovutusten verotus” sekä eri kirjoittajien teos ”Verouudistus 2005”. Kaikissa teoksissa on otettu kattavalla tavalla kantaa uudistuksen vaikutuksiin kaikilla osa-alueilla, joihin uudistus on vaikuttanut.

2 OSINGON VEROTUSMALLIT

2.1 Osinko

Nykysuomen sanakirjan mukaan osinko tarkoittaa sitä osaa yhtiön toimivuoden aikana ansaitusta puhtaasta voitosta, joka tulee osakkaalle⁸. Tällä tarkoitetaan yhdelle osakkeelle tulevaa osaa yhtiön vuosituloksesta. Osingonjakoa ei ole määritelty erikseen osakeyhtiölaissa, eikä se ole siis yhtiöoikeudellisesti legaalitermi. Osakeyhtiölaissa osakkeenomistajille suoritettua voittoa kutsutaan osingoksi. Osinkona pidetään näin ollen ainoastaan osakeyhtiön jakamaa voittoa, joka on OYL:n säännösten perusteella jaettu. Tämä rajaa pois kaikkien muiden yhtiömuotojen jakamat voitto-osuudet. Samoin voitto-osuusehtoiselle lainalle maksettua korkoa ei pidetä voitonjakona eikä myöskään pääomalainalle maksettua korkoa. Nämä tilanteet eivät siis ole osingonjakoa, vaikka maksamisedellytykset riippuvat voitonjakokelpoisten varojen määrästä, kuten normaalissa osingonjaossakin.⁹

Osingon sääntely vero-oikeudessa on määritelty tuloverolain 32, 33 a – 33 d §:ssä sekä elinkeinoverolain 6 §:ssä. TVL:n 33 a §:n mukaan pääomatulona pidetään muun muassa pörssiyhtiöstä saatua osinkotuloa. Julkisesti noteeraamattomasta yhtiöstä saatu osinko määritellään TVL 33 b §:ssä. Edelleen osinkoa käsitellään siten, että ”muusta kuin pörssiyhtiöstä saatu osinko on verovapaata tuloa siihen määrään saakka, joka vastaa osakkeiden varallisuusverolaissa tarkoitettua matemaattiselle arvolle laskettua yhdeksän prosentin vuotuista tuottoa.” EVL 6 §:ssä säädetään yhteisön ulkomaiselta yhteisöltä saaman osinkotulon verovapaudesta, mikä riippuu tietyistä edellytyksistä. Kummassakaan säädöksessä ei ole tarkasti määritelty, mitä osinko tarkoittaa. Tämä merkitsee sitä, että verotuksellisesti on tiedettävä ne rajaukset, jolloin pääomatuloa voidaan pitää osinkona niistä erilaisista suorituksista, joita pidetään muuna varainjakona osakkaalle.

⁸ Nykysuomen sanakirjan määrittelyssä ei ole otettu huomioon tilannetta, jolloin yhtiöllä on tappiollinen tilikausi. Yhtiö voi jakaa osinkoa tappiolliseltakin tilikaudelta, jos sen voitonjakokelpoiset varat riittävät osingonjakoon.

⁹ Järvenoja 2002, s. 65 – 66.

Yhtiöveron hyvityslaki ei suoraan määritellyt osingon käsitettä. Lain esitöiden perusteella osinkona pidettiin eriä, jotka on jaettu avoimesti osinkona yhtiökokouksen perusteella. Osinkokäsite YHL:ssa kytkeytyi TVL:n osinkokäsitteeseen, koska tuloverotuksessa osakkaan veronalaista tuloa oli jaettu osinko ja siihen liittyvä yhtiöveron hyvitys. Yhtiöveron hyvitys kytki YHL:n, TVL:n sekä EVL:n osinkokäsitteet yhteen ja samalla näiden säädösten käsitteet olivat yhteneväiset.¹⁰

Koska osingon käsitettä ei ole suoranaisesti määritelty osakeyhtiölaissa tai muuallakaan yhtiölainsäädännössä tarkoitetaan osingolla vakiintuneesti yhtiökokouksen päätökseen perustuvaa voitonjakokelpoisten varojen puitteissa tapahtuvaa osakeyhtiön voitonjakoa. Verotuksessa on tärkeää erotella osingonjako muusta varojen jaosta. Muiden varojenjakotapojen verotuskohtelu osakeyhtiössä poikkeaa osingonjakona pidettävän varojenjaon verotuskohtelusta. Koska verolainsäädännössä ei nimenomaisesti ole määritelty osingon käsitettä, se perustuu sille verotus- ja oikeuskäytännössä annettuun merkityssisältöön. Tuloverolaissa osinko on tulkittu varsin suppeasti ja osinkona on pidetty ainoastaan yhtiöoikeudellisesti voitonjakona jaettuja eriä. Muu varojenjakoa ei ole verotuksessa osingonjakoa, vaikka varojenjakoon olisikin käytetty voitonjakokelpoisia varoja.¹¹

2.2 Yhtiöveron hyvitys

Vielä verovuonna 2004 Suomessa oli voimassa yhtiöveron hyvitysjärjestelmä. Yhtiöveron hyvitykseen oli oikeutettu ainoastaan Suomessa yleisesti verovelvollinen luonnollinen henkilö, yhtymä tai Euroopan talousalueeseen kuuluvassa maassa oleva yhteisö, jonka Suomessa olevaan toimipaikkaan osinkoa tuottavat osakkeet liittyivät. Yhtiöveron hyvitystä ei siis voinut saada ulkomaalainen luonnollinen henkilö eikä myöskään ulkomainen yhteisö, ellei sillä ollut Suomessa kiinteää toimipaikkaa, johon osakkeet tosiasiassa liittyivät. Poikkeuksen olivat Irlannissa asuvat luonnolliset henkilöt, jotka saivat yhtiöveron hyvityksen sen puolesta määrästä ($29/71 \cdot 50 \%$). Irlantilaiset yhteisöt olivat oikeutettuja hyvitykseen, jos ne hallitsivat vähemmän kuin 10 prosenttia suomalaisen osinkoa jakavan yhtiön äänimäärästä. Jos irlantilainen yhteisö

¹⁰ Järvenoja 2002, s. 73.

¹¹ Ks. Juusela 2004, s. 43.

hallitsi yli 10 prosenttia suomalaisen osinkoa jakavan yhtiön äänimäärästä, ei hyvitystä annettu, mutta ei myöskään lähdeveroa peritty.¹²

Osingonsaajan ollessa Suomessa yleisesti verovelvollinen, hänen saamiinsa osinkoihin liittyi yhtiöveron hyvitys. Tämä perustui lakiin yhtiöveron hyvityksestä. Muusta kuin pörssiyhtiöstä saatuun osinkoon liittyvä yhtiöveron hyvitys jaettiin pääoma- ja ansiotulo-osuuksiin osingon ja yhtiöveronhyvityksen yhteenlasketun määrän perusteella. Pörssiyhtiöstä saatu yhtiöveronhyvitys verotettiin kokonaisuudessaan osingon tavoin pääomatulona.¹³

Hyvitysjärjestelmän perusajatuksena oli integroida yhteen osinkoa jakavan osakeyhtiön sekä osinkoa saavan osakkeenomistajan verotus. Tarkoituksena oli estää osingonjakoon kohdistuva kaksinkertainen verotus sekä varmistaa osingon yksinkertainen verotus. Hyvitysjärjestelmässä osinkoa jakavaa osakeyhtiötä verotettiin itsenäisesti sen tuottamasta voitosta. Yhtiön maksama vero hyvitettiin osingonsaajalle, jolloin osinkoon kohdistuva vero määräytyi osingonsaajan verokannan mukaisesti. Täydennysverovelvollisuuden avulla varmistettiin, että hyvityksen perusteena oleva vero tosiasiallisesti maksettiin.¹⁴

Saajan veronalaiseksi tuloksi katsottiin osinkoa jakavalta yhtiöltä saatu osinko sekä siihen liittyvä yhtiöveron hyvitys, joka oli määrältään 29/71 saadun osingon määrästä. Tämä merkitsi sitä, että osinko ikään kuin palautettiin veronalaisen tulon bruttomääräksi, joka verotettiin uudelleen osingonsaajan tulona osingonsaajan oman verokannan mukaan. Taloudellisessa mielessä tuloon ei kohdistunut kahdenkertaista veroa, koska yhtiön maksama vero hyvitettiin osingon saajalle.¹⁵

Yhtiöveron hyvitys annettiin osingonsaajalle sekä avoimesta osingon jaosta että peitellystä osingosta. Osingonsaajalla oli oikeus hyvitykseen, vaikka osingonjakopäätös olisi ollut muodollisesti virheellinen. Virheellinen osingonjakopäätös saattoi kuitenkin joissain tilanteissa johtaa VML 28 § tulkintaan veron kiertämisestä.¹⁶ Lainsäädäntö antoi osingonsaajalle laajan mahdollisuuden yhtiöveron hyvitykseen, eikä siis

¹² Ks. KPMG 2002, s. 106.

¹³ Järvenoja 2002, s. 67.

¹⁴ KPMG 2002, s. 99.

¹⁵ Ks. KPMG 2002, s. 106.

¹⁶ Ks. Järvenoja 2002, s. 115.

periaatteessa, hyvityksen kannalta, ollut merkitystä sillä, oliko osingonjako laillista vai laitonta.

2.3 Kahdenkertainen verotus

Osakeyhtiön ja sen osakkeenomistajan kahdenkertainen verotus voidaan määritellä seuraavasti:

”Osinkotulon kahdenkertaisella verotuksella tarkoitetaan sitä, että osinko joutuu verotuksen kohteeksi kahdesti: ensin osinkoa maksavan osakeyhtiön ja sen jälkeen osingon saajana olevan luonnollisen henkilön tulona. Verosäännöksistä kuitenkin riippuu, missä määrin veroa kulloinkin kannetaan kummaltakin. Verotus ei muodostu yleensä kahdenkertaiseksi, jos osingon saajana on osakeyhtiö, joka ei jaa osinkoa edelleen luonnollisille henkilöille.”¹⁷

Edellinen kuvaa klassista yhtiöverojärjestelmää, jossa yhtiön jakaman voiton verotusta ei ole lievennetty. Tämän perusteella yhtiön jakaessa voittoa osinkona, se maksaa voitostaan veroa yhtiöverokannan mukaan. Osingonsaajan osinkotulot lisätään progressiivisen tuloveroasteikon mukaisesti saajan verotettaviin tuloihin.¹⁸ Määriteltäessä kahdenkertaista verotusta, ei saa sekoittaa kaksinkertaista verotusta kahdenkertaiseen verotukseen. Kaksinkertaisessa verotuksessa verovelvollista verotetaan kaksi kertaa samasta tulosta, riippumatta siitä mistä ja miten tulo on saatu. Kuitenkin kahdenkertaisen verotuksen määritelmän perusteella voidaan todeta, että kahdenkertainen verotus koskee ainoastaan jaettua voittoa eikä kahdenkertaista verotusta synny, jos voittoa ei jaeta.

Klassiselle järjestelmälle on olennaista se, ettei osakkeenomistajan verotuksessa oteta huomioon osakeyhtiön voittonsa perusteella maksamaa veroa. Toisaalta ei myöskään oteta huomioon sitä, että osakkeenomistaja joutuu maksamaan osingostaan veroa. Jaetun osingon perusteella ei osakeyhtiö eikä osingonsaaja saa minkäänlaista lievennystä. Yhtiön sekä osingonsaajan verotukset on klassisessa järjestelmässä täysin

¹⁷ Elinkeinoverotoimikunnan mietintö 1978:44, s. 43.

¹⁸ Myrsky 1988, s. 27-28.

erotettu toisistaan. Niitä ei siis ole mitenkään integroitu keskenään. Tämän järjestelmän puitteissa vallitsee täydellinen jaetun voiton kahdenkertainen verotus.¹⁹

Myrskyn mukaan klassiselle järjestelmälle on tyypillistä myös se, että jaettua ja jakamatonta voittoa verotetaan yhtenäisen verokannan mukaisesti ja että osakkeenomistajan saama osinkotulo lisätään hänen muihin progressiivisen asteikon perusteella verotettaviin tuloihinsa. Jaettu ja jakamaton voitto ovat samanlaisen verotuskohtelun alaisina yhtiön verotuksessa. Klassisessa järjestelmässä olennaisinta on se, ettei kahdenkertaisen verotuksen lieventämiseen ole ryhdytty minkään lieventämismenetelmän avulla.

Kahdenkertainen verotus ei merkitse sitä, että osakeyhtiötä verotettaisiin sen voitosta kaksi kertaa. Osakeyhtiön osingonjako on kahteen kertaan verotettua, tosin eri verosubjektien tulona. Muodollisesti ei siis ole kyse kahdenkertaisesta verotuksesta, koska osakeyhtiö ja osakkeenomistaja ovat eri verosubjekteja, toisin sanoen kyse ei ole ns. juridisesta kahdenkertaisesta verotuksesta. Kyseessä ei myöskään ole taloudellinen kahdenkertainen verotus, koska termi taloudellinen sisältää ajatuksen, jonka mukaan osakeyhtiön tulo on osakkeenomistajien tuloa. Oikeusjärjestys erottaa osakeyhtiön ja sen osakkeenomistajan varallisuuspäirot.²⁰

Marjaana Helminen määrittelee kahdenkertaisen verotuksen tilanteeksi, jossa sama tulo tulee verotetuksi kahden eri verosubjektin käsissä. Kahdenkertainen verotus syntyy, kun voittoa jakavaa yhtiötä verotetaan koko sen näyttämästä voitosta, riippumatta rahastoiko vai jakaako yhtiö voiton ja osakkeenomistajaa verotetaan samastaan osinkotulosta.²¹

Osakeyhtiön ja sen osakkaan verotukset on erotettu toisistaan klassisessa osinko- ja yhtiöverojärjestelmässä. Osingonsaajan verotuksessa ei huomioida mitenkään yhtiön maksamaa veroa. Jaettua ja jakamatonta voittoa verotetaan samalla tavalla yhtiön puolella. Tätä voidaan perustella sillä, että osinkotulo tuo osakeyhtiön maksamasta verosta riippumatta saajalleen saman veronmaksuvelvollisuuden kuin muukin samansuuruinen tulo. Toisaalta klassinen kahdenkertainen osakeyhtiövero on myös osinko- ja

¹⁹ Ks. Myrsky 1988, s. 36.

²⁰ Ks. Myrsky 1988, s. 29.

²¹ Ks. Helminen 1994, s. 15.

rahoituspäätösten suhteen neutraali, mikäli korkomenot eivät ole vähennyskelpoisia yhtiön verotuksessa.²²

2.4 Kahdenkertaisen verotuksen lieventämismallit

Vuoden 2005 yritys- ja pääomaverouudistuksen rakenteellisesti merkittävin muutos liittyy osinkojen verokohteluun: yhtiöveron hyvitysjärjestelmästä luovutaan ja siirrytään osittain kahdenkertaiseen verotukseen. Lainsäädännöllisesti uudistus on suuri, mutta se on myös vaikutuksiltaan huomattava. Tämä ilmenee osinkoa jakavan yhtiön sekä osingon saajan verotuksessa. Yrittäjän ja sijoittajan asemassa olevien osakkeen omistajien verosuunnittelun asetelmat muuttuvat olennaisesti.²³

Aikaisemmin kuvatussa klassisessa järjestelmässä yhtiötä verotetaan ansaitsemastaan tulosta ja osakkeen omistajaa saamastaan osingosta. Kahdenkertaisen verotuksen lieventämismalleilla pyritään lähentämään osingon ja koron verokohtelua pyrkimyksenä edistää eri sijoitusmuotojen ja rahoitusmuotojen neutraalista verokohtelua. Samoin supistuu osakeyhtiön ja yhdenkertaisen verotuksen piirissä olevan henkilöyhtiön verokohtelun välinen ero.²⁴

Kahdenkertaisen verotuksen lieventämistä voidaan tarkastella kolmen perusmallin mukaan. Ensimmäisessä mallissa lievennys kohdistetaan osakeyhtiön verotukseen, joka toteutetaan joko kahden yhtiöverokannan avulla tai jaetun osingon vähennyskelpoisuuden kautta. Toisessa mallissa lievennys toteutetaan siten, että osakeyhtiön ja osakkeenomistajan verotus kytketään toisiinsa ja osakeyhtiön voitostaan maksama vero vähennetään osingonsaajalle tulevasta verosta. Kolmannessa mallissa verotusta lievennetään osakkeenomistajan puolelta ilman suoraa kytkentää osakeyhtiön maksamaan veroon. Tämä voidaan toteuttaa esimerkiksi katsomalla osinko osittain verovapaaksi tai soveltamalla osinkoon normaalia matalampaa verokantaa. Tällä hetkellä voimassaoleva osinkoverotus on mutkikas sovellus klassisen kahdenkertaisen verotuksen lieventämismalleista.²⁵

²² Ks. Kukkonen 2004, s. 43.

²³ Ks. Tikka 2004, s. 37.

²⁴ Ks. Tikka 2004, s. 37.

²⁵ Ks. Tikka 2004, s. 38.

Kahdenkertaisen verotuksen lieventämisen tarkoituksena on kannustaa yhtiöitä osingonjakoon. Toisaalta tällä pyritään tehostamaan pääomamarkkinoita laajemminkin. Verotuksen lieventäminen vaikuttaa myös yritysten rahoitusrakenteeseen. Kun velkapääomalle maksetut korot ovat vähennyskelpoisia ja samalla osinkona jaettavia varoja ei voi vähentää yrityksen tuloksesta, tulee velkapääomasta helposti houkuttelevampi vaihtoehto. Tällöin neutraalisuus ei toteudu oman ja vieraan pääoman verokohtelun kohdalla. Samalla järjestelmä asettaa osakeyhtiötkin erilaiseen asemaan niiden rahoitusrakenteen mukaan. Kahdenkertaisen verotuksen lieventämisen malli tulisi olla myös yhteensopiva kansainvälisen kaksinkertaisen verotuksen poistamismallin kanssa. Tämä vaatimus johtaa kuitenkin verotusjärjestelmien monimutkaisuuteen. Kuitenkin kahdenkertaisen verotuksen lieventämisen tarve ja vaikutukset voivat olla erilaisia valtioiden olosuhteista riippuen.²⁶

²⁶ Ks. Kukkonen 2004, s. 44.

3 OSINKO LUONNOLLISEN HENKILÖN NÄKÖKULMASTA

3.1 Osinkoverotus

3.1.1 Osakeyhtiön käsite

Osakeyhtiö voi olla yksityinen, jota ei ole pörssissä noteerattu tai julkinen, joka on noteerattu pörssin päälistalla. Julkisesti noteeratun yhtiön käsite on määritelty TVL 33 a §:n toisessa momentissa. Tuloverolain määrittelyssä ei ole nimenomaisesti itsenäistä määritelmää julkiselle osakeyhtiölle, vaan käsitteen määrittelyssä on tukeuduttu arvopaperimarkkinalain ja EY:n sijoituspalveludirektiivin käsitteisiin. Koska määrittelyä ei ole suoranaisesti toteutettu TVL:ssä, sen voidaan katsoa sisältävän sekä hyviä että huonoja puolia. Lain soveltajan on tukeuduttava arvopaperimarkkinalain sekä sijoituspalveludirektiiviin ja mahdollisesti niitä koskeviin tulkintakäytäntöihin. Toisaalta voidaan katsoa, että viittaustekniikalla verolainsäädännön määritelmä pysyy yhdenmukaisena muun lainsäädännön ja markkinoilla tapahtuvan kehityksen kanssa.²⁷

Osakeyhtiö on itsenäinen oikeushenkilö. Yhtiöjärjestyksen mukaan osakepääoma voi olla määrätty kiinteäksi tai vähimmäis- ja enimmäismääräiseksi. Tällä hetkellä vähimmäis- ja enimmäispääoman suhdetta ei rajoiteta. Osakepääoma voi muodostua yhdestä tai useammasta osakkeesta ja yhtiöllä voi olla yksi tai useampi osakkeenomistaja. Osakkeenomistajat eivät ole henkilökohtaisessa vastuussa yhtiön velvoitteista.²⁸

Osakeyhtiön toiminnan tulos luetaan yhtiön tuloksi, eikä tulo sellaisenaan vaikuta osakkaan verotukseen. Kuitenkin poikkeustapauksissa saatetaan tietty tulo katsoa osakkaan palkkatuloksi eikä yhtiön tuloksi. Tällöin on kyseessä yhtiön sivuuttaminen, jonka perusteita ei tässä kohdin ole aiheellista käsitellä. Osingonjakopäätöksellä

²⁷ Lisää Juusela 2004, s. 56-57.

²⁸ Ks. Ossa 2002, s. 325.

voidaan osakkaan saaman tulon verottamista lykätä haluttuun ajankohtaan, jolloin saavutetaan osakkaan näkökulmasta paras mahdollinen veroetu.²⁹

Noteeraamattomia osakeyhtiöitä säätelee osakeyhtiölaki sekä useat erityislait. Ennen osakeyhtiölain muutosta perustetut osakeyhtiöt ovat pääsäännön perusteella yksityisiä osakeyhtiöitä, ellei sitä ole erikseen muutettu julkiseksi osakeyhtiöksi. Osakepääoma on yksityisellä osakeyhtiöllä 8.000 euroa ja julkisella osakeyhtiöllä 80.000 euroa. Tiedonantovelvollisuus eroaa julkisen ja yksityisen osakeyhtiön välillä. Julkisella on huomattavasti ankarampi velvollisuus ilmoittaa tilikauden aikaisista tapahtumista. Esimerkiksi julkisen osakeyhtiön on laadittava osavuositarkastus ja rekisteröitävä uusmerkintä aikaisemmin kuin yksityisen. Yksityisen ja julkisen osakeyhtiön erottaminen toisistaan mahdollistaa EU-lainsäädännön vaatimukset täyttävien normien soveltamisen yleisörahoitusta hankkiviin osakeyhtiöihin. Kun yhtiötyyppejä on kaksi voidaan pienimuotoistakin liiketoimintaa harjoittaa helpommin osakeyhtiömuodossa. Kuitenkin yksityinen osakeyhtiö voidaan helposti muuttaa julkiseksi ja päinvastoin.³⁰

3.1.2 Matemaattinen arvo ja nettovarallisuus

Noteeraamattomalta yhtiöltä saatu osinko jaettiin yhtiöveron hyvitysjärjestelmässä ansio- ja pääomatuloksi. Sama jakoperiaate säilyi myös yritys- ja pääomaverouudistuksen jälkeenkin. Vanhaan yhtiöveron hyvitysjärjestelmään verrattuna uudistus ei tuonut muutoksia laskentaperusteeseen eli yhtiön nettovarallisuuteen. Tarkasteltaessa osakeyhtiössä syntyvän elinkeinotulon jakautumista eri tulolajeiksi jakaantuu se periaatteessa kolmeen eri vaiheeseen. Ensimmäiseksi selvitetään yhtiön tulon jakautuminen yhtiön ja sen osakkaan tuloksi. Toiseksi määritellään tämän tulon jakoperuste ja kolmanneksi jaetaan tulo verovapaaseen osaan, pääomatulo-osaan ja ansiotulo-osaan laskentaperusteen, laskentakorkokannan ja verovapaan määrän maksimin nojalla.³¹

Laskettaessa osingonsaajalle ansiotulon, pääomatulon ja verovapaan tulon osuutta ratkaisevaa on osakkeen matemaattinen arvo, ei niinkään verotusarvo. Verotusarvo ja

²⁹ Lisää KPMG 2001, s. 24.

³⁰ Ks Kukkonen 2004, s. 79.

³¹ Ks. Kukkonen 2004, s. 226.

matemaattinen arvo lasketaan VVL 27.1 §:n mukaan yhtiölle vuonna 2005, jolloin osakkeen matemaattinen arvo perustuu vuoden 2004 tilinpäätökseen ja siitä laskettuun matemaattiseen arvoon, joka on osingon pääomatulo-osuuden laskennan perusteena. Matemaattisen arvon laskenta perustuu VVL 27 §:ään sekä sen nojalla annettuun valtiovarainministeriön asetukseen, jossa säädetään matemaattisen arvon laskenta eri tilanteissa.³²

Osakeyhtiön nettovarallisuuden laskenta tapahtuu vähentämällä yhtiön varoista yhtiön velat. Määriteltäessä yhtiön nettovarallisuutta otetaan huomioon yhtiön kaikki varat ja velat siitä riippumatta, kuuluvatko ne elinkeinotoiminnan tulolähteeseen vai eivät tai ovatko ne veronalaisia vai verovapaita³³. Varat käsittävät yhtiön käyttö-, vaihto-, sijoitus- ja rahoitusomaisuuden sekä muun sellaisen omaisuuden, jolla on varallisuusarvoa. Velkana pidetään taseen vastaaviin vieraaseen pääomaan merkittyjä eriä sekä pääomalainaa, kun se on taloudelliselta luonteeltaan vierasta pääomaa.³⁴ Varoina ei pidetä taseen vastaaviin sisältyviä KPL 5 luvun 3 §:ssä tarkoitettuja realisoitumattomia kurssitappioita, KPL 5 luvun 18 §:n mukaisia laskennallisia verosaamisia eikä sellaisia pitkävaikutteisia menoja, joilla ei ole varallisuusarvoa. Velkaa ei ole yhtiön sidottu eikä vapaa oma pääoma, rahastot, varaukset taseen vastaaviin kuuluvat KPL 5 luvun 3 §:n realisoitumattomat kurssivoitot, velaksi merkityt KPL 5 luvun 18 §:n laskennalliset verovelat eivätkä sellaiset liittymismaksut ja muut erät, joita varallisuuden perusteella suoritettavaa veroa määrättäessä ei saada vähentää veronalaisista varoista. Yhtiöllä olevat verovapaat varat luetaan myös nettovarallisuuteen.³⁵

Matemaattisen arvon laskenta tapahtuu siten, että yhtiön nettovarallisuus jaetaan ulkona olevien osakkeiden lukumäärällä. Tällöin ei oteta huomioon yhtiön lunastamia osakkeita, vaan osakkeiden lukumääräksi katsotaan se määrä osakkeista, joita ei ole lunastettu yhtiölle matemaattisen laskennan hetkellä, joka on tilinpäätöshetki. Jos yhtiö on lunastanut omia osakkeitaan, ne eivät sisälly yhtiön taseeseen vaan ne ilmoitetaan sen liitetietoina. Kun omat osakkeet pidetään taseen ulkopuolella, merkitsee se sitä, että niistä maksettu kauppahinta alentaa yhtiön nettovaroja. Jos yhtiön itselle lunastamat

³² Ks. Järvenoja 2002, s. 257-258.

³³ Ks. Juusela 2004, s. 71.

³⁴ Andersson – Linnakangas 2002, s. 177.

³⁵ Andersson 2001, s. 55.

osakkeet myydään edelleen tulevaisuudessa, ne tulevat mukaan osakkeiden lukumäärään matemaattista arvoa laskettaessa.³⁶ Jakaminen ulkona olevien osakkeiden lukumäärällä merkitsee sitä, että jokaisen osakkeen matemaattinen arvo on yhtä suuri.

Matemaattiseen arvoon ei vaikuta se, minkälaiset hallinnolliset tai taloudelliset oikeudet osakkeeseen liittyvät. Osakkeisiin kohdistuvat erilaiset osinko- tai äänioikeudet eivät myöskään vaikuta osakkeen matemaattiseen arvoon. Esimerkiksi etuosakkeen kohdalla matemaattinen arvo on yhtä suuri kuin muunkin osakkeen, vaikka etuosakkeelle on voitu yhtiöjärjestyksessä määrätä, että etuosakkeen arvo yhtiötä purettaessa tai osaketta lunastettaessa on sen nimellisarvo taikka osakkeesta yhtiölle maksettu määrä³⁷. Tilikauden päättymisen jälkeen tapahtuva omien osakkeiden lunastaminen ei vaikuta osakkeen matemaattiseen arvoon. Merkitystä ei ole myöskään sillä, päättyykö yhtiön tilikausi kalenterivuoden päättyessä vai siitä poikkeavasti³⁸. Osakas voi lahjoittaessaan osakkeitaan pidättää itsellään osakkeiden tuotto-osuuden eli osinko-osuuden määrääjäksi tai eliniäkseen. Osakkeen matemaattisen arvon laskentaan tuotto-oikeuden pidättäminen ei vaikuta.³⁹

3.1.3 Verouudistuksen lähtökohtia

Vielä verovuonna 2004 suoritettussa verotuksessa muusta yhtiöstä kuin pörssiyhtiöstä saatu osinko ja siihen liittyvä yhtiöveron hyvitys jaettiin TVL 42 § mukaan pääoma- ja ansiotulo-osuuksiin. Jako toteutettiin osinkoa jakavan yhtiön nettovarallisuuden perusteella lasketun osakkeen matemaattisen arvon pohjalta. Säännös rajasi pois ulkomaisen yhtiön sekä muun noteeratun yhtiön kuin pörssiyhtiön jakamat osingot. Jako matemaattisen arvon perusteella koski luonnollista henkilöä sekä kuolinpesän saamia

³⁶ Ks. Kukkonen 2004, s. 228.

³⁷ KVL on ennakkoratkaisussaan 18/1999 ollut samalla kannalla, jossa noteeraamaton yhtiö korotti osakepääomaansa ja muodosti uuden B-osakesarjan. Yhtiön A-sarjan osakkeilla oli 20 ääntä / osake ja uusilla B-sarjan osakkeilla yksi ääni / osake. B-sarjan osakkaat saisivat yhtiön purkautuessa, omia osakkeita hankittaessa tai lunastettaessa vain osakkeiden nimellisarvon. Kummatkin osakesarjat saisivat yhtäläisen oikeuden osinkoon. Koska osakkeen matemaattinen arvo lasketaan yksinomaan nettovarallisuuden ja yhtiön ulkona olevien osakkeiden lukumäärän perusteella, määritettiin A- ja B-sarjan osakkeiden arvo samalla tavalla riippumatta siitä minkälaiset niiden tuottamat oikeudet olivat. Verovuosi 1998 ja verovuosi 1999.

³⁸ KHO on päätöksessään 2001 T 2742 ottanut tähän kantaa. Kalenterivuodesta poikenneen tilikauden päättymisen jälkeen kalenterivuoden aikana tapahtunutta omien osakkeiden lunastamista ei otettu huomioon vahvistettaessa osakkeiden matemaattista arvoa yhtiöstä seuraavalta tilikaudelta jaetun osingon pääomatulo-osuuden laskemiseksi. Verovuosi 1997.

³⁹ Ks. Järvenoja 2002, s. 258 - 260.

osinkoja, poikkeuksena näiden harjoittaman elinkeinotoimintaan kuuluvien osakkeiden perusteella saadut osingot. Näistä saadut osingot jaettiin pääomatulo-osuuteen elinkeinotoiminnan nettovarallisuuden perusteella.⁴⁰

Arvopaperipörssin sivulistoilla, I-, NM- ja Pre-listalla, noteerattujen yhtiöiden osakkeille maksetusta osingosta ja siihen liittyvästä yhtiöveron hyvityksestä katsottiin pääomatuloksi määrä, joka vastaa 13,5 prosentin vuotuista tuottoa osakkeen käyvälle arvolle osingon jakovuotta edeltäneen verovuoden päättyessä⁴¹. TVL 42.1 § mukaan osingon pääomatulo-osuus laskettiin varallisuusverolain 26 § mukaisesti. Tällöin verotusarvo oli kalenterivuoden päättyessä VVL:n mukaan 70 prosenttia käyvästä arvosta. Käypä arvo määräytyi yhtiön edellisen tilinpäätöksen mukaan, josta pääomatulo määräytyi. Pääomatulo-osuuden ylittyvä osa osingosta ja yhtiöveron hyvityksestä oli osakkaan ansiotulona.⁴²

Vielä verovuodelta 2004 suoritettussa verotuksessa pörssin päälistalla olevan yhtiön jakama osinko ja yhtiöveron hyvitys oli kokonaisuudessaan pääomatulona, joten jakoa eri tulolajeihin ei suoritettu. Osingonsaajan verotuksessa osingosta maksettavan veron kattoi yhtiöveron hyvitys. Tämä aiheutti sen, ettei osingonsaaja maksanut veroa saamastaan tulosta, koska pääomaverokanta oli sama yhteisöverokannan kanssa.⁴³ Verottomuus päti lähes kaikissa tapauksissa, jonka vuoksi olisi ollut mahdollista asettaa pörssiyhtiöistä saadut osingot täysin verottomiksi, jolloin hyvitysmenettelyä ei olisi tarvittu. Nollaverokannan käyttö ei kuitenkaan ollut suotavaa. Parempana pidettiin järjestelmää, jossa osinkoja verotettiin 29 prosentin verokannalla. Jos kotimaiset osingot olisivat olleet täysin verottomia, ei olisi ollut perusteltua periä ulkomailta maksettavista osingoista lähdeveroa.⁴⁴

Muusta osakeyhtiöstä kuin pörssiyhtiöstä saatu osinko ja yhtiöveron hyvitys oli pääomatulona 13,5 prosenttia vuotuista tuottoa osakkeiden VVL:ssä tarkoitetulle matemaattiselle arvolle. Loppuosa osingosta ja yhtiöveron hyvityksestä katsottiin osakkaan ansiotuloksi. Luonnollisen henkilön verovuosi on 12 kuukautta eli

⁴⁰ Ks. Järvenoja 2002, s. 239.

⁴¹ KPMG 2001, s. 222.

⁴² Ks. Andersson – Linnakangas 2002, s. 177.

⁴³ KMG 2002, s. 513.

⁴⁴ Andersson - Linnakangas 2002, s. 141.

kalenterivuosi, joten 13,5 prosentin tuotto laskettiin vuotuisperusteisesti tälle ajanjaksolle. Osakeyhtiön tilikauden pituus ei vaikuttanut pääomatulon määrään⁴⁵.

Pääomatulo-osuus määräytyi osakkaan omistamien osakkeiden yhteenlasketun matemaattisen arvon perusteella. Osakkeiden lukumääränä pidettiin osingonjakohetkellä omistettujen osakkeiden lukumäärää, jonka perusteella osakas oli saanut osingon. Myöhemmin verovuoden aikana tapahtuneet osakkeiden luovutukset tai osakkeiden hankinnat eivät vaikuttaneet osingon jakautumiseen pääoma- ja ansiotuloksi.⁴⁶ Ansiotulo-osuus verotettiin luonnolliselle osingonsaajalle normaalisti käytössä olevan progressioverotuksen mukaisesti. Osinkotulon ylittäessä 13,5 prosentin tuoton muutkin tulot, esimerkiksi palkkatulot, vaikuttivat osingosta menevään veroon. Ansiotulon veroprosentti vaihteli valtionverotuksessa nollasta 35:n prosenttiin ja kunnallisvero ja kirkollisvero olivat yleensä yhteensä noin 20 prosenttia.⁴⁷ Ansiotuloa ei oltu määritelty TVL 61 §:ssä mitenkään erityisesti. Pykälässä oli mainittu ainoastaan, että ansiotuloa on kaikki muu tulo kuin pääomatulo. Tyypillisintä ansiotuloa on palkka ja siihen rinnastettava tulo sekä eläke. Lainsäädännössä on luovuttu ansiotulojen tarkemmasta määrittelystä.⁴⁸

Vanha yhtiöveron hyvitysjärjestelmä oli luonteeltaan yhtiön ja sen osakkeenomistajan tuloverotuksen keskenään integroiva järjestelmä. Osingonsaajan verotuksessa hyvitettiin kokonaisuudessaan yhtiön maksama vero. Verotus tapahtui erikseen sekä yhtiön että osingonsaajan tasolla. Osingonsaajalle yhtiön maksamaa veroa käsiteltiin tavallaan ennakonpidätyksentyyppisenä eränä. Koska yhtiön maksama vero hyvitettiin kokonaisuudessaan, muodostui lopputulokseksi osinkona jaetun voiton yhdenkertainen verotus.⁴⁹

Lähtökohtana tämän hetkiseen osinkoverotukseen on, että yhtiöverokanta on 26 prosenttia ja pääomaverokanta on 28 prosenttia. Tämä verokantavalinta johti tarpeeseen lieventää kahdenkertaista verotusta. Lievennystä ei toteuteta yhdellä mallilla, joka

⁴⁵ KHO:n vuosikirjaratkaisussa KHO 2002:1 otettiin kantaa osakeyhtiön tilikauden pituuden merkitykseen luonnollisen henkilön saaman osingon pääomatulon-osuuden laskennassa: Osakeyhtiön tilikauden pituudella ei ollut merkitystä jaettaessa tulosta yhtiöstä, joka ei ollut pörssi-yhtiö. Saatu osinko ja siihen liittyvä yhtiöveron hyvitys osingonsaajan verotuksessa jaettiin pääomatuloksi ja ansiotuloksi.

⁴⁶ Andersson – Linnakangas 2002, s. 179.

⁴⁷ Ks. verohallinto 1.2.2004 s. 2.

⁴⁸ Ks. Niskakangas 1997, s. 87.

⁴⁹ Ks. Juusela 2004, s. 49.

perustuu osittaiseen verovapauteen tai alempaan verokantaan, vaan lievennyssäätelyn monihaaraisuus pohjautuu osittain eriytetyn tuloverojärjestelmän asettamiin vaatimuksiin ja poliittisiin valintoihin. Näillä ohjataan verorasituksen muutosten vaikutuksia.⁵⁰

Tämän hetkisten säännösten lähtökohtana on edelleen, että luonnollisen henkilön ollessa osingonsaajana kysymys on osingon sopeuttamisesta eriytettyyn tuloverojärjestelmään, mikä johtaa tarpeeseen määrittää tulolaji eli määrittää osinkotulon luonne pääomatulona ja ansiotulona. Nykyisessä osinkotulojen sääntelyssä on merkityksellistä myös rajanveto yrittäjiin ja sijoittajiin. Tämä johtaa olennaisesti erilaiseen verokohteluun sen mukaan, onko osinko saatu listatusta vai listaamattomasta yhtiöstä.⁵¹ Jaon syynä on se, että yrittäjät työskentelevät yleensä itse yrityksessä ja saavat ansionsa yrityksestä palkkana ja voitonjakona. Osakekanta on tällöin yhden tai muutaman henkilön ja heidän perheenjäsentensä omistuksessa.⁵² Tällöin osakeyhtiön tulovero ja osingosta menevä vero nähdään yhtenä kokonaisuutena, joka kuvaa yritystuloon kohdistuvaa verorasitusta. Sijoittajat ovat toinen ryhmä, joka yleensä sijoittaa listattuihin yhtiöihin. Tälle ryhmälle osakesijoitus rinnastuu muihin sijoituksiin, eikä listatun yhtiön maksamaa veroa mielletä osakaan veroksi. Tyypillisesti osakkeenomistajat eivät ole edes tietoisia saatikka kiinnostuneita jakajayhtiön verotuksen tasosta.⁵³ Osingonjako tilanteissa kuolinpesiin sovelletaan samaa sääntelyä kuin luonnollisiin henkilöihin.

Vuodesta 2005 alkaen osinkoverojärjestelmässä vallitsee erillisyys osinkoa maksavan yhtiön veromaksun ja osakkeenomistajan veronmaksun välillä. Noteeratuista yhtiöistä saatujen osinkojen verotuksessa erillisyysperiaate on toteutettu täydellisesti, sillä osinkoa maksavan yhtiön varallisuusasemalla tai muilla ominaisuuksilla ei ole mitään vaikutusta osingonsaajan verotuksessa. Osinkoa saava henkilö maksaa saamastaan osingosta 19,6 prosenttia veroa, riippumatta siitä mikä on osinkoa maksavan yhtiön nettovarallisuus.

Noteeraamattomien yhtiöiden tapauksessa niiden maksamien osinkojen kohdalla yhtiön varallisuusasemalla on vaikutusta osingonsaajan verotukseen ja osingonsaajan

⁵⁰ KS. Tikka 2004, s. 41-42.

⁵¹ Ks. Tikka 2004, s. 44.

⁵² Ks. Penttilä, Verotus 2/2005, s. 121.

⁵³ Lisää HE 92/2004, s. 24.

verokohteluun. Osinko katsotaan verovapaaksi tuloksi ja 90.000 euron jälkeen pääomatuloksi siltä osin, kuin osinko alittaa osinkoa maksavan yhtiön nettovarallisuudelle laskettavan 9 prosentin tuoton. Näin uudessakin osinkoverojärjestelmässä noteeraamattoman yhtiön varallisuusaseman ja yhtiön osakkeenomistajan verotuksen välillä on olemassa yhteys.⁵⁴

Verovuodesta 2005 lähtien sijoittajien verotusta kiristetään saattamalla osingot osittaisen kahdenkertaisen verotuksen piiriin. Toisaalta pyritään turvaamaan yrittäjien toimintaedellytykset ja kannustamaan yksityishenkilöitä yrittämiseen. Tämän tavoitteena on työpaikkojen luominen, jonka perusteella yrittäjien verotusta ei ole perusteltua kiristää. Se johtaa siihen, että yrittäjien saamia osinkoja verotetaan eri tavoin kuin pelkästään sijoittajina toimivien osakkaiden osinkoja. Verotuksen erilaisuus johtaa siihen, että yksityishenkilöt osingonsaajina jaetaan kahteen ryhmään riippuen siitä onko kyseessä noteerattu vai noteeraamaton yhtiö.⁵⁵

3.2 Osingon jakamisen menetelmät

3.2.1 Verovapaa tulo, ansiotulo ja pääomatulo

Noteeraamattomasta saatu osinko voi luonnollisen henkilön verotuksessa olla verovapaata tuloa, veronalaista pääomatuloa tai veronalaista ansiotuloa. Verovapaata osinkoa voi kertyä luonteeltaan pääomatulona pidettävistä osingoista tai luonteeltaan ansiotulona pidettävistä osingoista. Verovapaa osinko on määritelty TVL:n 33 b §:ssä, jolloin noteeraamattomasta yhtiöstä saatu osinko on verovapaata tuloa siihen määrään saakka, joka vastaa osakkeiden varallisuusverolaissa tarkoitettulle matemaattiselle arvolle laskettua 9 prosentin vuotuista tuottoa. Laissa on kuitenkin verovapaan tulon katoksi määritelty 90.000 euroa, joka on henkilökohtainen. Tämä henkilökohtaisuus vaikuttaa siten, että verovapaan tulon määrää ei voi kasvattaa yli 90.000 euron vaikka osingonsaaja saisikin osingot eri yhtiöiltä. Tulo- ja varallisuusverolaissa ei ole mainittu

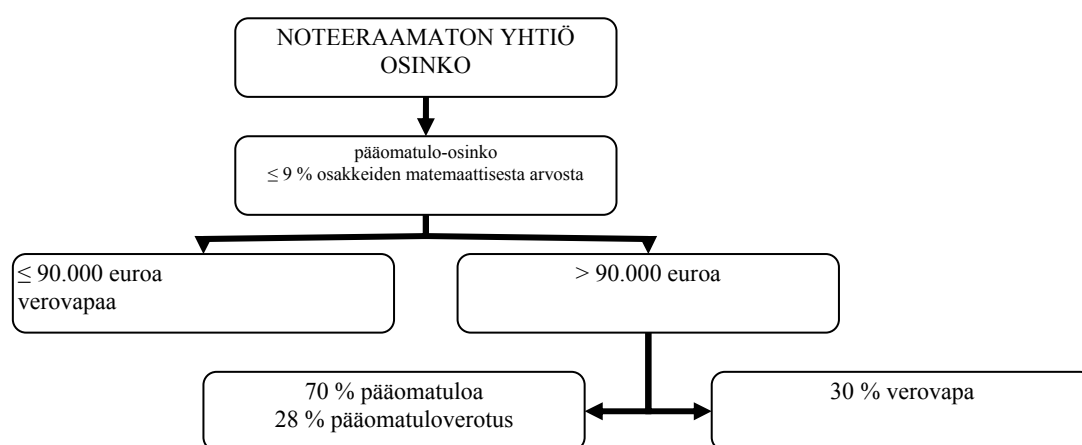
⁵⁴ Ks. Juusela 2004, s. 51.

⁵⁵ Ks. Tikka 2004 s. 42.

verovapaata pääomatulo-osinkoa, mutta tulon laskentatapa huomioon ottaen verovapaa tulo on luonteeltaan varallisuuden kerryttämää tuloa.⁵⁶

Hallituksen esityksen sanamuodon perusteella yhtiöön jätetty nettovarallisuus kerryttää pääomatulo-osinkoa. Tämä on kannustin yritysten pääomarakenteen vahvistamiseksi ja sitä pidetään osinkoveromallin myönteisenä piirteenä. Tämän johdosta osinko jaetaan edelleen verotettavaksi pääomatulona sekä ansiotulona yhtiön osakekohtaiseen matemaattiseen arvoon perustuvan nettovarallisuuden perusteella.

Noteeraamattomasta yhtiöstä voidaan saada nettovarallisuuden ja 9 prosentin vuotuisen tuoton perusteella verovapaita osinkoja. Tässäkin kohdassa on TVL 33 b §:ssä henkilökohtainen 90.000 euron rajoitus. Siltä osin kuin verovelvollisen osingot ylittävät rajan, mutta nettovarallisuus mahdollistaa suuremmat osingot kuin 90.000 euroa, lasketaan osingosta 70 prosenttia pääomatuloksi ja 30 prosenttia verovapaaksi tuloksi. Verovapaiden osinkojen rajaa ei voi kasvattaa omistamalla usean eri yhtiön osakkeita. Noteeratuista yhtiöistä saatuja osinkoja ei oteta huomioon laskettaessa noteeraamattomasta yhtiöstä saatujen osinkojen verovapaata enimmäismäärää.⁵⁷ Pääomatulona verotettavan osingon raja on 9 prosenttia laskettuna nettovarallisuudesta. Jos osinkoa saadaan ylitse nettovarallisuuden rajan, lasketaan osinko ensin pääomatuloksi ja sen jälkeen muodostuu normaalisti ansiotuloa 9 prosentin ylimenevältä osalta.

Kuvio 1. Noteeraamattoman yhtiön jakama osinko pääomatulona

⁵⁶ Ks. Penttilä, Verotus 2/2005, s. 121.

⁵⁷ Ks. Penttilä 2004, s. 9.

Kuviosta voidaan havaita, että pääomatuloksi luettavaa osinkoa voidaan saada ainoastaan yhtiöistä, joiden nettovarallisuus on huomattava. Huomattavalla nettovarallisuudella tarkoitetaan yhtiöitä, joiden varallisuus ylittää 1.000.000 euroa. Tämäntapaisia yrityksiä on harvassa. Hallituksen esityksen mukaan pääomatuloksi katsottavia osinkoja saavat ainoastaan noin 2.000 henkilöä, joiden listaamattomista yhtiöistä saamat osingot ylittävät 90.000 euroa vuodessa⁵⁸. Tämän johdosta suurimmalle osalle osingonsaajista perusverotusvaihtoehdoksi tulee osingon verottaminen joko ansiotulona tai osingon täydellinen verovapaus 9 prosentin säännön mukaisesti. Tälle suurelle osingonsaajajoukolle ei voi missään vaiheessa syntyä pääomatulona verotettavaa osinkoa.

Koska pääomatuloa voidaan saada joko noteeraamattomalta tai julkisesti noteeratulta yhtiöltä on aiheellista selvittää myös julkiselta yhtiöltä saatujen osinkojen verokohtelu. Julkisesti noteeratulta yhtiöltä saatujen osinkojen verotus säännellään TVL 33 a §:ssä. Verotusmalli on yksinkertainen, jolloin 70 prosenttia osingon määrästä on osingonsaajan veronalaista pääomatuloa ja 30 prosenttia osingosta on verovapaata tuloa. Pääomatuloverokannan ollessa 28 prosenttia, kohdistuu osingonsaajan osinkotuloon 19,6 prosentin verorasitus. Vuoden 2005 alussa voimaantulleen osinkoverouudistuksen myötä yritys voi jakaa osinkona ilman sille aiheutuvia veroseuraamuksia myös sellaisia voittovaroja, joista ei ole maksettu veroa, koska täydennysverojärjestelmästä on luovuttu. Ääritilanteissa osingon verorasitukseksi voi muodostua ainoastaan osingonsaajan vero eli 19,6 prosenttia. Tämä on mahdollista kun pörssinoteeratun yhtiön jakokelpoinen voitto muodostuu ainoastaan verovapaista osingoista ja verovapaista tytäryhtiöosakkeiden luovutusvoitoista.⁵⁹ Kokonaisverorasituksen tasoa ei ole siis aiheellista laskea pörssinoteeratuista yhtiöistä saatujen osinkojen kohdalla varsinkin, koska pörssinoteerattujen yhtiöiden osakkeita hankkivat sijoittajat. Näin ollen yhtiön maksamaa veroa ei voi mieltää osakkeenomistajan veroksi.

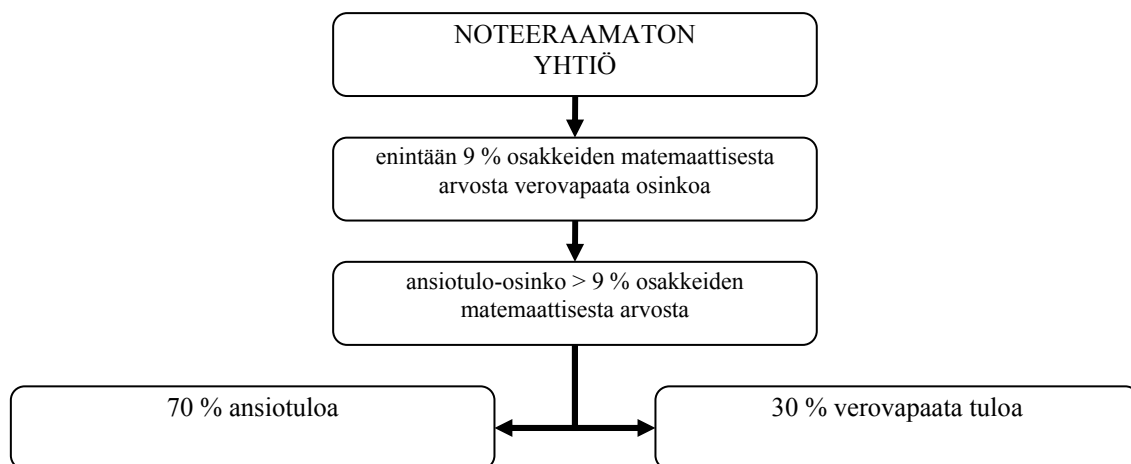
Noteeraamattomasta yhtiöstä saadun osingon verottaminen ansiotulona tulee ratkaistavaksi tapauksissa, joissa osinkoa jaetaan enemmän kuin 9 prosenttia osakkeiden matemaattiselle arvolle. Yli menevästä osasta 70 prosenttia on osingonsaajalle

⁵⁸ KS. HE 92/2004, s.25.

⁵⁹ Ks. Juusela 2004, s. 54-55.

verotettavaa ansiotuloa ja 30 prosenttia on verovapaata tuloa (kuvio 2).⁶⁰ Ansiotulo-osingon verotuksen taso pyrittiin määrittämään sellaiseksi, että yrittäjän nostaman osingon, yrittäjän ansiotulona nostaman voiton ja muun ansiotulon verotuksen taso ei merkittävästi eroaisi toisistaan.

Vuodesta 2005 progressiivisen veroasteikon ylimmillä tasoilla ansiotulo-osingon kokonaisverotus on suunnilleen samantasoista kuin muunkin ansiotulon verotus. Tällä pyrittiin siihen, että osakeyhtiömuodossa toimiminen voisi muutoin muodostua edullisemmaksi hankittaessa ansiotuloja ilman sanottavaa nettovarallisuutta. Pieni- ja keskituloisilla ansiotulo-osinkona nostetun voiton verotus pääsääntöisesti kiristyi, koska yhtiöveron hyvitysjärjestelmästä luovuttiin. Tämä kiristyminen voidaan kuitenkin tapauskohtaisesti välttää, jos yrittäjälle maksetaan palkkaa suoran osingonmaksun sijaan.

Kuvio 2. Noteeraamattoman yhtiön jakama osinko ansiotulona

Ansiotulo-osingossa kuten pääomatulo-osingossakin verovapaan tulon raja on 90.000 euroa, joka on henkilökohtainen sekä vuosikohtainen. Näin ollen henkilö ja hänen puolisonsa voivat saada maksimissaan 180.000 euroa verovapaata tuloa verovuodelta, jos nettovarallisuuden 9 prosentin ehto täyttyy. Noteeraamattoman yhtiön jakaessa osakkailleen osinkoa, joka luetaan ansiotulo-osingoksi, verovapaata osinkoa voidaan saada käytännössä kahdella tapaa. Tämän mahdollistaa 9 prosentin säännön alaiset osingot ja toisaalta ansiotulo-osingon 30 prosentin verovapaa osuus. Tämä 30 prosentin

⁶⁰ Ks. Niskakangas 2004, s. 17.

alainen verovapaa tulo ei ole mitenkään sidoksissa yhtiön nettovarallisuuteen paitsi laskettaessa verovapaan 9 prosentin osuutta koko ansiotulo-osingosta.

Yhtiöveron hyvityksen kumoaminen erillislailla vaikuttaa siten, että osakkaan verotuksessa ei enää hyvitetä yhtiön veroa. Tämä aiheuttaa sen, että pienehköjä ansiotulo-osinkoja saava osakas ei enää saa palautusta liikaa maksetusta verosta vaan joutuu maksamaan netto-osingosta veroa. Pääoma- ja yritysverouudistuksessa laadittiin tähän ongelmaan ratkaisuna kunnallisverotuksen ansiotulovähennyksen ansiotulona jaettavien osinkojen TVL 105 a §:n soveltamisalan laajennus. Kunnallisverotuksen ansiotulovähennys myönnetään verovelvollisen puhtaasta ansiotulosta palkkatulojen sekä ansiotulona jaettavien osinkojen perusteella. Vähennyksen suuruus on 47 prosenttia puhtaiden ansiotulojen 2.500 euroa ylittävältä osalta aina 7.230 euroon asti ja tämän jälkeen 23 prosenttia. Vähennys on kuitenkin enintään 3.550 euroa. Puhtaan ansiotulon noustessa yli 14.000 euron vähennys alenee 4 prosenttia ylittävältä osalta.

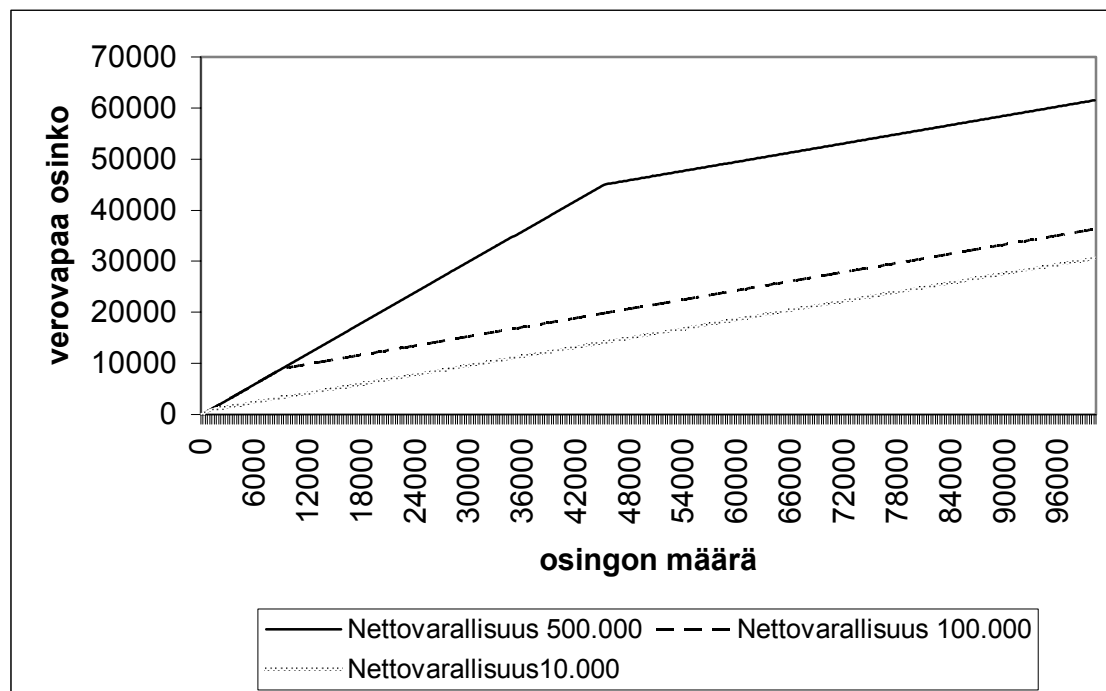
Kunnallisverotuksen ansiotulovähennyksen osinkoveroa vähentävä vaikutus on suurimmillaan osakkailla, joilla ei ole muita ansiotuloja kuin saatu ansiotulo-osinko. Tämäntapaisia osakkaita voivat olla pienen nettovarallisuuden yhtiöissä olevat vähemmistöosakkaat esimerkiksi yrittäjäosakkaan lapset. Vähennys lieventää ansiotulon kahdenkertaista verotusta, mutta ei poista sitä kokonaan ja se toimii ainoastaan kunnallisverotuksessa. Osakkaalla voi olla myös muita ansiotuloja kuin ansiotulo-osinkoa tai ansiotulo-osinko on suuri jolloin osakkaan verotus ei välttämättä lievene juuri lainkaan.⁶¹

3.2.2 Nettovarallisuuden vaikutus osinkoon

Nettovarallisuuden suuruudella on huomattava vaikutus vertailtaessa eri kokoluokan yrityksiä keskenään. Pienen varallisuusmassan omaavat yhtiöt ovat osingonjakotilanteissa hyvinkin erilaisessa asemassa kuin suuren varallisuuden omaavat yhtiöt. Sen voi havaita tarkasteltaessa verovapaan tulon osuutta koko osingosta. Toisaalta pienillä yhtiöillä ei verovapaan tulon 90.000 euron raja ole missään osingonjakotilanteessa uhattuna kuten suuremmilla yhtiöillä. Tätä voidaan

⁶¹ Ks. Kukkonen 2004, s. 212-213.

havainnollistaa kuvion 3 viivadiagrammilla, jossa yhtiön osakkeet omistaa yksi henkilö. Yhtiö ei ole lunastanut yhtään osaketta. Yhtiön nettovarallisuus on 10.000, 100.000 ja 500.000 euroa ja osinkoa jaetaan 1-100.000 euroa. Laskelmassa ei ole huomioitu verovuoden 2005 siirtymäsäännöstä, jossa 57 prosenttia on ansiotulona verotettavaa ja 43 prosenttia verovapaata tuloa. Tässä ei oteta myöskään huomioon mahdollisia osakastason vähennyksiä.

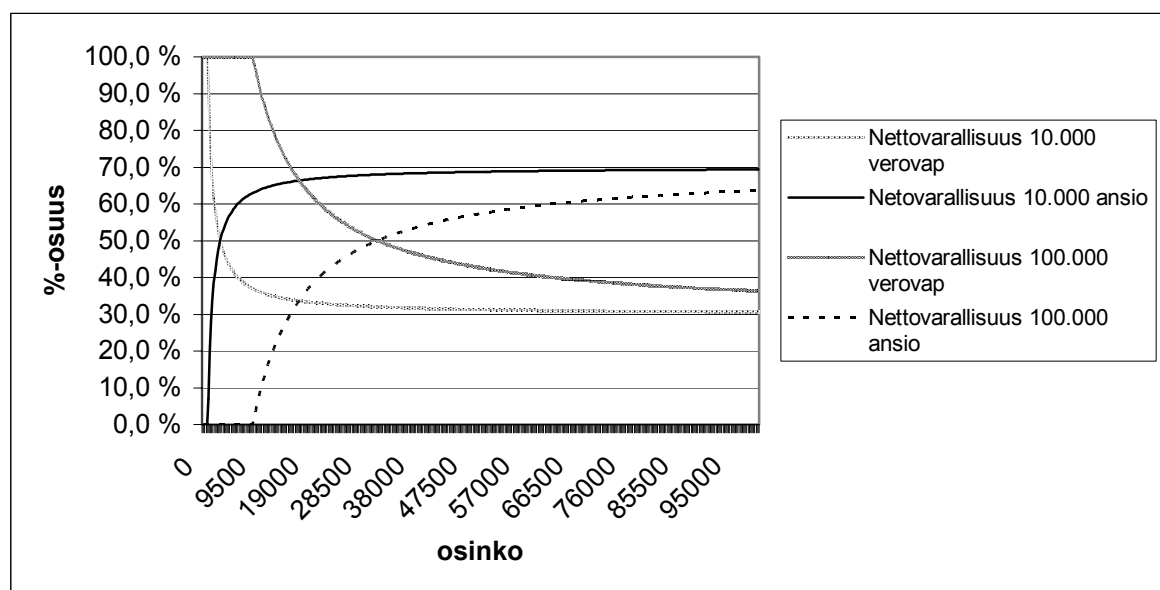
Kuvio3. Verovapaan osingon muodostuminen.

Kuviossa 3 on laskettu verovapaan osingon 9 prosentin yläraja lisättynä siihen ansiotulosta laskettu 30 prosentin verovapaa osuus. Siitä havaitaan, että pienen nettovarallisuuden yhtiöillä verovapaan osingon määrä jää verrattain alhaiseksi verrattuna suuremman kokoluokan yhtiöihin. Kuvioista havaitaan, että 10.000 euron nettovarallisuus kasvattaa 9 prosentin alaista verovapaata tuloa hyvin vähän eli 900 euroa. Osingon verovapaa osuus muodostuu 10.000 euron nettovarallisuudella suurimmaksi osaksi ansiotulon verovapaasta 30 prosentin osasta. Samassa tilanteessa on myös yhtiö, jonka nettovarallisuus on 100.000 euroa. Nettovarallisuuden vaikutus on tässä laskelmassa suurimmillaan 500.000 euron määrällä, jolloin verovapaata 9 prosentin tuloa saadaan aina 45.000 euroon asti, jonka jälkeen verovapaa osuus

muodostuu ansiotulon 30 prosentin verovapaasta osuudesta, kuten pienimmissäkin yhtiöissä.

Kuviota 3 voidaan tulkita myös siten, että verovapaa osinko kasvaa tasasuhteisesti osingon määrän noustessa yli 9 prosentin rajan riippumatta yhtiön koosta. Pienemmän nettovarallisuuden yhtiöissä osinko jakaantuu aikaisemmin verotettavaksi ansiotulona. Tämä aiheuttaa osingonsaajalle huomattavasti suuremman verorasituksen kuin varakkaan yhtiön osakkaalle, vaikka kyseessä olisi samansuuruinen osinko.

Osingon verovapaata osaa ja ansiotulo-osinkoja voidaan tarkastella niiden suhteella koko osingosta. Verovapaaseen osinkoon on laskettu sekä 9 prosentin verovapaa osuus että ansiotulon 30 prosentin verovapaa osuus yhteen. Ansiotulo-osinko on laskettu 70 prosenttisesti verovapaan 9 prosentin osingon ylimenevästä osuudesta. Kuviossa on kaksi erikokoista yhtiötä. Nettovarallisuutena on käytetty 10.000 ja 100.000 euroa, muilta osin oletus on sama kuin edellä esitettyssä kuviossa.

Kuvio 4. Verovapaan ja ansiotulo-osingon suhde koko jaettuun osinkoon.

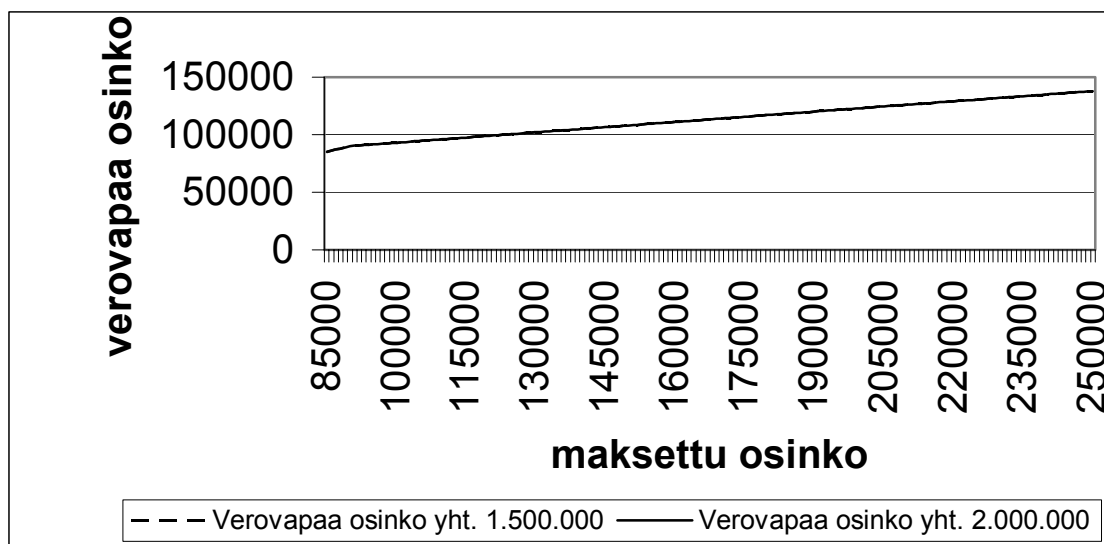
Pienen nettovarallisuuden yhtiöstä saadut osingot siirtyvät helpommin verotettavaksi ansiotulona kuin isommista yhtiöistä saadut. Osingon kasvaessa sitä pienempi osa on verovapaata tuloa 10.000 euron nettovarallisuudella.. Verovapaan osingon määrä laskee nopeasti 40 prosenttiin koko jaetusta osingosta, jonka jälkeen osuuden laskun voidaan katsoa tasaantuvan. Samanaikaisesti ansiotulona verotettavan osingon suhteellinen

osuus koko osingosta kasvaa jyrkästi saavuttaen verovapaan osingon 3.500 euron kohdalla. Tällöin ansiotulona verotettavan osingon ja verovapaan tulon suhde noin puolet.

Verovapaan osingon suhde koko osingosta käyttäytyy samantyyppisesti 100.000 euron nettovarallisuudella. Verovapaan tulon määrä on 100 prosenttia aina 9.000 euroon asti, jonka jälkeen sen osuus laskee melko nopeasti aina noin 20.000 euron osinkoihin saakka, jonka jälkeen sen voidaan katsoa tasaantuvan. Samanaikaisesti ansiotulona verotettava osinko kasvaa nopeasti saavuttaen verovapaan tulon 31.500 euron kohdalla, jolloin ansiotulon ja verovapaan tulon suhde on 50/50.

Kuviosta voidaan siis havaita, että siinä vaiheessa kun 10.000 euron nettovarallisuudella koko osingosta on ainoastaan 37 prosenttia verovapaata, niin 100.000 euron nettovarallisuudella verovapaata on vielä 100 prosenttia. Kaavion laskelman perusteella nettovarallisuuden kasvattamisen tärkeys korostuu, jos osakkeenomistajan tarkoituksena on ainoastaan verovapaan osingon saaminen omistamastaan yhtiöstä. Molemmissa tapauksissa ansiotulona verotettavan osingon määrä tasaantuu mitä enemmän osinkoa jaetaan. Tämäkin laskentaperiaate tukee käsitystä, että verovaikutukset luonnollisella henkilöllä ovat sitä pienemmät mitä suurempi on kohteena oleva yritys.

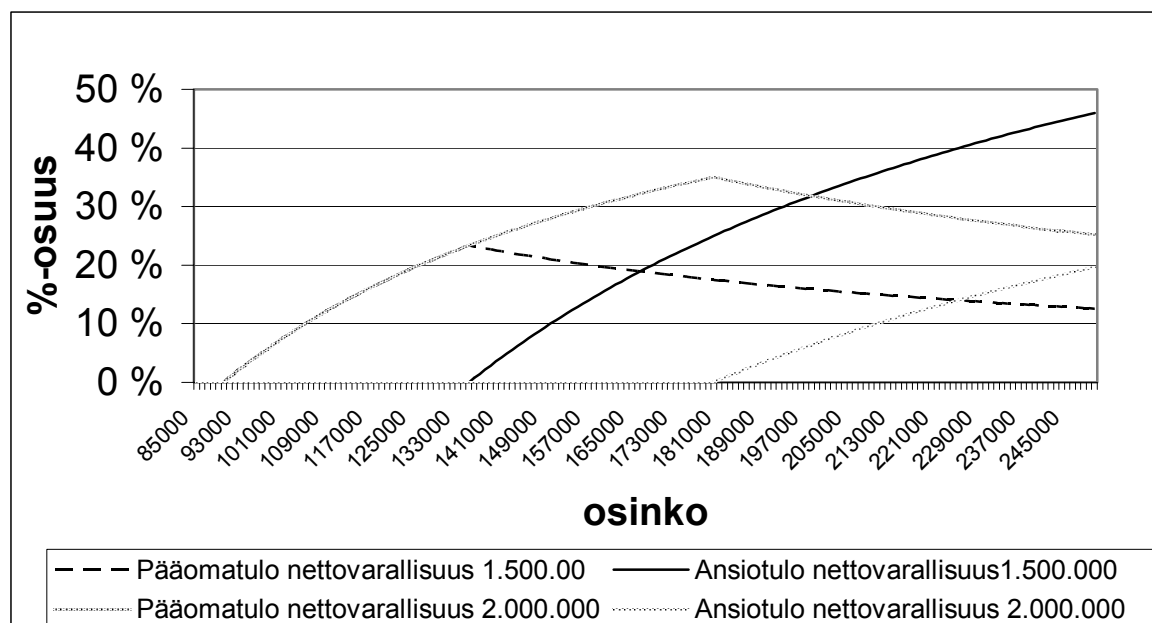
Koska pääomatuloa ei voi nykylainsäädännön puitteissa saada kuin vasta yhtiön nettovarallisuuden ollessa yli 1.000.000 euroa, tarvitsee tarkasteluun ottaa suuremman kokoluokan yrityksiä (kuvio 5). Tarkasteluun otetaankin kaksi yhtiötä, joiden nettovarallisuus on 1.500.000 ja 2.000.000 euroa. Yhtiön osakkeet omistaa yksi henkilö, yhtiö ei ole lunastanut ainuttakaan osaketta ja osinkoa jaetaan 1-250.000 euroa. Laskelmassa ei ole huomioitu verovuoden 2005 siirtymäsäännöstä, jossa 57 prosenttia on ansiotulona verotettavaa ja 43 prosenttia verovapaata tuloa. Tässä ei oteta myöskään huomioon mahdollisia osakastason vähennyksiä.

Kuvio 5. Verovapaa osinko varakkaissa yhtiöissä.

Kuviossa ei ole laskettu alle 85.000 euron osinkoja, koska tarkasteltavilla nettovarallisuuksilla ne ovat kuitenkin rajan puitteissa verovapaita. Laskelmassa on huomioitu rajan ylittävät osingot, jolloin verovapaaseen osinkoon on laskettu joko ansiotulon verovapaa osa tai pääomatulon verovapaa osa. Tulkittaessa kuviota havaitaan, että tässä tapauksessa verovapaan osingon määrä ei ole sidoksissa yhtiön nettovarallisuuden määrään. Molemmilla nettovarallisuus määrällä osingon verovapaan osuuden voidaan katsoa kasvavan tasasuhteisesti riippuen osingonmäärästä. Se merkitsee, että yhtiön koolla osingon verovapaaseen osaan ei ole enää merkitystä tai merkitys on vähäinen nettovarallisuuden noustessa yli 1.000.000 euron.

Nettovarallisuuden määrä vaikuttaa siihen lasketaanko yli 9 prosentin nettovarallisuuden osingoista pääoma- vai ansiotuloa. Tämä voidaan havainnollistaa kuviolla 6, johon on laskettu sekä pääomatulo-osingot että ansiotulo-osingot prosenttiosuuksina koko osingosta. Laskelmassa ei ole merkitsevää se, kuinka paljon yhtiöstä saadaan verovapaata osinkoa, vaan keskitytään tarkastelemaan osingon jakautumista muihin tulolajeihin. Tämä ilmenee kaaviosta siten, että tarkastelu aloitetaan vasta 90.000 euron kohdalta, joka on verovapaan osingon suurin määrä.

Kuvio 6. Pääoma- ja ansiotulon jakautuminen.

Mitä suuremmasta osingosta on kyse sitä jyrkemmin pääomatulon osuus kasvaa riippumatta tarkastelussa mukana olevien yhtiöiden koosta. Pääomatulo prosentuaalinen osuus nousee aina 135.000 euroon saakka, joka on 9 prosenttia 1.500.000 euron nettovarallisuudesta. Tämän kokoisesta yhtiöstä ei voi saada suurempaa pääomatulo-osuutta. Pääomatulon kasvu jatkuu vielä suuremmasta yhtiöstä saadun osingon kohdalla 180.000 euroon asti, joka on 9 prosenttia kyseisen yhtiön nettovarallisuudesta. Pääomatuloa voi saada maksimissaan tarkastelun pienemmästä yrityksestä 23 prosenttia, kun se on suuremmassa yrityksessä 35 prosenttia. Pääomatulon laskeva kuvaaja vahvistaa sen, että yrityksen koon merkitys pääomatulona verotettavan tulon kohdalla korostuu tämänhetkisen verolainsäädännön aikana. Jos osingonsaaja haluaa pääomatulona verotettavaa tuloa, niin ainoa mahdollisuus on kasvattaa yrityksen kokoa.

Ansiotulon prosentuaalinen kasvu noudattaa selkeästi yhtä jyrkkää nousua molemmissa yhtiöissä. Yrityksen koolla ei ole merkitystä kuin vasta nettovarallisuuden 9 prosentin ylittävällä osalla. Ansiotulon verotus noudattaa normaalia 70 ja 30 prosentin sääntöä, joka merkitsee sitä, että yrityksen koko ei vaikuta ansiotulona verotettavaan tuloon. Se on merkitsevää, että ansiotulona tapahtuvaa verotusta aletaan soveltaa vasta huomattavasti myöhemmin suurissa yhtiöissä kuin pienissä. Tämä voi olla tulevaisuudessa kannustin yhtiön koon kasvattamiselle.

3.3 Osakastason vähennykset

3.3.1 Osakkaan käytössä oleva asunto

Yrittäjäosakkaan saama osinko jaetaan verovapaaseen osaan sekä pääoma- ja ansiotulo-osuuksiin. Yhtiöveron hyvitysjärjestelmässä oli osakkeiden matemaattista arvoa oikaistava ennen osingonjakoa. Oikaisu tapahtui vähentämällä matemaattisesta arvosta osakkaan käytössä olevan asunnon arvo, osakkeiden hankintaan käytetyn velan määrä sekä osakkaan velka yhtiölle. TVL 42.2-4 § määritteli kyseiset vähennykset. Osakaslainaa lukuun ottamatta oikaisut koskivat osakkaita, joita ei pidetty TEL 2.7 §:n mukaan yhtiöön työsuhteessa olevina. Nämä osakkaat kuuluivat YEL:n piiriin, mikä ei kuitenkaan ollut välttämätöntä. Esimerkiksi henkilöön, johon ei iän perusteella sovellettu YEL:ia, soveltuivat TVL 42.2-3 §:n säännökset.⁶²

Verouudistus säilyttää yhtiön varoissa olevan asunnon vähennysperusteen entisellään. Asunnon arvo vähennetään edelleen johtavassa asemassa olevan YEL-osakkaan omistamien osakkeiden matemaattisesta arvosta.⁶³ Vuodesta 2005 toimitettava verotus ei mitenkään aiheuta muutosperustetta niihin periaatteisiin, jotka ovat voimassa entisen yhtiöveron hyvitysjärjestelmän puitteissa. Näin ollen verouudistus aiheuttaa sen, että osakaskohtaisesti osingosta suurempi osa verotetaan ansiotulona, jos osakas on YEL-vakuutettu.

Osakas ei ole yhtiöön työsuhteessa oleva, jos henkilö on johtavassa asemassa oleva yhtiön toimihenkilö. Hän ei myöskään ole työsuhteessa, jos hän yksin tai perheenjäsentensä kanssa omistaa enemmän kuin 50 prosenttia yhtiön koko osakepääomasta tai heidän omistamiensa osakkeiden yhteinen äänimäärä on enemmän kuin puolet kaikkien osakkeiden äänimäärästä.⁶⁴

Osakeyhtiön johtavassa asemassa oleva henkilö, joka yksin tai yhdessä perheenjäsenensä kanssa omistaa enemmän kuin 50 prosenttia yhtiön osakepääomasta ja

⁶² Ks. KPMG 2001, s. 228.

⁶³ Ks. Lundén 2004, s. 128.

⁶⁴ Ks. Järvenoja 2002, s. 308.

kuuluu YEL:n piiriin. Tämä koskee myös tapauksia, jolloin henkilön omistamien osakkeiden äänimäärä ylittää 50 prosenttia kaikkien osakkeiden äänimäärästä. YEL-asema voi muodostua myös välillisen omistuksen kautta, vaikka henkilö ei omista suoraan sen yhtiön osakkeita, jossa hän työskentelee johtavassa asemassa.⁶⁵ Välillisen omistuksen tapauksessa henkilön on omistettava myös suoraan osinkoa jakavan yhtiön osakkeita, koska muussa tapauksessa asunto ei sisältyisi yhtiön varoihin, jolta asuntoa käyttävä osakas saisi osinkoa.⁶⁶

Jos kaksi henkilöä omistaa yhtä paljon yhtiön osakkeita eivätkä he ole saman perheen jäseniä, kummankaan osakkeiden arvosta ei tehdä osakastasoisia vähennyksiä, koska kumpikaan ei omista yli puolta yhtiön koko osakemäärästä. Jos henkilö on osakkeenomistaja yli 50 prosentin enemmistöllä, mutta ei ole yhtiössä johtavassa asemassa, ei vähennystä osakkeiden arvosta voida tehdä, vaikka hänellä olisi yhtiön omistama asunto, osakkeiden hankintaan liittyvää velkaa ja velkaa yhtiölle.⁶⁷

Kysymys siitä, kuka on työsuhteessa yhtiöön, on vaikeasti hahmoteltava. Tässä kohdin on neljä erilaista vaihtoehtoa. Ensimmäinen ratkaiseva vaihtoehto on osakeyhtiön tilikauden päättymisajankohta. Toinen vaihtoehto on sen verovuoden päättymisajankohta, jolloin yhtiön tilikausi on päättynyt. Kolmas vaihtoehto ratkaistaessa työsuhdetta yhtiöön on osingon saamisajankohta sekä neljäntenä osingonsaajan verovuoden päättymisajankohta. Verotuskäytännön kannalta on välttämätöntä, että ratkaistaan onko henkilö työsuhteessa yhtiöön vai ei. On esitetty, että ajankohtana pidettäisiin osakkaan verovuoden päättymisajankohtaa, koska tämä on luonteva varsinkin osakehankintavelkaan liittyvänä. Toisaalta ajankohtana voitaisiin pitää hetkeä jolloin osinko on ollut nostettavissa, koska osakastason vähennyksien tekeminen kytkeytyy osingon saamiseen. Jos yhtiö ei jaa tilikaudeltaan osinkoa, ei osakkaan verotuksessa tule kysymykseen osakkeiden matemaattisesta arvosta tehtävät osakastason vähennykset.⁶⁸

Yhtiössä johtavassa asemassa olevana pidetään mm. yhtiön hallituksen jäsentä sekä toimitusjohtajaa. Yhtiön johtavassa asemassa olevien piiriä ei ole rajattu koskemaan

⁶⁵ Ks. Henkilöverotuksen käsikirja 2002, s. 206.

⁶⁶ Lisää Penttilä 2003, s. 291.

⁶⁷ Järvenoja 2002, s. 308.

⁶⁸ Ks. Järvenoja 2002, s. 309.

ainoastaan OYL 8 luvussa määriteltä yhtiön johtoa. Muutkin yhtiön esimiestehtävissä olevat henkilöt voivat olla johtavassa asemassa olevia. Johtavan aseman määrittely on tärkeää, koska asunnon vähentäminen ei ole mahdollista, vaikka osakas olisi yhtiön enemmistöosakas. Esimerkiksi silloin, kun yhtiön nettovarallisuuteen kuuluvaa asuntoa käyttää osakas, joka ei ole yhtiössä johtavassa asemassa tai ei osallistu mitenkään yhtiön toimintaan, ei asunnon arvoa voida vähentää.⁶⁹

Yhtiön varoihin kuuluvan asunnon arvo, jota yrittäjäosakas on verovuonna käyttänyt omana tai perheen asuntona, vähennetään osakkaan omistamien osakkeiden yhteisestä arvosta ennen osingon pääomatulo-osuuden laskemista. Edellytyksenä on, että osakas on käyttänyt asuntoa sen verovuoden aikana, jonka veronalaista tuloa osinko on. Kyseeseen tulevat asuinhuoneistot, rakennukset ja niiden rakennuspaikat sekä muut kuin vakituiset asunnot. Asunnon arvona vähennetään se määrä, jota on käytetty yhtiön osakkeen matemaattisen arvon laskentaan.⁷⁰ Perheenjäsenillä tarkoitetaan osakkaan aviopuolisoa, samassa taloudessa asuvia, osakkaan tai aviopuolison suoraan tai etenevässä tai takenevassa polvessa olevia sukulaisia ja tällaisen henkilön puolisoa⁷¹. Asunnon vähennys tapahtuu osakkaan osakkeiden matemaattisesta arvosta. Tällöin ei ole merkitystä sillä, onko asunto ollut osakkaan käytössä asuntoetuna. Merkitystä ei myöskään ole sillä, onko osakas maksanut asunnostaan käypää vuokraa vai ei. Peiteltä osinko ei vaikuta asunnon arvon vähennykseen.⁷²

Osakkeiden arvosta vähennettävän asunnon tulee olla yhtiön varoihin kuuluvaa omaisuutta nettovarallisuuden laskennan perusteella olevalla tilinpäätöshetkellä. Asunnon arvona käytetään verotusarvoa, jos se on verotuksessa poistamatonta hankintamenoa suurempi. Tapauksissa, joissa asuntona on ollut osakehuoneisto, käytetään verotusarvoa vähennettävänä arvona, jos osakehuoneiston arvopaperien yhteenlaskettu arvo ylittää niiden yhteenlasketun verotuksessa poistamattoman hankintamenon. Huoneistoa on voitu käyttää myös osittain osakkaan tai hänen perheensä asuntona. Tällöin vähennetään vain se osa, joka vastaa hänen käyttöönsä. Vähennykseen edellyttää myös asunto, vaikka tätä ei ole käytetty vakituksena asuntona.

⁶⁹ Lisää Penttilä 2003, s. 291.

⁷⁰ Henkilöverotuksen käsikirja 2002, s. 206.

⁷¹ Lisää Penttilä 2003, s. 290.

⁷² Järvenoja 2002, s. 310.

Siten myös yhtiön omistamien vapaa-ajan asuntojen arvot vähennetään osakkeiden arvosta, jos ne ovat osakkaan tai hänen perheensä käytössä.⁷³

TVL 41.4 §:ssä asunnon vähentäminen on kytketty siihen, että johtavassa asemassa oleva osakas on käyttänyt asuntoa verovuonna omana tai perheen asuntona. Säännöksissä ei kuitenkaan ilmene tarkoitetaanko verovuodella osakkaan vai yhtiön verovuotta. Verotuskäytännössä on sovellettu osakkeenomistajan näkökulmaa, jolloin verovuodella tarkoitetaan juuri osingonsaajan verovuotta.⁷⁴ Säännöksen sanamuodosta ei ilmene, että osakkaan olisi käytettävä asuntoa verovuoden lopussa. Siinä ei myöskään vaadita asunnon käyttöä koko vuoden ajalta. Näin ollen lyhytkin asunnon käyttöaika saastuttaa asunto-osakkeet. Esimerkiksi loma-asunto, joka kuuluu yhtiön nettovarallisuuteen, aiheuttaa sen arvon vähentämisen, vaikka loma-asuntoa muuten käytettäisiin yhtiön elinkeinotoiminnassa. Lievennystä ei ole, vaikka osakas maksaisi loma-asunnon käytöstä käyvän vuokran ja käyttäisi asuntoa vain lyhyen ajan. Tämänkaltaisessa tilanteessa olisi perusteluta tehdä vähennys vain, jos käyttö olisi vähäistä suurempaa tai vähennettävä määrä olisi vain käyttöä vastaava suhteellinen osa asunnon arvosta.⁷⁵

3.3.2 Osakkeiden hankintavelka

Vielä vuodelta 2004 suoritettavassa verotuksessa huomioitiin osakkeiden hankintavelka vähennettävänä osuutena luonnollisen henkilön saamista osingoista. TVL 42.3 §:n mukaisesti henkilö, joka ei ollut työsuhteessa yhtiöön ja hankki yhtiön osakkeita, vähennettiin osakkeiden hankintavelka hänen osakkeidensa matemaattisesta arvosta ennen yhtiöstä saadun osingon pääomatulo-osuuden laskemista. Osakkeiden hankintalainan oli oltava korollinen ja yhtiön oli harjoitettava elinkeinotoimintaa TVL 58 §:n mukaan. Oikeuskäytännön mukaisesti pelkkää vuokraustoimintaa harjoittavan osakeyhtiön ei katsottu harjoittavan elinkeinotoimintaa, vaikka toiminta olisi ollut laajaakin.

⁷³ Järvenoja 2002, s. 310.

⁷⁴ Ks. Penttilä 2003, s. 293.

⁷⁵ Lisää Järvenoja 2002, s. 311-312.

Vuokraustoimintaa harjoittavan yhtiön voitiin kuitenkin katsoa harjoittavan elinkeinotoimintaa, jos toimintaan liittyi riittävästi muutakin tyypillistä elinkeinotoimintaa.⁷⁶ TVL 58.6 §:n mukaisesti osakkeiden hankintaan käytetyn velan korko vähennettiin kyseisestä yhtiöstä saadun osingon ja yhtiöveron hyvityksen yhteismäärästä ennen osingon jakamista pääomatulo- ja ansiotulo-osuuteen. Osakkeiden hankintaan otetun velan korkoja vastaavaa määrää osingoista pidettiin aina pääomatuloina, mutta vastaavasti lainan pääoma vähennettiin osakaskohtaista nettovarallisuutta laskettaessa.⁷⁷

Osakkeiden hankintavelaksi katsotaan laina, jonka avulla osakas hankkii osuuden osakeyhtiössä niin, että osakkaan osuus yhtiössä kasvaa. Jos osakkeiden nimellisarvoa korotetaan, tällaista velkaa ei voida katsoa hankintavelaksi. Tällöinhän osakas ei ole sijoittanut yhtiöön rahavaroja, vaan hänen osakkeidensa nimellisarvoa on ainoastaan nostettu kirjanpidollisin toimenpitein. Hankintavelaksi voidaan katsoa velka, jonka avulla on rahoitettu yhtiöön tehtyä sijoitusta, minkä seurauksena osakkeiden hankintameno kasvaa. Hankintavelasta on kysymys myös uusmerkintätilanteissa tai nimellisarvon korottamistilanteissa.⁷⁸ Järvenojan (2002) mukaan säännöstä ei kuitenkaan voida tulkita siten, että osakkaan olisi saatava aina uusia osakkeita. Verotuksellista merkitystä ei ole sillä, miten osakepääoman korotus on järjestetty. Onko se tapahtunut uusia osakkeita merkitsemällä vai osakkeiden nimellisarvoa korottamalla. Molemmissa tapauksissa osakas sijoittaa yhtiöön lisää pääomaa. Sitä vastoin vastikkeettomat luovutukset eivät kuulu TVL 42.3 §:n soveltamisalaan. Tämän johdosta osakkaan perintö- tai lahjaveron maksamiseksi ottamaa velkaa ei voida pitää osakkeiden hankintavelkana.

Yhtiöveron hyvitysjärjestelmässä säännös sisällytettiin lakiin sen vuoksi, että pienosakeyhtiön pääosakkaan velan käsittely olisi mahdollisimman yhdenmukainen henkilöyhtiön vastuunalaisen yhtiömiehen osuuden hankkimiseksi otetun velan käsittelyn kanssa. Tämä oli perusteltua, koska vanhassa yhtiöveron hyvitysjärjestelmässä verotus oli yhdenkertaista. Hallituksen esityksen sanamuodon mukaan tämä ei ole enää sellaisena soveltu uudessa osinkoverojärjestelmässä. Koron

⁷⁶ Lisää Järvenoja 2002, s. 312.

⁷⁷ Romppainen ym. 2000, s. 58.

⁷⁸ Lisää Penttilä 2003, s. 297.

vähentäminen nettovarallisuudesta johtaisi erilaiseen tulokseen riippuen siitä, verotetaanko osinko pääoma- vai ansiotulona. Pääomatulona verotettava tulo jättäisi koron useimmiten tosiasiaassa vähentämättä, koska pääomatulona verotettava osinko on pitkälti verovapaata tuloa. Ansiotulona verotettavaan tuloon kohdistuvana korko olisi verovaikutukseltaan useasti pääomatulon verokantaa alempi, koska ansiotulo-osinkoa verotetaan vain osittain eli 70 prosenttisesti. Verotuksessa syntyisi myös epäsymmetriaa. Tämä epäsymmetria syntyisi niille osakkaille, joihin ei sovellettaisi säännöstä, voisivat sen sijaan vähentää koron pääomatuloistaan tai olisivat oikeutettuja alijäämähyvitykseen.⁷⁹

Vuodelta 2005 suoritettavassa verotuksessa on kumottu sekä osakkeen hankintavelkavähennys että erityinen hankintavelan korkovähennys. Näin ollen verotustilanne on sama sekä johtavilla osakkailta että muilla osakkailta. Noteeraamattoman osakeyhtiön omistajayrittäjä voi ottaa yhtiöltä velkaa ilman, että tämä velka vähentää yhtiöstä saatavaa verovapaata osinkoa. Kuitenkin tällaisen velan korkojen vähennys toimii jatkossa TVL 58 §:n mukaisena tulonhankkimisvelan korkojen vähennyksenä. Osakkeiden hankkimisvelan korkojen vähennys toimii tulonhankkimisvelkana, vaikka osinko olisikin pelkästään verovapaata tuloa. Uusi lainsäädäntö kiristää verorasitusta erityisesti niillä omistajayrittäjillä, joilla on huomattavia määriä vanhoja osakkeiden hankintaan liittyviä velkojen korkoja. Tätä on lievennetty siten, että uuteen järjestelmään siirtymisen helpottamiseksi on lakiin otettu TVL 131 §:n erityinen siirtymäsäännös. Tämän mukaan alijäämähyvityksen enimmäismäärää ei verovuosina 2005 – 2009 sovelleta siltä osin kuin alijäämähyvitys johtuu yrittäjäosakkaan osakkeiden hankintaan käytetyn velan koroista.⁸⁰

Korkojen vähentäminen osakkaan henkilökohtaisessa verotuksessa on pysyvä muutos, eikä vielä ole täyttä selvyyttä miten korkoja kohdellaan siirtymäkauden jälkeen. Korkojen kohtelu voi aiheuttaa rahoituksellista epävarmuutta esimerkiksi uusien yritysten perustamiskulujen kohtelusta siirtymäkauden jälkeen. Osakkeiden hankintavelan tulisi perustellusti säätää vähennettäväksi pysyvästi ilman alijäämähyvityksen ylärajaa.⁸¹

⁷⁹ Ks. HE 92/2004, s. 47-48.

⁸⁰ Ks. Kukkonen 2004, s. 240.

⁸¹ Ks. Lundén 2004, s. 128.

3.3.3 Osakslaina

Elinkeinotoimintaa harjoittavan osakeyhtiön antama laina osakkaalleen tai tämän perheenjäsenelle vähennetään osakkaan osakkeiden arvosta laskettaessa osakkaan pääomatulo-osuutta. Ehtona vähennykselle on se, että osakas omistaa yksin tai yhdessä perheenjäsenensä kanssa vähintään 10 prosenttia yhtiön osakkeista tai heillä on vastaava osuus yhtiön kaikkien osakkeiden tuottamasta äänimäärästä. Vähennys tapahtuu ensisijaisesti lainanottajan omien osakkeiden arvosta ja sen ylittävältä osalta perheenjäsenten osakkeiden arvosta osakeomistuksen suhteessa.⁸² Perheenjäsenenä pidetään TVL 98 §:n mukaisesti puolisoa sekä alaikäisiä lapsia. Alaikäisenä lapsena pidetään lasta, joka ei ole täyttänyt ennen verovuoden alkua 17 vuotta. Puolisona ei pidetä osakkaan kanssa samassa taloudessa asuvaa avopuolisoa, joka ei ole TVL 7.3 §:ssä tarkoitettu puolisoon rinnastettava avopuoliso.⁸³

Osakkeiden arvosta voidaan vähentää ainoastaan rahalaina. Tällöin kysymykseen tulee velaksiantoon perustuva osakeyhtiön saaminen osakkaalta tai tämän perheenjäseneltä. Rahalainaksi ei lueta ainakaan myyntisaamista tai muuta kauppasaamista, vuokrasaamista eikä ennakkomaksua. Huomattavaa on, että edellä mainittu saaminen kuitenkin poikkeaa tavanomaisista vastaavanlaisista saamisista, niin kyseistä saamista voidaan jossain vaiheessa pitää rahalainana. Tavanomaisten maksuehtojen selvittäminen voi kuitenkin olla varsin tulkinnanvaraista.⁸⁴

Verouudistus ei muuttanut osakkaiden yhtiöltä ottamaa lainaa. Osakkeiden matemaattisesta arvosta vähennetään edelleen osakkaan laina yhtiölle samoin perustein kuin yhtiöveron hyvitysjärjestelmän voimassa ollessa. Osakkaan ottamat lainat ovat TVL 53 a §:n mukaan pääomatuloa luonnolliselle henkilölle, jos osakas omistaa yksin tai yhdessä perheenjäsentensä kanssa vähintään 10 prosenttia yhtiön osakkeista tai äänistä. TVL 54 c §:n perusteella osakas voi vähentää osakslainasta takaisin maksetut määrät tulonhankkimismenoina pääomatuloistaan, jos lyhennykset on maksettu viimeistään viidentenä vuotena lainan nostamisen jälkeen.

⁸² Ks. Romppainen ym. 2000, s. 61.

⁸³ Ks. Järvenoja 2002, s. 316.

⁸⁴ Penttilä 2003, s. 302.

Osinkojen verovapaus tuottaa kuitenkin ongelmatilanteen osakslainojen vähennyksen suhteen. Koska vähennys tapahtuu ainoastaan alijäämähyvityksen kautta, olisi mahdollista, että osa takaisinmaksusta jäisi vähentämättä, jos alajäämähyvityksen laskennassa käytettäisiin alijäämähyvityksen ylärajaa. Osakslainojen takaisinmaksua koskevaa säännöstöä täydennetään kuitenkin siten, että vähennys voidaan tehdä vuosien 2005-2009 aikana ilman ylärajaa. Kohtuullisuuden puitteissa tämä onkin oikein, koska osakslainaa nostettaessa ei ole voitu ennakoida veroseuraamusten muuttumista.⁸⁵

⁸⁵ Ks. Lundén 2004, s. 129.

4 VAIHTOEHTOJA OSINGON JAKAMISELLE

4.1 Palkka

Palkan määrittely ei ole tarpeellista lopullisen tuloverotuksen kannalta. Ennakkoperintälain 13 §:n mukaan palkalla tarkoitetaan kaikenlaatuista palkkaa, palkkiota, etuutta ja korvausta, joka saadaan työ- ja virkasuhteessa työnantajalle tehtävästä työstä tai palveluksesta.⁸⁶ Ansiotulo on määritelty TVL 29 §:ssä varsin laajasti:

”Veronalaista tuloa ovat jäljempänä säädettyin rajoituksin verovelvollisen rahana tai rahanarvoisena etuutena saamat tulot. Verovelvollisella on oikeus vähentää tuloistaan niiden hankkimisesta tai säilyttämisestä johtuneet menot.”

Tulokäsite nähdään nettokäsitteenä, koska ansiotulojen hankkimisesta aiheutuneet menot on oikeus vähentää. Verovelvollista ei voida verottaa tulosta, jota hän ei ole saanut, mutta jonka hän olisi mahdollisesti voinut saada.⁸⁷ Siten yksityishenkilöllä, jolla olisi ollut mahdollisuus saada ansiotuloksi määriteltävää osinkotuloa, mutta ei ole sitä nostanut, ei näin ollen voida verottaa siitä osinkotulon mahdollisuudesta.

Tuloverolain 29 §:n sanamuoto ”rahanarvoisena etuutena” merkitsee luontoisetuina saatuja tuloja. Kuitenkin käytännössä ilmenee taipumus jättää vähäisemmät luontoisedut verotuksen ulkopuolelle. Vähäisten henkilökuntaetujen verottomuus on säädetty TVL 69 §:ssä. Eräitä arvokkaampiakaan luontoisetuja ei ole käytännössä pidetty veronalaisina, koska nämä edut on katsottu annetuksi työnantajan intressissä, vaikka etu on ollut työntekijälle mieluisa tai arvokas se ei edellytä edun verottamiseen.⁸⁸ Aina on

⁸⁶ Ks. Andersson 1995, ss. 264.

⁸⁷ Ks. Andersson 1995, ss. 115.

⁸⁸ KHO 1987 B 554, jossa verovelvollinen oli osallistunut työnantajansa ja erään matkatoimiston järjestämille Israelin matkoille matkanjohtajana. Verovelvollisen työnantaja oli maksanut palkan sekä päivärahan matkojen ajalta, eikä matkatoimisto ollut veloittanut verovelvolliselta matkan hintaa. Verovelvollisen ei katsottu saaneen veronalaista etuutta ilmaismatkan muodossa. Vrt. myös KHO 1987 B 559.

kuitenkin arvioitava onko työnantajan antama etuus annettu työnantajan intressissä, vai onko etuuden tarkoitus palkanluontoinen etu.⁸⁹ Esimerkiksi työnantajan maksama jatkokoulutus, joka tähtää työntekijän ammattipätevyyden lisäämiseen, ei ole verotettavaa etua. Sitä ei voida katsoa palkaksi, vaikka edun arvo olisi huomattavakin.

Palkanmaksun mahdollisuus osingonjaon sijaissuorituksena osakkeenomistajalle on mahdollista ainoastaan yrityksissä, jotka eivät ole listautuneina pörssin pää-, I- tai NM-listalla. Kyseessä on siis yhtiöt, joiden osakekanta on omistajayrittäjien hallinnassa. Rahapalkka ei kuitenkaan ole välttämätöntä, vaikka osakas työskentelisi täysipäiväisesti omistamassaan yhtiössä. Vaikka palkkaa ei maksetakaan, on osakas oikeutettu saamaan yhtiöstä osinkotuloa sekä myös luontoisetuja. Osakkaalle maksettavan rahapalkan on kuitenkin perustuttava todellisen työn tekemiseen ja palkka on käsiteltävä yhtiön kirjanpidossa normaaliin tapaan palkkamenona.⁹⁰

Keskituloisilla sekä pienten ansiotulo-osinkojen kohdalla suora osinko nostaisi verotuksen tasoa verrattuna nykyiseen. Hallituksen esityksestä 92/2004 ilmenee, että voitonjaoksi suositellaan palkanmaksua suoran osingon sijaan. Hallituksen esityksen mukaan palkanmaksu kompensoisi verotuksen nousua. Tässä on kuitenkin ongelma henkilöillä, jotka eivät työskentele yhtiössä, vaan ovat pelkän osakkeenomistajan asemassa. Tämäntapaisia passiivisia omistajia ovat yrittäjien muut perheenjäsenet, joille osakeomistus on hajautettu. Passiivisina omistajina voi myös olla pääomasijoittajat, jotka ovat saaneet sijoituksensa vastineeksi tietyn määrän osakkeita. Näin ollen palkanmaksu ei sovellu kompensoimaan verotuksen nousua aivan kaikille osakkeenomistajille.⁹¹

Osinkoverouudistuksen aiheuttama verotuksen kiristyminen on mahdollista välttää lisäämällä YEL- osakkaan palkanmaksua varsinkin yrityksissä, joiden nettovarallisuus on vähäinen. Huomioitavaa kuitenkin on, että jo yhtiöveron hyvitysjärjestelmän aikaan oli kannattanut nostaa palkkaa tai ansiotulo-osinkoa aina valtionveron alarajaan (vuonna 2005 12.000 euroa) saakka. Alarajaan saakka ansiotulovero oli yhteisöveroa matalampi. Uudistuksen myötä palkan nosto tulee laajemmin kannattavaksi. Nettovarallisuuteen

⁸⁹ Lisää Andersson 1995, ss. 119.

⁹⁰ Ks. Romppainen ym. 1999, s. 121.

⁹¹ HE 92/2004, s. 26.

perustuva 9 prosentin ylittävää osinkoa ei kannata pienten ja keskituloisten nostaa, vaan ylittävä osuus on kannattavaa korvata palkalla, jos siihen on mahdollisuus.⁹²

Vuoden 2005 alussa voimaantulleen tuloverolain muutoksen mukaan ansiotulona verotettavien osinkojen perusteella saa TVL 105 a §:n kunnallisen ansiotulovähennyksen. Vähennyksen enimmäismäärä on 3.850 euroa. Tämä ansiotulovähennys kohdistuu voimakkaimmin mataliin ansiotuloihin ja sen vaikutus alkaa vähentyä puhtaiden ansiotulojen ylittäessä 14.000 euroa. Vähennyksen tarkoitus on lieventää ansiotulo-osinkoihin kohdistuvaa kiristyvää verotusta, jonka johdosta verotus keveneekin jossakin määrin verrattuna siihen, mihin ansiotulo-osinkojen perusratkaisu muutoin johtaisi. Vähennyksen määrään lasketaan kuitenkin laajasti muutkin ansiotulot kuin pelkästään ansiotulo-osingot, joka johtaa siihen, että ansiotyössä olevilla osakkailla tämä huojennus jää usein pieneksi. Toisaalta jos omistusta on hajautettu muille perheenjäsenille, joilla ei ole merkittäviä ansiotuloja, vähennys lieventää verotusta perusratkaisuun verrattuna. Verouudistuksen mukainen käteen saatava osinko voi tulevaisuudessa jäädä pienemmäksi kuin yhtiöveron hyvityksen aikaan, jos yhtiön nettovarallisuus on pieni ja tilikauden tulos on alhainen.⁹³

Yhtiössä työskentelevälle osakkeenomistajalle maksetaan yleensä ainakin jonkin verran palkkaa. Yhtiön tuloslaskelmalla palkka on vähennyskelpoinen meno, jolloin palkkana maksetuilla erillä on tulosvaikutus. Palkanmaksuun kohdistuu kahdenkertainen verotus, koska yrityksen eli työnantajan on maksettava siitä sosiaalikulut. Niiden määrä riippuu osakkeenomistajan asemasta yhtiössä. Palkanmaksu ei kuitenkaan ole pakollista, vaikka osakas työskentelisi yhtiössä. Osakas voi työskennellä täysipäiväisesti palkatta ja nostaa tuloa jossain muussa muodossa yhtiöstä. Tätä ei voida tulkita VML 28 §:n nojalla peitellyksi osingoksi tai muutenkaan verotuksen välttämiseksi.⁹⁴

Sosiaaliturvamaksu tulee kyseeseen aina, kun yhtiöstä maksetaan palkkaa. Yrittäjän ja osakeyhtiön kokonaisverotuksen tason ratkaisee sosiaalikulujen määrä ja yrittäjän muiden ansiotulojen määrä. Jos yrittäjällä on pieni palkka eikä hänellä ole muita tuloja kokonaisverotuksen taso jää hyvinkin alhaiseksi. Palkkatulon verotukseen vaikuttavat

⁹² Lisää Lunden ym. 2004 s. 123-125.

⁹³ Ks. Lunden ym. 2004, ss. 123.

⁹⁴ Lisää Kukkonen 2004, s. 264.

siihen kohdistuvat vähennykset eli tulonhankkimisvähennys, kunnallinen ansiotulovähennys sekä muut mahdolliset vähennykset, kuten kodin ja työpaikan väliset kustannukset.

Palkan pakollinen perusosa on kaikissa tilanteissa työnantajan sosiaaliturvamaksu (sotumaksu). Sen luokka määräytyy kalenterivuotta edeltäneen vuoden verotusta varten ilmoitettujen poistojen ja maksettujen palkkojen perusteella. Sotuluokka vuodelle 2005 lasketaan vuoden 2003 maksettujen palkkojen ja tehtyjen poistojen mukaan. Sotumaksu jaetaan kolmeen luokkaan, joiden maksuprosentit vaihtelevat välillä 2,964 – 6,064 prosenttia. Sotumaksu peritään sekä palkasta että kaikista palkkaan rinnastettavista eristä.⁹⁵

Sosiaalimaksun lisäksi palkkaan voi kuulua myös eläkevakuutusmaksu, tapaturmavakuutusmaksu sekä vielä työttömyys- ja henkivakuutusmaksu. Jos osakkeenomistaja on johtavassa asemassa tai omistaa yksin tai yhdessä perheensä kanssa yli puolet yhtiön osakekannasta tai jos hänellä on äänivaltaenemmistö kuulu hän yrittäjien eläkelain piriin jolloin eläkemaksu on noin 21 prosenttia yrittäjän työtulosta. Jos henkilö ei ole yrittäjäasemassa hän kuuluu työntekijän eläkelain piiriin jossa työntekijän osuus eläkemaksusta on noin 4 prosenttia ja yhtiön osuus on noin 16 prosenttia. Sosiaalikuluja ei kuitenkaan ole pakko ymmärtää pelkästään veronluonteiseksi eräksi. Ne muodostavat pohjan tietyille, tulevaisuudessa realisoituville eduille.⁹⁶

Palkanmaksu vaihtoehtona suoraan osingonjakoon voidaan havainnoida laskelmilla (kuviot 7 ja 8), jotka on jaettu kahteen erilliseen tarkasteluun. Toisessa tarkastelussa ei ole huomioitu yhtiön maksamaa veroa osakkaan veroksi ja toisessa tapauksessa yhtiön vero mielletään osakkaan veroksi. Molemmissa on huomioitu Tampereen kunnallisvero, kirkollisvero sekä sairaanhoitomaksu. Palkan osalta on laskentaan otettu vähennyksinä valtion verotuksessa tulonhankkimisvähennys, työeläkemaksut, työttömyysvakuutusmaksut sekä päivärahamaksut. Palkan laskentaan on huomioitu myös sosiaaliturvamaksu 3 prosenttia. Kunnallisverotuksessa on vähennyksinä ansiotulovähennys sekä perusvähennys. Osingonjaossa on huomioitu ansiotulovähennys.

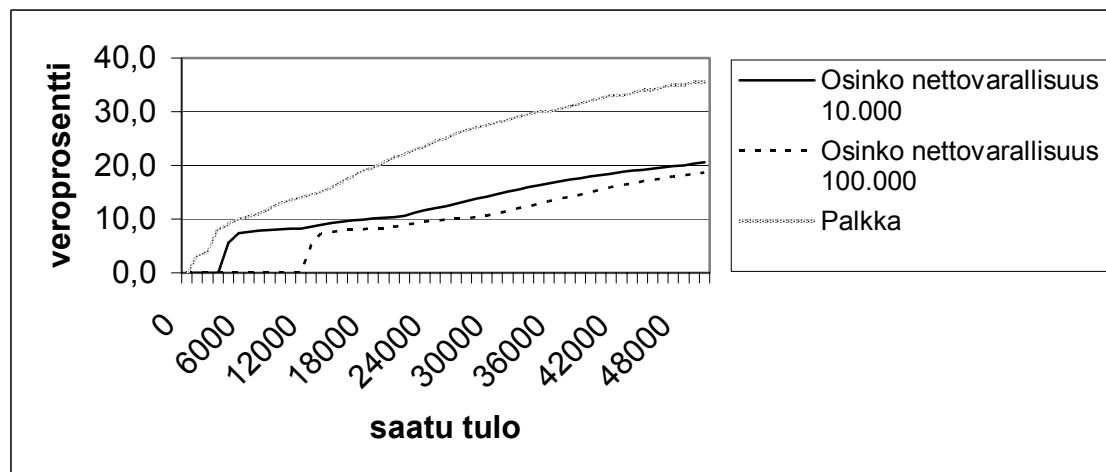
⁹⁵ Ks. Kukkonen 2004, s. 265.

⁹⁶ Ks. Kukkonen 2004, s. 265-267.

Muuttujina käytetään samoja oletuksia kuin edellä olevissa laskelmissa. Yhtiön nettovarallisuudet ovat esimerkiksi 10.000 euroa sekä 100.000 euroa. Esimerkki on laskettu aina 50.000 euroon asti. Osingossa on huomioitu osingon verovapaa osa sekä ansiotulo-osingon verovapaa osa. Yhtiö ei ole lunastanut yhtään osaketta eikä ole muita kuin yksi osakas. Osakastason vähennyksiä ei oteta huomioon. Oletuksena on, että yhtiö jakaa koko vuotuisen voittonsa joko palkkana tai osinkona. Tällöin palkalla on tulosvaikutus, joten yhtiö ei joudu maksamaan veroa, koska yhtiön tulos kattaa palkanmaksun ja siitä aiheutuvat sivukulut. Osingolla ei ole tulosvaikutusta, jolloin yhtiö maksaa 26 prosentin veron voitostaan, mikä on samalla osinkona maksettu määrä.

Ansiotulo-osingon verotuksen tason tarkastelu erillään yhtiön maksamasta verosta on perusteltua, vaikka yhtiön maksama vero mielletäänkin osakkaan veroksi yhtiöissä, jotka eivät ole listautuneena pörssiin⁹⁷. Tämän tapainen tarkastelu on vastoin yleistä tulkintaa osinkoverotuksen tasosta ja samalla se on vastoin hallituksen esityksessä olevaa kantaa. Osakkaan verotuksen tarkastelua erillään yhtiön verotuksesta voi perustella sillä, että on yrittäjiä joille yhtiön maksama vero on ainoastaan yhtiölle kuuluva meno, eikä se näin ollen rasita konkreettisesti osinkoa saavaa osakkeenomistajaa. Noteeraamattomissa yhtiöissä voi myös olla osakkeenomistajia, jotka toimivat sijoittajan ominaisuudessa, vaikka omistavat enemmistön osakekannasta, eivätkä työskentele yhtiössä ja saavat osinkoa omistamastaan yhtiöstä. Näitä pienissä ja keskiuurissa yrityksissä sijoittajina toimivia henkilöitä kutsutaan yleisesti businessenkeleiksi. Osakeyhtiön määritelmän perusteella se on itsenäinen oikeushenkilö, jonka toiminnan tulos luetaan yhtiön tuloksi ja tuloa ei katsota yhtiön osakkaan tuloksi. Samoin yhtiön kulut kuuluvat yhtiölle eivätkä ole osakkeenomistajan henkilökohtaisia kuluja. Tämän perusteella on aiheellista tarkastella verotusta pelkästään osakkaan maksaman veron kannalta. Niitä poikkeustapauksia, jolloin yhtiön tulo katsotaan osakkaan tuloksi, ei tässä oteta huomioon.

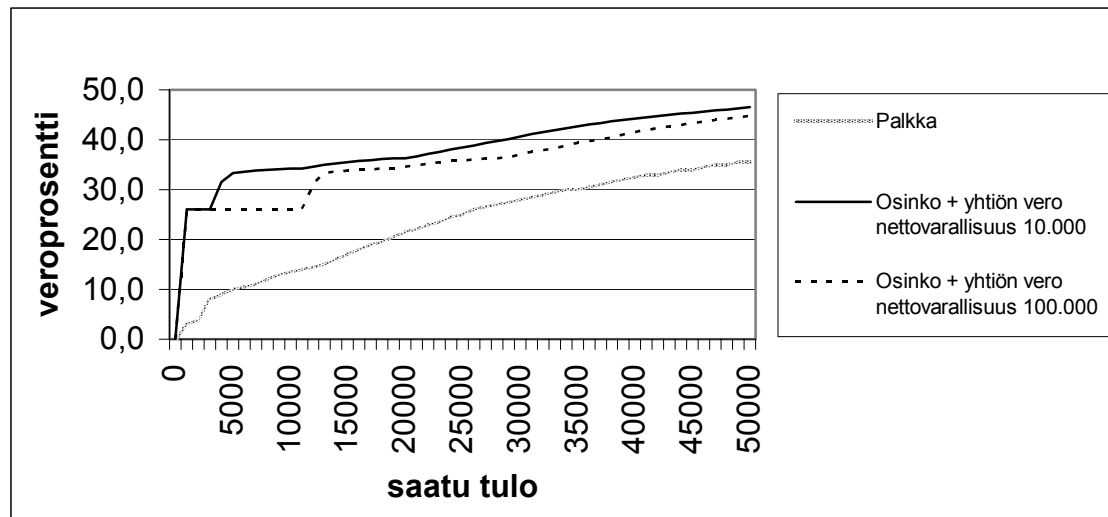
⁹⁷ Hallituksen esityksessä 92/2004 on osakkeenomistajat jaettu kaavamaisesti kahteen ryhmään, sijoittajiin ja yrittäjiin. Noteeraamattomassa yhtiössä osakkaina olevat osakkeenomistajat katsotaan yrittäjiksi, jonka perusteella yhtiön tulovero ja osingon vero katsotaan yhdeksi kokonaisuudeksi.

Kuvio 7. Ansiotulon veroprosentti erilaisilla tuloilla, yhtiön veroa ei huomioida.

Kuvio 7 havainnollistaa osingonjaon ja palkan erilaisen verokohtelun. Kun yhtiön maksamaa veroa ei huomioida osingonsaajan verotuksessa, palkka on huomattavasti raskaammin verotettu kuin osinkona saatu tulo. Palkka on laskelman tarkasteluvälillä aina korkeammin verotettua kuin samansuuruinen ansiotulo-osinko. Laskelmassa vaikuttaa verotuksen nollassa osingon verovapaa osa, joka madaltaa huomattavasti osingon ansiotulo-osan veroprosenttia verrattuna samansuuruiseen puhtaaseen palkkatuloon. Palkan veroprosentti on tarkasteluvälillä nouseva nollassa aina 35,5 prosenttiin asti. Samalla tarkasteluvälillä 10.000 euron nettovarallisuudella veroprosentti on enintään 26,6 ja 100.000 euron nettovarallisuudella 18,7 prosenttia. Yhtiön nettovarallisuuden määrä vaikuttaa osakkaan verotuksessa kuten edellä on todettu. Nettovarallisuus ei vaikuta mitenkään palkkana verotettuun tuloon.

Seuraavaksi tarkastellaan ansiotulo-osingon ja palkan veroprosenttia, kun yhtiön vero otetaan laskelmassa huomioon (kuvio 8). Osingon ansiotulo-osuuden veroprosenttia nostaa siihen huomioitu yhtiön voitosta maksettu vero.

Kuvio 8. Ansiotulo-osingon ja palkan veroprosentti, yhtiön vero on huomioitu.

Kuvio selventää sen seikan, että palkanmaksu on huomattavasti matalammin verotettua kuin samansuuruinen ansiotulo-osinko, kun yhtiön vero otetaan huomioon. Tässäkin tapauksessa nettovarallisuuden vaikutuksella on ansiotulo-osingoissa kiistatta verotusta alentava vaikutus, mutta sillä ei ole vaikutusta suoraan palkanmaksuun. Verrattaessa osingonjakoa palkanmaksuun esimerkiksi 5.000 euron tasolla palkasta maksetaan 10 prosenttia veroa ja 10.000 euron nettovarallisuudella vero on noin 33 prosenttia. Samalla tasolla 100.000 euron nettovarallisuus aiheuttaa 26 prosentin kokonaisverorasituksen. Tämä verotaso on ainoastaan yhtiön voitostaan maksama vero, koska muuten osakkaan tasolla 100.000 euron nettovarallisuudella saatu osinko on saajalleen verovapaata tuloa 9 prosenttiin saakka, joka on 9.000 euroa.

4.2 Vuokra

Vuokratulot ovat kokonaisuudessaan pääomatuloa TVL 32 §:n mukaisesti. Vuokratuloa voidaan saada kiinteän tai irtaimen esineen vuokraamisesta. Tavallisesti tuloa saadaan asunnoista, vapaa-ajan asunnoista tai tonteista. Vuokratuloista saa vähentää ne kulut, jotka kohdistuvat vuokrattuun kohteeseen. Näitä vuokratulon hankinnasta johtuneita menoja, jotka voidaan vähentää vuokratulosta, ovat esimerkiksi yhtiövastikkeet ja vuosikorjaukset. Perusparannusmenoja ei sen sijaan voida vähentää pääsääntöisesti

suoraan vuokratulosta, vaan ne lisätään kohteen hankintamenoon tai ne vähennetään tapauskohtaisesti poistoina vuokratulosta.⁹⁸

Vuokratulojen edullisuutta suhteessa osinkoon on vaikea, ellei mahdoton määritellä. Edullisuus on laskettava tapauskohtaisesti, koska lopputulokseen vaikuttaa vuokrattavan omaisuuden kulut. Vuoden 2005 alussa pääomatuloveroprosentti laski 29 prosentista 28 prosenttiin. Jos yrittäjäosakkaan tavoitteena on saada mahdollisimman paljon pääomatuloa, vuokrajärjestelyt yrityksen ja sen osakkaan välillä on hyvä keino saavuttaa tämä tulos. Yrityksellä voi olla toimitilojen laajennus ajankohtainen investointi. Tällöin kannattaa harkita tilojen hankkiminen omistajan nimiin ja vuokrata ne edelleen yritykselle. Tämäntapaisessa tilanteessa omistaja saa vuokrasta pääomatulona verotettavaa tuloa ja saa vähentää hankinnasta aiheutuneet korot pääomatuloistaan.⁹⁹

Yrityksenkin näkökulmasta tarkasteltuna hankinta osakkaan nimiin voi tulla jopa edullisemmaksi kuin hankinta yrityksen nimiin. Käytännössä kiinteistön hankinta ei yleensä kasvata yrityksen nettovarallisuutta. Jos yhtiöllä on rahavarat kiinteistön hankintaan, yhtiön omaisuus ei muutu vain taseessa oleva erä muuttuu toiseksi. Jos yhtiö hankkii kiinteistön lainavarain, hankitun omaisuuden arvo ja velka kuittaavat toisensa ja yhtiön nettovarallisuus pysyy samana.¹⁰⁰ Näin ollen osakkaan kannalta ei kiinteistön hankinta tuota toivottua nettovarallisuuden kasvua osingon jakoa ajatellen.

Osakkaan kannalta hankinta kannattaa verouudistuksen jälkeenkin suorittaa tapauskohtaisesti osakkaan lukuun. Uudistuksen myötä verovuodelle 2005 on varallisuusveron alarajaa nostettu 250.000 euroon ja alarajan ylittävästä osasta maksetaan veroa 0,8 prosenttia aikaisemman 0,9 prosentin sijasta. Uudistuksessa on otettu kantaa juuri varallisuusverokysymykseen. Hallitus teki tähän huojennuksen, jonka mukaan pääomatulo-osingosta menevän veron saa vähentää varallisuusverosta, kun osinko saadaan noteeraamattomasta yhtiöstä. Huojennus tulee sovellettavaksi tilanteissa, joissa verovelvollisen saamien pääomatulo-osinkojen yhteismäärä on suurempi kuin 90.000 euroa. Noteeraamattomasta yhtiöstä saadun ansiotulo-osingon veroa ei voi vähentää

⁹⁸ Henkilöverotuksen käsikirja 2004, s. 73.

⁹⁹ Lisää Koponen 2001, s.107.

¹⁰⁰ Ks. Koponen 2001, s. 107.

varallisuusverotuksessa. Noteerattuihin yhtiöihin ei tätä huojennusta sovelleta. Vähennettäessä varallisuusverosta veron määrää ei osinkotuloon kohdisteta tulosta eikä verosta tehtäviä vähennyksiä. Vähennys voi olla enintään pääomatulosta maksuun pantavan veron suuruinen. Vähennyksen määrä ei ole sidoksissa osakkeista laskettavaan varallisuusveroon, vaan vähennys voi pienentää muustakin varallisuudesta laskettavaa veroa.¹⁰¹

Kiinteistön hankinnasta osakkaan nimiin koituu myös muitakin etuja. Jos vuokraustoiminta on tappiollista esimerkiksi suurten vuosikorjausten vuoksi, saa tappion vähentää muista pääomatuloista ja alijäämähyvityksenä ansiotuloista tiettyyn rajaan saakka, vuonna 2005 1.400 euroa. Osakkaan nimiin hankinta voi olla myös järkevää yhtiön myöhemmän myynnin tai muun luovuttamisen kannalta.

Yhtiöltä voidaan siirtää kiinteää omaisuutta osakkaan nimiin käypää arvoon tehtävällä kaupalla. Kiinteistöjen omistus on mahdollista myös keskinäisen kiinteistöyhtiön kautta, jolloin sen saamat vuokratulot verotetaan suoraan osakkaiden pääomatulona. Lähtökohtaisesti on mahdollista keskinäisen kiinteistöosakeyhtiön rakenteen toteuttaminen veroneutraalisesti siten, että yhtiö jakaantuu liiketoimintaa harjoittavaksi ja keskinäiseksi kiinteistöyhtiöksi¹⁰². Osakkeenomistajan ja yhtiön välisten oikeustoimien on aina oltava aitoja ja niiden hinnoittelun on oltava markkinaperiaatteen mukaista. Oikeustoimet voidaan muussa tapauksessa katsoa peitellyksi osingoksi tai niihin voidaan puuttua VML 28 § nojalla. Oikeustoimet on aina suunniteltava tapauskohtaisesti yhtiön ja osakkeenomistajan yksilöllisten olosuhteiden perusteella.¹⁰³

Liiketoimintaa harjoittavan yhtiön maksamien vuokrien kerryttäminen suoraan osakkaalle, tulee osakkaan omistaa suoraan kyseiset tilat, joista vuokraa maksetaan. Tilojen omistusratkaisuihin on kiinnitettävä huomiota silloin, kun yhtiölle ollaan hankkimassa toimitiloja. Yhtiön omistaessa itse toimitilansa, ei yhtiön ja osakkaan välisen vuokrasuhteen muodostaminen onnistu ilman erityisjärjestelyjä. Mahdollisuuksina on toimitilojen myyminen osakkaalle tai yhtiön jakautuminen EVL

¹⁰¹ Lisää Penttilä 2004, s. 10-11.

¹⁰² Ks. KVL 2004/49, jonka mukaan osakeyhtiön jakautumista liiketoimintaa harjoittavaksi yhtiöksi ja kiinteistöosakeyhtiöksi pidettiin EVL 52 c §:ssä tarkoitettuna jakautumisena (ei lainvoimaa).

¹⁰³ Juusela – Matikkala, Verotus 5/2004, s. 539-540.

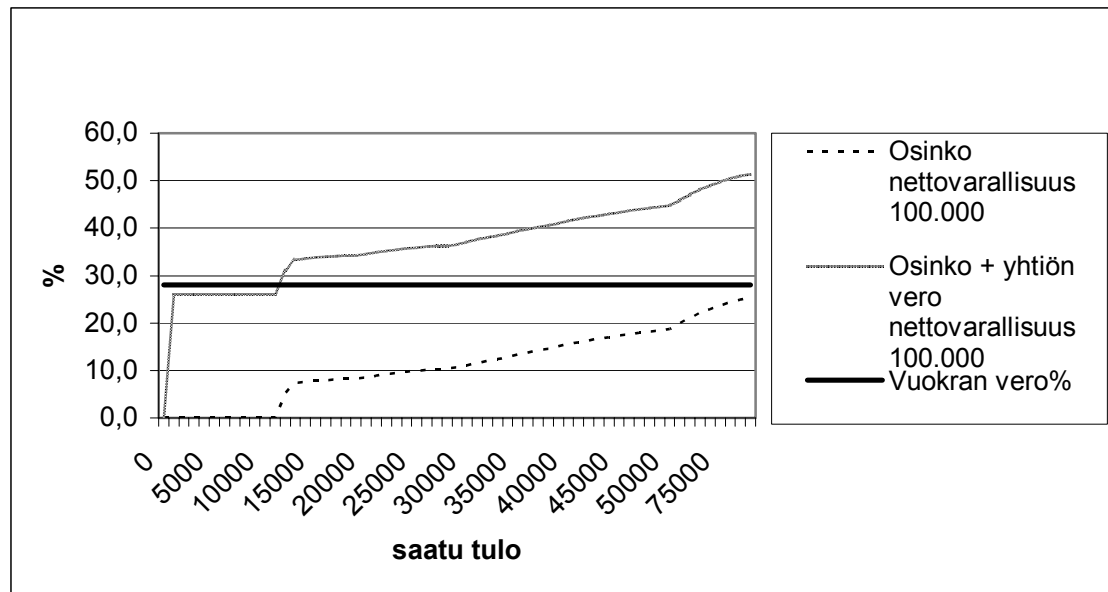
52c §:n mukaisesti. Tällöin jakautuminen suoritetaan siten, että yhtiöön jää liiketoiminta ja osakkaalle siirtyy liiketoiminnassa käytettävä toimitila erillisen yhtiön kautta.¹⁰⁴

Jakautuminen on ollut verotuksessa ongelmallinen tilanne varsinkin tapauksissa, joissa jokin vastaanottava yhtiö on ollut keskinäinen kiinteistöosakeyhtiö. Tällöin osakkeet oikeuttavat yhtiöjärjestyksen määräyksen perusteella osakkeenomistajan suoraan hallitsemaan tiettyä tilaa yhtiön omistamassa rakennuksessa. Osakkaalla on oikeus saada vuokratuotto kyseisestä tilasta ja samalla hän voi myös luovuttaa kyseisen tilan hallintaan oikeuttavat osakkeet. Näihin tekijöihin viitaten saatetaan katsoa, että jakautuvan yhtiön varallisuutta on tosiasiallisesti siirtynyt jakautuvasta yhtiöstä sen osakkaalle ilman osingonjaon veroseuraamuksia.¹⁰⁵

Vuokratuloksi luettavia suorituksia yhtiöltä on syytä tarkastella aina tapauskohtaisesti. Huomioitava seikka on verrata mahdollista vuokratuloa suoran osingonjaon verovapaaseen osaan ja ansiotulona verotettavaan osaan. Tarkasteltaessa vuokratuloa osingon sijaissuorituksena voidaan karkeasti todeta vuokran olevan edullisempi vaihtoehto tapauksissa, joissa sen määrä ylittää osingon verovapaan osan. Tämä riippuu kuitenkin siitä huomioidaanko yhtiön maksama vero osaksi osakkaan verorasitusta vai ei. Kuviossa 9 on verrattu osingonjakoa ja vuokrana verotettavaa tuloa toisiinsa. Laskelmaan on huomioitu ainoastaan 100.000 euron nettovarallisuuden yhtiö, koska edellä esitetyn perusteella osingon verokohtelu käyttäytyy samantapaisesti kaikilla nettovarallisuustasoilla. Erona on toisaalta se kuinka paljon yhtiöstä saadaan verovapaata tuloa ja toisaalta miten osinko muodostuu verotettavaksi ansio- ja pääomatulona. Vuokran ja osingon verorasitusta on vertailu välillä 0 – 90.000 euroa.

¹⁰⁴ Ks. Penttilä, Verotus 2/2005, s. 127.

¹⁰⁵ Ks. Penttilä, Verotus 2/2005, s. 127.

Kuvio 9. Osingon ja vuokran vertailua.

Laskelmasta havaitaan ero siinä, miten yhtiön vero huomioidaan osakkaan verotuksessa. Jos yhtiön veroa ei huomioida osaksi osakkaan veroa, tulee vuokrasta tarkasteluvälillä aina huomattavasti korkeammin verotettua tuloa kun samansuuruisesta osingosta. Jos yhtiön vero huomioidaan osaksi osakkaan verotusta, muuttuu vuokran ja osingon edullisuusasema toisenlaiseksi. Tällöin osinko on saajalleen edullisempaa koko osingon verovapaan osan määrällä sekä tässä tapauksessa osalla ansiotulosta. Rajakohdaksi voidaan määritellä noin 12.000 euroa, jonka jälkeen osinkona verotettava tulo on korkeammin verotettua kuin vastaava vuokratulo. Voidaankin todeta, että osingon ansiotulo-osuus muuttaa verotuksen epäedulliseksi verrattuna vuokraan.

Tässä on kuitenkin huomioitava se, että laskelmassa ei ole huomioitu vuokratulosta tehtäviä vähennyksiä; vuosikorjauksia tai yhtiövastikkeita. Nämä vähennykset muuttavat tapauskohtaisesti huomattavasikin laskennan tulosta. Vähennyksiä ei kuitenkaan ole otettu huomioon, koska niiden määrää ei voi täsmällisesti tietää. Vuokrasta tehtyjen vähennysten jälkeen saadusta tulosta maksetaan edelleen 28 prosentin pääomavero, mutta laskentamäärä on pienempi jolloin maksettava euromääräinen vero on myös pienempi. Tämä muuttaa vuokran edullisuutta verrattuna samansuuruiseen osinkoon, kun verrataan niistä maksettavan veron suuruutta.

4.3 Korko

Korkoa käsitteenä ei lainsäädännössämme ole nimenomaisesti määritelty. Korko on korvaus siitä, että henkilöllä tai yrityksellä on käytössään jollekin toiselle kuuluvia varoja tietyn ajan. Korvaus lainatuista varoista pääoman käyttöajalla on prosenteissa määritelty korko. Velkaan liittyvät kertaluonteiset maksut esimerkiksi laskutuslisä tai provisio ei kuitenkaan ole korkoa, koska kyse on pikemminkin maksutapaan liittyvästä hyvityksestä. Harkittaessa mikä on korkoa ja mikä ei, pelkästään suoritusperusteesta käytettävä nimitystä ei voida pitää ratkaisevana. Esimerkiksi tapauksissa, joissa provision suuruus riippuu välittömästi velkapääoman määrästä ja luottoajasta, on sitä pidettävä korkona, koska tällöin provision vaikutus on sama kuin koron.¹⁰⁶

Korkotulo on säädetty verolliseksi TVL 32 §:n mukaan, jonka perusteella korko tai muu siihen rinnastettava hyvitys sijoitetulle pääomalle on veronalaista pääomatuloa. Veronalaisia korkotuloja TVL:n mukaan ovat muut korkotulot kuin verovapaat korkotulot tai korkotulon lähdeveron alaiset korkotulot. Indeks- ja kurssihyvitystä voidaan pitää korkoon rinnastettavana hyvityksenä. Osakkeenomistajan lainatessa yritykseensä varojaan, yrityksen maksamasta korkotulosta katsotaan pääomatuloksi ainoastaan käypää korkoa vastaava korko¹⁰⁷. Osoitettaessa osakkaan yhtiölle antaman lainan olevan sen rahoitustilanteen vuoksi välttämätön, voidaan osakkaalle maksettavana kohtuullisena korkona pitää korkoa, joka jouduttaisiin suorittamaan rahalaitoksesta otetusta lainasta.¹⁰⁸

Osakkaan lainatessa varojaan yhtiölle, korkotasoa ei saa ylittää VML 29 §:ssä tarkoitettua kohtuullista määrää¹⁰⁹. Kohtuullinen korko arvioidaan osakkaan näkökulmasta esimerkiksi pitkäaikaisten talletusten korkotasolla. Käytännössä korkotasona on pidetty valtiovarainministeriön vahvistamaa peruskorkoa. Verosuunnittelun kannalta varojen lainaamista yhtiölle on pidetty perusteltuna pääomatulon hankintakeinona, koska korkotasoa on selkeästi ilmaistu verohallituksen

¹⁰⁶ Lisää Kasanen – Rontu – Safiulla 1983, s. 1.

¹⁰⁷ KVL 1994:22, jossa yrittäjäosakas lainasi yhtiölleen rahavaroja 8,5 %:n korolla. Yhtiön maksama korko oli osakkaan pääomatuloa. Verovuodet 1993 ja 1994.

¹⁰⁸ Ks. Andersson - Linnakangas 2002, s. 132.

¹⁰⁹ KHO 2002/93, jossa osakas oli antanut 1992 yhtiölleen lainan 12 %:n korolla. Lainan korko ei ollut silloin yleisestä korkotasosta poikkeava. Vuonna 1996 korkotasoa oli laskenut huomattavasti verrattuna vuoteen 1992, katsottiin ettei ollut edellytyksiä peitellyn osingon verottamiselle. Verovuosi 1996.

ohjeissa. Tämän selkeän ohjeistuksen vuoksi lainaamiseen ei liity merkittävää verotuksellista epävarmuutta. Lainakirjat sekä muut lainaamiseen kohdistuvat velvoitteet on kuitenkin hoidettava huolellisesti. Tosiasiallisten toimien, kuten velan lyhennysten tulee olla sopusoinnussa velkakirjan ehtojen kanssa.¹¹⁰

Osakkaan lainatessa varojaan yritykselle joko osakepääomana tai lainana, kummallekin pääoman sijoitukselle osakkeenomistaja vaatii korvausta. Korvaus on mahdollisesti korkoa lainalle tai osinkoa osakesijoitukselle. Lainalle maksettava korko verotetaan pääomatulona ja samalla se on vähennyskelpoinen menoerä yhtiön tilinpäätöksessä. Koron verokohtelu täyttää verotuksen vastaavuusperiaatteen vaatimukset. Samalla koron verokohtelu täyttää neutraalisuuden toteutumisen laajuusmielessä, sillä kohteluun ei tältä osin liity verosuosintaa. Tarkasteltaessa koron verokohtelua jaksotusmielessä, vastaavuus ei aina toteudu koron maksajan ja saajan verotuksessa. Yhtiö on EVL:n alainen ja sen maksama korkomeno jaksotetaan koron kertymisajalle kun taas koron saajana oleva luonnollinen henkilö on TVL tulokäsitteen alainen ja korkotulo tuloutuu kokonaisuudessaan vasta maksuhetkellä.¹¹¹

Lainarahoitus voidaan myös toteuttaa muullakin tavalla kuin suorana velkarahoituksena. Mahdollisuuksia ovat myös vaihtovelkakirjalainat tai voitto-osuus-ehtoiset lainat. Lainajärjestelyn korkotason ja muidenkin ehtojen on kuitenkin oltava markkinaehtoperiaatteen mukainen. Mahdollisuutena on myös osakepääoman alentaminen ja toteuttaa pääoman palautus kirjaamalla se suoraan yhtiön lainaksi osakkaalle. Osakepääoman alentamiseen liittyy usein peitellyn osingon riski, jonka vuoksi osakepääoman alentamisen verokohtelu on syytä varmistaa etukäteen ennakkotiedolla.¹¹²

Verouudistuksen myötä voi olla mahdollista, että osakkaiden yhtiölle antamat lainat yleistyvät osakeyhtiöissä. Kannustimena voi olla se, että verojärjestelmä kannustaa jakamaan osinkona aina verottoman enimmäismäärän sekä pääomatulona verotettavan osuuden. Osakkaan näkökulmasta tarkasteltuna saattaa olla perusteltua nostaa osinkoa koko verovapaa sekä pääomatulo-osuus ja huolehtia yhtiön likviditeetistä siten, että

¹¹⁰ Lisää Penttilä 2003, s. 380-381.

¹¹¹ Ks. Mannio 1997, s. 169-170.

¹¹² Ks. Juusela – Matikkala, Verotus 5/2004, s. 539.

varat lainataan yhtiölle takaisin. Tämänkaltaisella järjestelyllä turvataan osakkaan mahdollisuus saada myöhemmin pääoma verovapaana takaisin ja saada pääomatulona verotettavaa kohtuullista korkoa lainaamilleen varoille.¹¹³

Osakeyhtiöllä voi olla myös normaalin lainan lisäksi pääomalainaa, joka voidaan lukea omaksi pääomaksi. Pääomalaina on säädelty osakeyhtiölain 11:6 §:ssä, jossa on määritelty pääomalainan tietyt pakkoehdot. Osapuolet voivat kuitenkin sopimusvapauden ja lain puitteissa sopia myös muita ehtoja. Pääomalainaa käsitellään taseessa oman pääoman erityiseränä, joka antaa huonomman velkoja-aseman kuin normaali saaminen ja tuottaa suuremman velkojariskin koska lyhennyksen ja koron maksua on rajoitettu. Lisäksi voidaan todeta, että pääomalaina on useimmiten vakuudeton. Korosta ei ole säännöksiä, joten korko voidaan sopia kiinteäksi tai voitto-osuusperusteiseksi. Koron maksamista rajoittaa voitonjakokelpoisten varojen määrä. Nykyisen perustulkinnan mukaan pääomalaina katsotaan vieraaksi pääomaksi ja sille maksettu korko on velan korkoa ja sen vuoksi pääomalainalle maksettua korkoa ei voida katsoa ansiotulo-osingoksi rinnastettavana eränä. Henkilöosakkaalle pääomalainan korko verotetaan 28 prosentin pääomatulon verokannalla.¹¹⁴

Pääomalainan koron määrän lähtökohtana on käypä taso ja oletettavasti korkeampi taso kuin normaalissa lainassa. Koska pääomalainan velkojuusasema on normaalia lainaa huonompi, niin tätä voidaan kompensoida korkeammalla korolla. Toisaalta verotuksen välttämistilanteissa, jolloin yhtiöllä ei ole rahan tarvetta, koron vertailutasona voidaan pitää pitkäaikaistalletusten keskimääräiskorkoa tai valtiovarainministeriön korkoa. Vaikka pääomalaina katsotaan vieraaksi pääomaksi voi olla tilanteita, joissa pääomalaina on lähes ikuinen ja siten lähinnä oman pääoman erä. Tämä antaa mahdollisuuden lisätä yhtiön nettovarallisuutta ja samalla kasvattaa osakkaan verovapaan tulon sekä pääomatulon määrää ja samalla vähentää ansiotulona verotettavan tulon määrää, riippuen tietysti yhtiön nettovarallisuuden tasosta.

Verosuunnittelun kannalta korkotulo ei ole erityisen mielenkiintoinen. Tämä johtuu yleisen korkotason mataluudesta. Lainatessa varoja yhtiölle, siitä saatava korkotulo on useasti niin matala, että se ei riitä korvaamaan verovapaan osingon 9 prosentin määrää,

¹¹³ Ks. Penttilä 2003, s. 381-382.

¹¹⁴ Ks. Kukkonen 2004, s. 288.

riippuen tietysti yhtiön koosta. On myös huomattava, että laskettaessa yhtiön nettovarallisuutta ja osakkeen matemaattista arvoa lasketaan osakkaan yhtiölle lainaamat varat vähentämään nettovarallisuutta ja se vaikuttaa samalla osakkeen matemaattiseen arvoon vähentävällä vaikutuksella. Se kuinka paljon lainat vähentävät verovapaata osuutta, riippuu lainattujen varojen määrästä. Lainaaminen yhtiölle tulee kyseeseen varsinkin tapauksissa, jolloin yhtiön rahoitusasema vaatii pääomaa. Tällöin lanavarojen sijoittamista ei ole aiheellista tarkastella verotukselliselta kannalta, vaan ainoastaan yhtiön toiminnan jatkuvuuden kannalta.

4.4 Vakuutussuoritus

Vapaaehtoisen eläkevakuutuksen veroetuna on pidetty mahdollisuutta vähentää eläkevakuutusmaksuja korkeasta tuloverosta ja maksaa aikanaan mahdollisesti saatavista eläketuloista alempaa veroa. Vakuuttamiseen liittyy myös verotuksen lykkäämisetu, koska vakuutusmaksuista kertyvät tuotot verotetaan vasta eläkesuorituksia maksettaessa. Arvioitaessa vakuutusten verokohtelua on otettava huomioon sekä osakastyöntekijän verotus vähennysten osalta että vakuutusmaksujen vähennyskelpoisuus pienosakeyhtiön verotuksessa.

Yleisesti ajateltuna vapaaehtoiset eläkevakuutusmaksut voivat olla verotuksellisesti hyvinkin edullinen vaihtoehto verrattuna muihin yrityksen kompensatiomuotoihin. Kysymys on sekä pakollisen että vapaaehtoisen eläke-vakuuttamisen yhteensovittamisesta lykätyn palkan luonteisena eränä. Toisaalta kysymys on myös erittäin pitkäaikaisesta sijoittamisesta. Juuri sijoittamisen pitkäaikaisuus tekee eläkevakuuttamisesta äärimmäisen hankalaa. Tällä hetkellä ei voida varmuudella sanoa, minkälainen pääoma- ja yritysverotus sekä erityisesti eläkevakuutustulon verotus on esimerkiksi viidentoista vuoden kuluttua. Tämä aikaperspektiivi voi lieventää verotusta tällä hetkellä, mutta kiristää sitä tulevaisuudessa.¹¹⁵

Vapaaehtoisten eläkevakuutusmaksujen vähennyskelpoisuus joko ansiotulosta tai pääomatulosta riippuu hallituksen esityksen antopäivästä, 6.5.2004. Jos vakuutus on otettu ennen antopäivää, vakuutusmaksut vähennettiin verovuodelta 2004 vanhojen

¹¹⁵ Ks. Kukkonen 2004, s. 276.

sääntöjen perusteella ansiotulosta, mutta verovuodelta 2005 pääomatulosta. Voi olla tapauksia, joissa vakuutuksenottaja on maksanut verovuodella 2005 sekä uuden että vanhan sopimuksen maksuja, tällöin vähennysoikeus on enintään 8.500 euroa. Enimmäismäärän puitteissa vähennetään ensin vanhan sopimuksen alaiset maksut ansiotulosta ja sitten uuden vakuutuksen maksut pääomatulosta. Eläkeikä on esityksen antopäivän jälkeisillä vakuutuksilla oltava 62 vuotta, jotta vakuutusmaksut voidaan vähentää. Vakuutuksenottajan on tulevaisuudessa muutettava vanhojen sopimusten eläkeiän alkamisajankohta viimeistään 1.1.2010. Vanhoissa sopimuksissa alin eläkeikä oli 55, 58, tai 60 vuotta. Jos sopimusta ei muuteta eläkeiän osalta viimeistään vuonna 2009, eläkemaksujen vähennysoikeus katoaa, mutta maksettava eläke verotetaan kyllä tulona.¹¹⁶

Työnantaja on voinut ottaa työntekijälleen vapaaehtoisen yksilöllisen eläkevakuutuksen ja yritys yrittäjäasemassa olevalle. Ennen verouudistusta tällaiset vakuutukset ovat olleet eräin rajoituksin yrityksen vähennyskelpoista menoa EVL 8 §:n mukaisesti. Yritys- ja pääomaverouudistuksen myötä rajoitukset poistetaan ja normaaliolosuhteissa kaikki vakuutusmaksut voidaan aina vähentää. Otettaessa eläkevakuutuksia osakeyhtiöiden osakkaille on kuitenkin huomioitava mahdollinen peitellyn osingon mahdollisuus mitoitettaessa eläkevakuutuksen suuruutta.¹¹⁷

Yhtiön ottamat yksilölliset lisäeläkejärjestelyt tai kollektiiviset, tietyille työntekijäryhmälle, otetut eläkevakuutukset verotetaan edelleen ansiotulona. Niitä ei siis koske siirtyminen pääomatulojen piiriin, kuten vakuutetun itsensä ottamat lisäeläkevakuutukset. Yhtiön ottamat eläkevakuutukset eivät pääsääntöisesti ole vakuutetun ansiotulona, jos maksut eivät ylitä säädettyä enimmäismäärää eikä eläkeikä ylitä säädettyä 62 vuoden eläkeikää. Eläkemaksuja voidaan maksaa ilman tuloksi lukemista 8.500 euroa vuodessa. Jos tämä raja ylitetään, niin ylimenevä osa verotetaan edunsaajan ansiotulona sinä vuonna, jolloin maksu suoritetaan. Voi olla tapauksia, jolloin useampi yhtiö on maksanut verovelvolliselle yksilöllisen eläkevakuutuksen maksuja. Tällöin verovelvollisen tuloksi luetaan maksujen yhteismäärä 8.500 euron ylittävältä osalta.¹¹⁸

¹¹⁶ Ks. Kukkonen 2004, s. 276-277.

¹¹⁷ KS. Niskakangas 2004, s. 211.

¹¹⁸ Ks. Ojala 2004, s. 35.

Verovuodesta 2005 lukien työnantajan ja työntekijän ottamat eläkevakuutukset pyritään erottamaan toisistaan. Jos työnantaja on ottanut työntekijälleen vapaaehtoisen yksilöllisen eläkevakuutuksen, niin tällöin työntekijän vähennyskelpoisuus puolittuu. Normaalisti jokainen vakuutuksen ottaja voi vähentää vakuutusmaksuja 5.000 euroa, mutta jos esimerkiksi osakeyhtiön osakas saa yhtiöltään vapaaehtoisen eläkevakuutuksen saa osakas vähentää verotuksessaan ainoastaan 2.500 euroa. Sillä ei ole eroa onko osakas yrittäjäasemassa vai ei. Osakkaan halutessa maksimoida vapaaehtoisen eläkevakuutuksen määrän, yhtiön tulee maksaa vapaaehtoisia eläkevakuutusmaksuja 8.500 euroa ja osakkaan itsensä 2.500 euroa. Tämän perusteella maksettua eläkettä verotetaan aikanaan yhtiön maksamien vakuutusten perusteella ansiotulona ja osakkaan maksamien vakuutusten osalta pääomatulona.¹¹⁹

Verovuodelta 2005 suoritettavassa verotuksessa vapaaehtoiset eläkevakuutukset vähennetään pääomatuloista. Verovelvollisella voi kuitenkin olla tilanne, jolloin hänellä ei ole verotettavaa pääomatuloa, josta vähennyksen voisi tehdä. Tällöin verovelvollinen saa vähentää pääomatuloprosentin suuruisen erityisen alijäämähyvityksen, joka vähennetään hänen ansiotuloistaan menevistä veroista. Erityinen alijäämähyvitys pidetään kuitenkin erillään ns. normaalista alijäämähyvityksestä, joka lasketaan esimerkiksi asuntolainan koroista.

Eläkemaksujen perusteella ei voida vahvistaa pääomatulolajin tappiota, vaikka maksuja ei voisi vähentää pääomatuloista eikä erityistä alijäämähyvitystä voisi vähentää ansiotuloista menevistä veroista. Vähennysoikeus on aina sillä, joka on vakuutettuna huolimatta siitä kuka on vakuutuksen maksanut tai kumpi puolisoista on ottanut vakuutuksen, siirto-oikeutta ei siis ole. Jos vakuutetulla puolisoilla ei ole pääomatuloja eikä ansiotuloja siirtyy erityinen alijäämähyvitys toiselle puolisolalle automaattisesti ilman erityistä vaatimusta.

4.5 Luovutusvoitto

Pääomatulojärjestelmän keskeisenä periaatteena on ollut jo vuodesta 1993 laaja veropohja ja suhteellisen matala verokanta. Tämä toteutettiin vielä verovuonna 2004 29

¹¹⁹ Ks. Niskakangas 2004, s. 212.

prosentin luovutusvoitoista maksettavalla pääomaverolla. Omaisuuden luovutuksesta saaduista voitoista on pääsääntöisesti maksettu veroa huolimatta omistusasajasta sekä saannon tai luovutuksen tavasta. Myös luovutustappiot ovat vähennyskelpoisia saman periaatteen mukaisesti. Suomessa kaikki luonnolliset henkilöt ovat erilisiä verovelvollisia. Koska Suomessa ei ole puolisojen yhteisverotusjärjestelmää, verotetaan molemmat puoliset erillään toisistaan luovutusvoittoverotuksen yhteydessä. Perheen yhteiset alaikäiset lapset verotetaan näin ollen myös erillään vanhempien verotuksesta. Kuolinpesän tapauksessa jakamattoman kuolinpesän luovutus verotetaan kuolinpesällä, erillään pesän osakkaista.¹²⁰

Luonnollisten henkilöiden saamien luovutusvoittojen verotusta uudistettiin osana yritys- ja pääomaverouudistusta. Uudistukset perustuvat hallituksen esitykseen 96/2004, jolla muutettiin tuloverolakia sekä perintö- ja lahjaverolakia. Taustalla vaikutti myös ns. Arvelan työryhmän työryhmämuistio. Pääomatulojen verokannan alentaminen 29 prosentista 28 prosenttiin keventää tuloverolain mukaisten luovutusvoittojen verotusta.

Uusi lainsäädäntö koskee niitä luovutuksia, jotka suoritetaan 1.1.2005 tai sen jälkeen. Yli kymmenen vuotta omistetun omaisuuden hankintameno-olettama laskettiin 50 prosentista 40 prosenttiin TVL 46.1 §:n muutoksella. Lahjana saadun omaisuuden hankintamenona pidetään lahjan antajan hankintamenoa, jos lahjansaaja luovuttaa omaisuuden ennen kuin yksi vuosi on kulunut lahjoittamishetkestä. Muutos toteutettiin TVL 47.1 §:n ja PerVL 21 a §:n muutoksilla. TVL 47.3 §:n mukaisesti verovelvollisen omistamien osakkeiden ja niiden perusteella osakeannissa merkittyjen osakkeiden hankintamenoksi katsotaan alkuperäisten osakkeiden hankintameno jaettuna sekä uusille että vanhoille osakkeille. Jos rahastoanti ja uusmerkintä on toteutettu samanaikaisesti, lasketaan luovutusvoitto aikaisemmin omistetun ja rahastoannissa saatujen osakkeiden yhteenlaskettuna hankintamenona kaikkien osakkeiden hankintamenoksi.

Lahjanluonteisessa luovutuksessa luovutus jaetaan maksetun hinnan ja käyvän arvon suhteen perusteella vastikkeelliseen ja vastikkeettomaan osaan, jolloin vastikkeellisen osan hankintamenoksi katsotaan siihen kohdistuva osa omaisuuden hankintamenosta, TVL 47.5 §. Pienissä luovutusvoitoissa, enintään 1.000 euroa, luovutusvoitot katsotaan

¹²⁰ Ks. Juusela 2004, s. 142.

verovapaiksi¹²¹. Muutos toteutettiin TVL 48.6 §:ssä ja muutos koskee luonnollisia henkilöitä sekä kuolinpesiä. Pienten luovutusvoittojen osalta TVL 50.2 §:ssä säädetään luovutustappioiden vähennyskeltvottomuudesta, jos verovuonna luovutetun omaisuuden hankintamenot ovat enintään 1.000 euroa ja luovutus tarkoittaa TVL 48.6 §:n mukaista luovutusta.

Osittain verovapaiksi luovutuksiksi ei lueta kiinteän omaisuuden luovutuksia valtion liikelaitoksille, ellei omaisuus tule yhteiskunnalliseen käyttötarkoitukseen TVL 49.2 §:n mukaisesti. Uudistuksia sovelletaan ensimmäisen kerran verovuodelta 2005 toimitettavassa verotuksessa.¹²² Verouudistuksen muutokset kevensivät osittain luovutusvoittojen verotusta, mutta toisaalta muutokset ovat veropohjaa laajentavia. Laajennus tapahtuu varsinkin hankintameno-olettaman alentamisella ja keventäminen näkyy selvimmin pienten luovutusvoittojen verovapaudessa.

Luovutusvoittoa määriteltäessä hankintameno lasketaan pääosin samalla tavalla sekä TVL- että EVL-luovuttajalla. EVL-puolella substanssikaupassa luovutusvoiton ja hankintamenon laskenta on monimutkaisempaa verrattuna yksityishenkilön luovutuksiin, varsinkin kiinteistöjen kohdalla. TVL:n osalta hankintameno voi olla hankintameno-olettama tai todellinen hankintameno. Varsinkin lyhyiden omistusaikojen tapauksissa todellinen hankintameno on yleensä hankintameno-olettamaa suurempi ja siten verovelvolliselle edullisempi tapa luovutusvoiton määrittelyssä. Todellisen hankintamenon määrä kannattaa ja pitää selvittää ennen luovutusvoiton ilmoittamista viranomaisille.

Osakkeen hankintameno luetaan hankintamenon poistamatta oleva osa sekä kaupan välittömästi liittyvät kustannukset¹²³. Kustannuksiksi luetaan mm. varainsiirtovero, tarkastus- ja arviointikulut sekä asiantuntijakulut. Voitonhankkimisesta aiheutuneiksi

¹²¹ HE 117/2005 sanamuodon mukaisesti verovapauden perusteena on verotuksen yksinkertaistaminen. Pienien luovutusvoittojen taustalla on usein verovelvollista ja verohallintoa työllistävät ja runsasta selvitystyötä vaativat, mutta fiskaalisesti vähäiset rahasto-osuuksien, arvopapereiden sekä muun omaisuuden luovutusvoitot.

¹²² Ks. Rabinä 2004, s. 159-160.

¹²³ Poistamaton hankintamenon osa koskee varsinkin osakehuoneistojen ja kiinteistöjen kauppaa. Luonnollisen henkilön ja kuolinpesän tapauksissa osakeyhtiön osakkeista ei ole voinut tehdä poistoja elleivät osakkeet ole aikaisemmin kuuluneet verovelvollisen elinkeinotoiminnan tulolähteeseen, jolloin niistä on tehty esim. EVL 42 §:ssä tarkoitettu arvonalentumispoisto ja myöhemmin osakkeet ovat siirtyneet verovelvollisen henkilökohtaiseen TVL tulolähteeseen.

kuluiksi katsotaan myös toimitusmaksut sekä luotonvarausprovisiot, ellei niitä verotuksessa ole jo aiemmin vähennetty. Osakeyhtiön osakkeen hankintamenoon lasketaan yleensä mukaan ainoastaan osakkeesta tosiasiallisesti maksettu hinta.

Lahjana tai perintönä saatuihin osakkeisiin sovelletaan perintö- ja lahjaverotusarvoa. Poikkeuksena uudistuksen mukanaan tuoma muutos. Jos lahjan saaja luovuttaa lahjan aikaisemmin kuin vuoden omistustajan kuluessa, lasketaan luovutusvoitto siten kuin myyjänä olisi ollut lahjan antaja. Tällöin lahjan saajan hankintameno on sama kuin lahjoittajan hankintameno. Tämä tarkoittanee, että lahjansaajan verotukseen sovelletaan hankintameno-olettamaa, koska lahjan saajan omistusaika alkaa lahjoituspäivästä, ei lahjoittajan saantohetkestä.¹²⁴ Hankintameno-olettaman käyttö riippuu kuitenkin siitä, onko lahjoittajan alkuperäinen hankintameno edullisempi kuin 20 prosentin hankintameno-olettama.

Tämä veropohjaa laajentava muutos yhdessä pääomaverokannan alentamisen kanssa aiheuttaa 2,3 prosenttiyksikön verotusta kiristävän vaikutuksen. Hankintameno-olettaman käytöllä lievennetään kattavaa luovutusvoittojen verotusta ja kauan omistetun omaisuuden korkeampi hankintameno-olettama estää osaltaan inflaatioon perustuvien voittojen verotuksen. Hankintameno-olettaman käyttöön on myös verotusta yksinkertaistava syy. Tällöin tapauksissa, joissa hankintamenon määrittäminen on syystä tai toisesta ongelmallista, voidaan hankintameno-olettamaa käyttämällä päästä yksinkertaiseen luovutusvoiton määrittämiseen.¹²⁵

Pienosakeyhtiön osakkeiden hankinta-ajankohta lienee usein miten yhtiön perustamisajankohta eli perustavan yhtiökokouksen pitämishetki. Jos osakkeet on ostettu toiselta osapuolelta osakkeiden ostohetki on tällöin merkitsevä. Teoriassa osakeyhtiön perustajan osakkeiden hankintahetkeksi voidaan määritellä perustamiskokouksen pitopäivän lisäksi osakepääoman maksamispäivä, yhtiön kaupparekisteriin merkitsemispäivä tai jopa se päivä kun yhtiö antaa kaupparekisteriin merkityn yhtiön osakkeet osakkaalle. Pääsääntö on kuitenkin yhtiösopimuksen allekirjoitushetki ja hetki jolloin yhtiön perustamiskokous pidetään. Maksullisessa uusmerkinnässä aikaisemman omistuksen perusteella saatujen osakkeiden hankinta-aika

¹²⁴ Lisää Kukkonen 2004, s. 497-499.

¹²⁵ Ks. Rabinä 2004, s. 163.

määräytyy vanhojen osakkeiden hankinta-ajankohdan mukaisesti. Ylimerkinnässä omistusaika lasketaan merkinnästä.¹²⁶

Luovutusvoitosta menevä vero oli vielä verovuonna 2004 29 prosenttia, mutta verouudistuksen myötä luovutuksista, jotka on suoritettu 1.1.2005 tai sen jälkeen veroa suoritetaan 28 prosenttia. Tuloverolaissa pääsääntönä on kaikkien omaisuudesta saatavien voittojen veronalaisuus, pois lukien TVL 48 §:n mukaiset kokonaan verovapaat luovutukset sekä TVL 49 §:n mukaiset osittain verovapaat luovutukset. Luovutustappiot ovat symmetriaperiaatteen mukaisesti vähennyskelpoisia. Vähennyskelpoisuutta on kuitenkin rajoitettu koskemaan ainoastaan verovuotta ja kolmea sitä seuraavaa vuotta sitä mukaa kuin voittoa kertyy. Luovutustappiota ei myöskään oteta huomioon vahvistettaessa pääomatulolajin alijäämää. Jos tappioita on syntynyt sellaisen omaisuuden myynnistä, jonka luovutus on säädetty verovapaaksi, on tämä luovutustappio vähennyskelvoton.¹²⁷

Luovutustappion käsittely ja sen vahvistaminen on vaikeasti määriteltävissä alihintaan suoritetuissa kaupoissa. Jos osakkeiden kauppa on suoritettu käypää arvoa alempana, voidaan saajaan kohdistaa lahjaverotus, jos alihinta on vähintään 25 prosenttia käyvästä arvosta. Uudistuksen myötä TVL 47.5 §:n perusteella alihintaisen kaupan luovuttajan luovutustappion vähennyskelpoisuus menettää merkityksensä, koska vain vastikkeellista luovutusta vastaavaa osa hankintamenosta voidaan vähentää. Tällöin syntyvä tappio on normaalisti vähennyskelpoinen.

Kauppahinnan ylittäessä lahjaverotuksen alarajan tulee tilannetta tarkastella tapauskohtaisesti ja tappioiden vähennysoikeus voidaan evätä ainakin VML 28 §:n nojalla, jos alihintaisuuteen liittyy selkeä veron kiertämistarkoitus. Jos selkeää veron kiertämistarkoitusta ei ole ja kauppa on suoritettu $\frac{3}{4}$ hinnalla käyvästä arvosta, esimerkiksi sukulaisluovutuksena, voidaan luovutustappio määrittää kokonaisuutena vähennyskelpoiseksi. Näin ollen sekä julkisesti noteerattujen että noteeraamattomien arvopapereiden luovutuksesta syntynyt tappio on verovuodesta 2005 alkaen

¹²⁶ Lisää Kukkonen 2004, s. 500.

¹²⁷ Ks. Juusela 2004, s. 144-145.

vähennyskelpoinen, vaikka kauppahinta olisi alle käyvän arvon mutta yli 75 prosenttia käyvästä arvosta.¹²⁸

Käyvän arvon määrittäminen avopaperikaupoissa varsinkin pienten osakeyhtiöiden kohdalla on vaikeaa, joissain tapauksissa miltei mahdotonta. Julkisesti noteerattujen arvopapereiden kohdalla määrittäminen on yksinkertaista kaupantekopäivän kurssiin. Yksityisen osakeyhtiön tapauksessa, käypää arvoa määriteltäessä, on huomioitava sekä yhtiön kaupantekopäivän taloudellinen tilanne, mahdollinen viimeinen tilinpäätös tai välitilinpäätös, että arvon määrittämiseen vaikuttava markkinatilanne. Markkinatilanteen huomioiminen on perusteltua, koska vaikka matemaattinen arvo olisi korkeakin, voi markkinoiden tuotto-odotukset olla matalalla ja näin ollen käypä arvo olisi huomattavasti matalampi kuin matemaattinen arvo. Yleisesti käypänä arvona pidetään yhtiön osakkeiden matemaattista arvoa, jonka taustalla on yhtiön taseen mukaan laskettu substanssiarvo¹²⁹.

Osakkeiden tai muun omaisuuden luovutusta voidaan pitää vaihtoehtona voitonjakomuodoksi normaalin osingonjaon sijaan. Tällöin on eroteltava ne tilanteet, jolloin omaisuutta tai osakkeita on mahdollisuus myydä ja samalla saada pääomatulona verotettavaa tuloa. Mahdollisuuksina on osakkeiden myynti kolmannelle osapuolelle, osakeyhtiö voi lunastaa omia osakkeitaan osakkaalta, omaisuuden myynti osakeyhtiölle tai sukupolvenvaihdosluovutukset. Tutkimuksessa ei kuitenkaan tarkastella sukupolvenvaihdosluovutuksia, vaan keskitytään tarkastelemaan normaalia osakemyyntiä tai muun omaisuuden luovutusta joko osakeyhtiölle tai kolmannelle osapuolelle.

Noteeraamattoman yhtiön osakkeilla voidaan käydä kauppaa kuten pörssissä noteeratuillakin osakkeilla. Tällöin osakekauppa on yritysluovutus yksinkertaisimmillaan. Siinä osakkeiden omistaja myy yhtiönsä hallintaan oikeuttavat osakkeet joko kokonaan tai osittain. Huomattavaa on, että osakekauppa on oikeudelliselta luonteeltaan irtaimen kauppaa ja siihen sovelletaan kauppalain säännöksiä osapuolten oikeuksista ja velvoitteista. Yksityishenkilön ollessa myyjänä toimitetaan osakekaupan verotus normaalisti TVL:n luovutusvoittosäännösten

¹²⁸ Lisää Nykänen 2004, s. 292-293.

¹²⁹ Lisää Kukkonen 2004, s. 571.

perusteella.¹³⁰ Luovutettaessa muta omaisuutta joko yhtiölle tai kolmannelle osapuolelle tapahtuu luovutusvoiton laskeminen niin ikään TVL:n luovutusvoittosäännösten perusteella. Veroseuraamukset ovat siis samanlaiset huolimatta siitä luovuttaako yksityishenkilö osakeyhtiönsä osakkeita vai jotain muuta omaisuutta. Vaikutusta ei myöskään ole sillä onko ostajana yhtiö vai jokin kolmas taho.

Osakeyhtiölaki mahdollistaa sen, että osakeyhtiö lunastaa omia osakkeitaan osakkaalta. Tämä voi tapahtua joko OYL 6:1 ja 4 §:n mukaisesti osakepääomaa laskemalla tai OYL 7:3 §:n perusteella varoilla, jotka voidaan käyttää voitonjakoon. Osakepääoman laskemiseen tarvitaan kuitenkin tuomioistuimen lupa ja osakepääoman alentaminen saattaa rajoittaa voitonjakoa kolmen seuraavan vuoden ajan. Omien osakkeiden hankinta tai lunastus tapahtuu normaalitilanteessa osakepääomaa alentamatta käyttäen voitonjakokelpoisia varoja.¹³¹

Omien osakkeiden lunastaminen joko voitonjakokelpoisilla varoilla tai siten, että yhtiö ostaa omia osakkeitaan on periaatteessa rinnasteinen yhtiön voitonjakomuoto suoraan osingonjakoon. Osingon sijasta osakkeiden luovuttaja vain nostaa yhtiöstä luovutusvoittoa. Tällöin osakkeiden lunastamiseen sovelletaan normaaleja luovutusvoittosäännöksiä, jos lunastus ei täytä VML 29.2 §:n peitellyn osingonjaon tunnusmerkistöä. Peitellyn osingon normia ei voida ainakaan soveltaa, jos yhtiöllä on varoja ylimääräisen omaisuuden myynnistä ja joita palautetaan osakkaille, enemmistöosakkaalta hankitaan valtasuhteita muuttava määrä osakkeita, yhtiön enemmistöosakas lunastetaan tai ostetaan ulos yhtiön toiminnasta, yhtiön vähemmistöosakas ostetaan tai lunastetaan ulos tai yhtiön toiminta supistuu tai toiminnan luonne muuttuu ja osakkeet mitätöidään.¹³² Lunastuksen taustalla on aina oltava jokin liiketaloudellinen tarkoitus, jonka perusteella osakkeiden lunastus suoritetaan. Liiketaloudelliseksi merkitykseksi voidaan katsoa toiminnan supistuminen tai osakkaiden määrän vähentäminen yhtiön uudelleen organisoinnin vuoksi¹³³. Lunastuksen on myös oltava oikean hintainen. Liiallinen kauppahinta johtaa helposti

¹³⁰ Ks. Kukkonen 2004, s. 490-497.

¹³¹ Ks. Kukkonen 2004, s. 317.

¹³² Ks. Kukkonen 2004, s. 319.

¹³³ Varsinkin KHO 1979 II 605 sekä KHO 1978 II 606, joiden perusteella yhtiö voi lunastaa vähemmistöosakkaan osakekannan ilman peiteltyä osinkoa. Molemmissa tapauksissa vähemmistöosakas lunastettiin ulos yhtiön uudelleenjärjestelyjen vuoksi, eikä kummassakaan tapauksessa katsottu lunastuksen tapahtuneen osingosta menevän veron välttämiseksi.

VML 29.1 §:n soveltamiseen. Osakkeen käyvän ja oikean arvon määrittäminen noteeraamattomassa yhtiössä käytetään yleensä substanssiarvoa, jota on korotettu kohtuulliseksi mieluummin kuin liian korkeaksi.

5 ERITYISIÄ KYSYMYKSIÄ

5.1 *Peitelty osinko*

Jos yhtiön osakkeenomistaja on työsuhteessa yhtiöön, häntä on käsiteltävä verotuksessa kuten muita palkansaajia. Laissa ei eritellä luonnollisia henkilöitä sillä perusteella ovatko he osakkeenomistajia vai normaalissa työsuhteessa yhtiöön. Näin ollen verottomaksi luokitellut etuudet ovat verottomia huolimatta siitä, onko kyseessä osakkeenomistaja vai ei. Osakkeenomistajalle voidaan antaa sellaisia ylimääräisiä tai ylisuuria etuuksia, joita ei annettaisi normaalissa työsuhteessa olevalle. Tämän tapaisissa tapauksissa on lähellä epäily, että kyseessä olisi peitelty osinko.¹³⁴

Peitellyn osingon verotuksessa on kysymys siitä, että osakeyhtiön voitonjaon luonteiselle erälle annetaan sen luonteen edellyttämä verotus, vaikka sitä ei yhtiön ja sen osakkaan välisessä oikeussuhteessa ole käsitelty avoimena voitonjakona. Laajasti tulkittuna myös peitelty osinko on yksi pienosakeyhtiön voitonjaon erityinen muoto.¹³⁵

Peiteltyä osinkoa määriteltäessä on ensin erotettava toisistaan osakkeenomistajat, jotka toimivat osakeyhtiössä päätoimisesti ja ne osakkeenomistajat, joiden työpanos on enemmän nimellinen tai näennäinen. Maksettaessa palkkaa osakkeenomistajalle, joka toimii yhtiössä päätoimisesti ja palkka maksetaan avoimesti, verottajalla on hyvin harvoin aihetta puutua asiaan peiteltynä osinkona. Tilanne on toinen, jos osakkeenomistajan tulona pidettävää erää ei ole yhtiön puolesta maksettu palkkana eikä avoimena osingonmaksuna. Tällöin se katsotaan suoraan peiteltyksi osingoksi.¹³⁶

Edellytykset peitellyn osingon verottamiselle on säädetty VML 29 §:ssä. Pykälän sanamuodosta ilmenee, että säännöstä sovelletaan silloin, kun osakeyhtiöstä siirretään yhtiön osakkaalle tai tämän lähiomaiselle etua joko yhtiön maksaman ylihinnan tai muun vastaavan korvauksen muodossa. Säännöstä sovelletaan myös yhtiön osakkaalta

¹³⁴ Ks. Lehtonen 1993, s. 67-68.

¹³⁵ Ks. Kukkonen 2004, s. 298.

¹³⁶ Lisää Lehtonen 1993, s. 68.

tai tämän lähiomaiselta perimän alihinnan muodostaman edun perusteella. Jos osakeyhtiö lunastaa omia osakkeitaan, katsotaan lunastushinta osingonluonteiseksi tuloksi varsinkin, jos on ilmeistä, että varat on jaettu osingosta menevän veron välttämiseksi¹³⁷. Säännöksen soveltaminen edellyttää verottajalta ainoastaan ilmeisen tiedon siitä, että jotain etua on siirtynyt yhtiöltä sen osakkaalle tai hänen lähipirilleen. Käytännön kokemusten perusteella verottajalla ei ole juuri muuta näyttövelvollisuutta kuin väite, että jokin toimenpide on suoritettu ilmeisen veroedun saavuttamiseksi.¹³⁸

Lähtökohtaisesti VML 29.1 §:ssä on asetettu kaikkiaan viisi perusedellytystä peitellyn osingon verotilanteille. Ensimmäinen on yhteisövaatimus, jolloin kysymys täytyy olla osakeyhtiöstä tai siihen rinnastuvasta yhteisöstä. Toisena on osakasrelaatiovaatimus, jolloin kyse on säännösten soveltuvuuden rajautumisesta osakassuhdetilanteisiin tai niihin rinnastuviin tapauksiin. Kolmas edellytys on tavanomaisesta olennaisesti poikkeavan hinnoittelun tai vastikkeettomuuden tuoman rahanarvoisen etuuden siirtyminen yhteisöltä osakkaalle. Tällöin VML 29 §:n soveltaminen edellyttää siis rahanarvoisen edun olennaisuuden ilmeisyyttä. Neljäntenä perusedellytyksenä on saadun edun realisoituminen, jolloin yhtiön on annettava rahanarvoinen etu osakkaalle ja osakkaan täytyy saada yhtiöltä tällainen etu. Viidentenä edellytyksenä viitataan osakassuhderelaatioon, joka on vaatimus saadun edun perustumisesta osakasasemaan.¹³⁹

Pienosakeyhtiön osakas voi siis saada yhtiöstään osinkoa sekä normaalina osingonjakona että peiteltynä osinkona. Voi olla tapauksia, joissa peitellyn osingon saaminen on verotuksellisesti edullisempaa kuin normaalina osinkona saatu¹⁴⁰. Verouudistuksen mukanaan tuoma TVL 33 d § aiheuttaa sen, että 70 prosenttia peitellystä osingosta on ansiotuloa ja 30 prosenttia verovapaata tuloa. Verovuodelle 2005 säädetty siirtymäsäännös, että 57 prosenttia verotetaan ansiotulona, ei sovellu peiteltyyn osinkoon. Muuten säännökset peitellystä osingosta pysyivät uudistuksessa ennallaan.¹⁴¹

¹³⁷ Ks. Koponen 2001, s. 92.

¹³⁸ Ks. Siikarla 2000, s. 134.

¹³⁹ Ks. Kukkonen 2004, s. 299.

¹⁴⁰ Verotarkastuksessa jälkeinpäin verotettu peitelty osinko voi aiheuttaa erittäin suuret veronkorotukset ja veronlisäykset. Näin ollen avoin osingonjako on parempi vaihtoehto.

¹⁴¹ Ks. Kukkonen 2004, s. 300.

Osakeyhtiön ja sen osakkaan välisissä oikeustoimissa on noudatettava käyvän arvon periaatetta. Poiketessa tästä hinnoitteluperiaatteesta voidaan osakkaan saama raha-arvoinen etuus katsoa peiteltyksi osingoksi. VML 29.1 §:ssä säädetään hinnoittelupoikkeamista, jonka osakeyhtiö antaa osakkaallensa tai tämän omaisten hyväksi osakkuusaseman perusteella. Hinnoitteluvirheeksi katsotaan esimerkiksi osakeyhtiön ostaessa osakkaalta tavarahan tai palveluksen käypää korkeammalla hinnalla tai osakeyhtiön myydessä hyödykkeen osakkaalleen käypää alhaisemmalla hinnalla.¹⁴² Yhtiö voi myös maksaa osakkaan yksityismenoja, jotka on kirjanpidollisesti katsottu liiketoimintaan kuuluviksi. Tämänkaltaisia tapauksia voidaan katsoa valeoikeustoimiksi, tarkoituksena lisätä verovähennyskelpoisia menoja yhtiön kirjanpidossa ja toisaalta näillä valeoikeustoimilla on voitu pyrkiä vähentämään osakkaan elantokustannuksia liittämällä ne yhtiön liiketoimintaan.

Käyväksi katsottavassa hinnoittelussa on useimmiten ainakin jonkin verran väljyyttä ja säännöstä sovellettaessa on otettava huomioon se, että poikkeaman tulee olla olennainen, silloin kun käypää hintaa ei voida yksiselitteisesti määritellä.¹⁴³ Peitellyn osingon verotuksen edellytys on myös, että etu on realisoitunut osakastaholle. Riittävää ei silloin ole se, että yhtiö on köyhtynyt annetun edun määrällä, ellei osakas ole etua saanut. Poikkeuksena on myös se, että jos osakastaholle siirtyneellä edulla on liiketaloudellinen merkitys, ei tällöin ole kyse osakasasemaan perustuvasta edusta.¹⁴⁴

Erityismuotona peittelystä osingosta on, että osakeyhtiö, osingosta menevän veron välttämiseksi, jakanut varojaan hankkimalla tai lunastamalla omia osakkeitaan taikka samassa tarkoituksessa alentanut osakepääomaansa, vararahastoaan tai ylikurssirahastoaan. Kysymys siitä, miten ratkaistaan onko toimi tehty osingosta menevän veron välttämiseksi, ratkeaa usein oikeuskäytännön kautta.¹⁴⁵ Varmana voidaan kuitenkin pitää tapauksia, jolloin osakkeiden lunastaminen pois kerralla enintään niiden käyvästä arvosta ei voi tuskin koskaan käsittää peiteltyä osinkoa.¹⁴⁶

¹⁴² Lisää Järvenoja 2002, s. 40.

¹⁴³ Esimerkiksi, jos osakas on myynyt kiinteistön yhtiölleen 200.000 eurolla, mutta verottaja katsoo käyväksi hinnaksi 180.000 euroa. Jos verottajalla ei ole luotettavia vertailutietoja alueen kiinteistökaupoista, käytetty kauppahinta ei laukaise VML 29 §:n 1 momenttia.

¹⁴⁴ Ks. Ryynänen, Verotus 1/2005, s. 42.

¹⁴⁵ Katso KHO 1989 B 553 sekä KHO 1996 T 343.

¹⁴⁶ Ks. Ryynänen, Verotus 1/2005, s. 42.

Peitellyn osingon yksi perusverotustilanne on velaksi anto yhtiöltä osakkaalle siten, että osakkaan ei tarvitse maksaa velasta riittävän suurta korkoa. Peitellyn osingon verotus johtuu yleensä siitä, että osakas on saanut yhtiöltä korotonta tai alikorkoista lainaa. Tämän johdosta korkoetu verotetaan vuosittain peiteltynä osinkona. Osakaslainoista on perittävä vähintään peruskoron mukaista korkoa, jos lainaa ei ole verotettu osakkaan pääomatulona. Tämän perusteella kaikista osakkeenomistajan yhtiöltään saamista lainoista on perittävä korkoa. Lainojen koroissa käytettävä peruskorko vahvistetaan valtiovarainministeriössä puolivuositain. Voi olla tilanteita, joissa osakaslaina kasvaa jatkuvasti usean vuoden ajan. Tällöin on vaikea määritellä mikä on VML 29 §:n kannalta oikea ratkaisuperuste. Peiteltyksi osingoksi voidaan katsoa jonain vuonna kasvanut lainapääoma ja sitä aikaisempi lainapääoma hyväksytään todelliseksi. Samoin jatkuvasti kasvava lainapääoma voidaan katsoa lainaksi, jota ei ole edes aikomus maksaa takaisin, jolloin koko lainapääoma tulee verotetuksi peiteltynä osinkona.¹⁴⁷

Peitellyn osingon erityisverotuksen periaatteena on ollut osakeyhtiön ja sen osakkaan kahdenkertaisen verotuksen turvaaminen. Tämä alkuperäinen periaate hämärtyi vuosien saatossa, kun osakeyhtiön ja sen osakkaan kahdenkertaista verotusta alettiin lieventää. Yhtiöveron hyvitysjärjestelmässä pääsäännöksi tuli yhdenkertainen verotus, jolloin peitellyn osingon verotusjärjestelmä siirtyi lähinnä turvaamaan yhtiön oikeaa tulonmuodostusta. Eriytetyssä tuloverojärjestelmässä peitellyn osingon verotus on myös pyrkinyt estämään avoimen osingon tulolajijaon kiertämisen. Peitellyn osingon verotusta ei ole täysin neutraloitu suhteessa avoimen osingon verotukseen. Uudistuksen yleisperiaatteena näyttää olevan suunta kohti laajenevaa osinkojen kahdenkertaista verotusta tai ainakin osittaista kahdenkertaisuutta. Peitellyn osingon verotuksessa periaate lähenee siten taas kohti alkuperäistä periaatetta.¹⁴⁸

5.2 Sijaisosinko

Osingon sijaan suoritettavaa osakkeita koskevaa takaisinostosopimuksen, lainaussopimuksen tai muun sellaisen sopimusjärjestelyn perusteella maksettavaa korvausta kutsutaan sijaisosingoksi. Sopimuksilla on oikeus osingon saamiseen

¹⁴⁷ Lisää Kukkonen 2004, s. 303.

¹⁴⁸ Ks. Kukkonen 2004, s. 301.

väliaikaisesti siirtynyt toiselle verovelvolliselle.¹⁴⁹ Lainaussopimuksella omistaja antaa arvopaperin lainaksi lainaksiottajalle korvausta vastaan ehdolla, että lainaksiottaja luovuttaa arvopaperit takaisin sovitusajan päätyttyä. Lainaksiantaja saa korvauksen laina-aikana kertyneestä tuotosta. Korvausta ei suoriteta arvopaperien pääoma-arvosta.

Sopimus on juridiselta luonteeltaan kauppa, mutta kauppahintaa ei makseta, vaan se kuitataan vastakkaisella suorituksella eli arvopaperien palauttamisella.¹⁵⁰ Sijaisosinkosääntely otettiin käyttöön yhtiöveron hyvitysjärjestelmässä sen jälkeen, kun järjestäytynyt arvopapereiden lainaustoiminta käynnistyi ja havaittiin, että lainaussopimuksia käytettiin perusteettomien veroetujen hankintaan osingonjakokohtaan ajoitetuilla väliaikaisilla sopimusjärjestelyillä.¹⁵¹ Sijaisosinkoa ei voitu vähentää yhtiöveron hyvitysjärjestelmässä, koska osingonsaaja ei periaatteessa maksanut saamastaan osingosta lainkaan veroa.¹⁵²

Yhtiöveron hyvitysjärjestelmässä sijaisosinkoa koskeva säännöstö perustui läpivirtausperiaatteelle. Saaja tuli verotetuksi siten kuin hän olisi itse saanut lanatuille osakkeille maksetun osingon. Sijaisosinkona verotettavan korvauksen maksajalle eli lainaksiottajalle maksettua osinkoa verotettiin normaalisti osinkoa koskevan säännösten mukaan. Yhtiöveron hyvitys oli mahdollinen lainaksiottajalle saamansa osinkotulon perusteella. Jos lainaksiottaja oli yksityishenkilö tai kuolinpesä ja osinko oli noteeraamattoman yhtiön jakamaa, jaettiin osinko hänen verotuksessaan pääoma- ja ansiotulo-osuuksin. Osingon maksajana pidettiin lainaksiottajaa, jonka takia verotuksessa sovellettiin YHL:n yhtiötä koskevia säännöksiä. Maksetun osingon perusteella katsottiin tuloveron vähimmäismäärä ja lainaksiottaja oli mahdollisesti velvollinen maksamaan sijaisosingon perusteella täydennysveroa. Sijaisosinkona maksettavaa korvausta käsiteltiin verotuksessa kuten osinkoa, näin ollen lainaksiottaja ei saanut TVL:n perusteella vähentää verotuksessaan maksamaansa sijaisosinkoa. Yhtiöveron hyvitysjärjestelmässä sijaisosinko katsottiin tuloverolain 31.5 §:n mukaan suoritetuksi, vaikka sen suorittamisesta ei olisi oltu erikseen sovittu. Tarkoituksena oli estää sijaisosinkoa koskevan korvauksen kätkeyminen sopimuksen kokonaishinnoitteluun. TVL:n vähentämiskielto oli ehdoton, joten lainaksiottaja ei

¹⁴⁹ Ks. Juusela 2004, s. 127.

¹⁵⁰ Ks. Järvenoja 2002, s. 80.

¹⁵¹ Ks. Tikka 2004, s. 55.

¹⁵² Ks. Honkavaara 2004, s. 80.

saanut vähentää maksamaansa korvausta, vaikka olisikin myynyt osakkeet ennen osingonjakoa sellaiselle verovelvolliselle, jolla oli oikeus yhtiöveron hyvitykseen.¹⁵³

Sijaisosinko verotettiin lainaksiantajan tulona samoin kuin se osinko, jonka sijaan se oli saatu. Se verotettiin takaisinostosopimuksessa osakkeet luovuttaneen verovelvollisen tulona, jos osingonmaksu erääntyi sopimuksen kestoaikana. Vaikka sopimuksessa ei oltu sovittu korvausta osingosta, verotettiin sijaisosinko luovuttajan tulona. Osinko-oikeuden luovuttajana saattoi olla myös muu verovelvollinen kuin osakkeiden omistaja, jos tällä oli oikeus osinkoon esimerkiksi osinko-oikeuden testamentti- tai lahjakirjamääräyksen perusteella saaneet verovelvolliset. Sijaisosinkoa koskevaa säännöstöä ei kuitenkaan sovellettu, jos verovelvollinen myi osakkeet esimerkiksi pörssin kautta ja osti ne takasin osingonjaon jälkeen. Kyseessä ei ollut sopimus osingon siirtymisestä toiselle verovelvolliselle, eikä se siten ollut aito vaihtoehto osakelainaukselle. Sijaisosinkoa koskevan säännösten soveltaminen edellytti siten osingosta disponointia. Jos edestakaiset kaupat tapahtuivat pörssin ulkopuolella ja kauppaan liittyi selvä veroedun hankkimistarkoitus, voitiin kauppaan puuttua TVL 31 §:n perusteella, jos kauppaa ei tehty markkinaehtoisesti.¹⁵⁴

Vuoden 2005 verouudistuksessa ei ole muutettu sijaisosingon sääntelyn perusteita. Säännökset ainoastaan mukautettiin uuteen osinkoverojärjestelmään. Hallituksen esityksen 92/2004 mukaan sijaisosinkosääntely on tarpeen myös uudessa järjestelmässä, jossa yhtiöveron hyvitysjärjestelmän tapaan voidaan saavuttaa perusteettomia etuja osingonjakoajankohtaan ajoitetuilla väliaikaisilla sopimusjärjestelyillä. TVL 31.5 §:n mukaan sijaisosinko on maksajalleen vähennyskelvotonta verovapaan osingon osalta. Vastaavasti sijaisosinko on saajalleen veronalaista siltä osin kuin sen maksamisen perusteena oleva osinko olisi ollut hänelle veronalaista, jos hän olisi sen saanut.

Verouudistuksessa noudatetaan sijaisosingon verotuksessa vastaavuusperiaatetta. Verovapaan tuloerän edelleen maksaminen ei oikeuta vähennykseen ja vastaavasti veronalaisen tuloerän edelleen maksaminen oikeuttaa vähennykseen. Koska uudistuksen myötä osinko ei ole aina verovapaa, on sijaisosingon vähennyskelvottomuus rajattu koskemaan vain verovapaata osinkoa vastaavaa osaa sijaisosingosta. Sijaisosingon

¹⁵³ Ks. Järvenoja 2002, s. 81-83.

¹⁵⁴ Lisää Järvenoja 2002, s. 83-84.

saajan verotus on säädetty TVL 33 d §:ssä, jonka mukaan sijaisosinko on saajalleen osinkotuloon rinnastettavaa tuloa riippumatta siitä, millä nimikkeellä se suoritetaan. Sijaisosinkoa tullaan verottamaan samalla tavalla kuin alkuperäiseltä osingonmaksajalta suoraan saatua osinkotuloa.¹⁵⁵

5.3 Siirtymäsäännökset ja varallisuusverotus

Luonnollisen henkilön ollessa osingonsaajana verovuodelta 2005 suoritettavassa verotuksessa siirtymäsäännökset ovat vähäiset. Siirtymäsäännökset koskevat suurimmilta osilta yhtiön tasoa. Yksityishenkilön saadessa osinkoa listaamattomasta yhtiöstä normaali käytäntö on, että 9 prosenttia nettovarallisuudesta on verovapaata tuloa 90.000 euroon saakka. Jos nettovarallisuuden 9 prosenttia ylittyy, on 70 prosenttia veronalaista ansiotuloa ja 30 prosenttia verovapaata tuloa. Yli 90.000 euron ja yli 9 prosentin nettovarallisuudesta lasketut osingot ovat saajalleen 70 prosenttisesti veronalaista pääomatuloa ja loput 30 prosenttia verovapaata tuloa. TVL:n voimaantulosäännöksenä luonnollisten henkilöiden sekä kuolinpesien saamia osinkoja verotetaan verovuodelta 2005 57 prosenttia veronalaisena ja 43 prosenttia osingosta on verovapaata tuloa. Tämä siirtymäsäännös koskee ainoastaan verovuotta 2005, jonka jälkeen verovuodelta 2006 ja sitä seuraavilta verovuosilta suoritettavissa verotuksissa menetellään TVL 33 a - d pykälien mukaisesti.

Siirtymäsäännöksen vaikutusta luonnollisen henkilön verotuksessa voidaan tarkastella osingon jaolla yhtiöistä, joiden nettovarallisuus on 100.000 ja 500.000, jaettava osinko 50.000 ja luonnollisen henkilön tuloveroprosentti on 40. Ilman siirtymäsäännöstä osingosta maksettava vero on 11.480 euroa ja vastaavasti 1.400 euroa. Verovuodelta 2005 suoritettavassa verotuksessa eli siirtymäsäännöksen voimassaoloaikana osingosta maksettava vero on 9.348 euroa ja vastaavasti 1.140 euroa. Siirtymäsäännös antaa verohelpotusta luonnolliselle henkilölle 18,6 prosenttia. Verotuksellisesti oli siis järkevää ajoittaa osingonjako siten, että yhtiö maksoi mahdollisimman suuret osingot juuri verovuodella 2005. Tämä on saattanut aiheuttaa toisen osinkojenjakoboomin verovuodelta 2005 suoritettavassa verotuksessa sitten yhtiöveron hyvitysjärjestelmästä

¹⁵⁵ Ks. Juusela 2004, s. 128-129.

luopumisen jälkeen. Siirtymäsäännösten aiheuttaman verohelpotuksen vaikutusta voidaan tarkastella vasta verotuksen päätyttyä vuoden 2006 lopulla.

Varallisuusvero oli vielä vuodelta 2004 suoritettussa verotuksessa määrätty luonnollisen henkilön kohdalla progressiivisen asteikon perusteella. Asteikot säädettiin veroasteikkolain 3 §:ssä. Verotettavan varallisuuden alaraja oli 185.000 euroa, josta joutui maksamaan 80 euroa veroa. Alarajan ylittävän osan varallisuudesta joutui maksamaan 0.9 prosentin veron. Progressiivisuus toteutuu siten, että alarajaan saakka ei ole verotettavaa varallisuutta ts. alarajan alapuolella vero on nolla ja sen jälkeen se nousee 0.9 prosenttiin verotettavasta varallisuudesta.

Verovuodelta 2005 suoritettavassa verotuksessa varallisuusverotukseen tulee selvä muutos. Verotettavan varallisuuden alaraja nousee 250.000 euroon ja alarajan ylittävästä osasta menevä vero on 0.8 prosenttia verotettavan varallisuuden arvosta. Muutoksesta huolimatta yli 90.000 euroa osinkotuloja saavien ja samalla varallisuusveroa maksavien verotus kiristyy tuntuvasti¹⁵⁶. Kun tuloveroa ja varallisuusveroa maksetaan samanaikaisesti, verotuksen voidaan katsoa kahdenkertaistuvan. Tämän vaikutuksen lieventämiseksi varallisuusverolain 39 § tehtiin erityinen säännös, jonka perusteella pääomatulo-osingosta menevä vero vähennetään varallisuusverosta. Teknisesti varallisuusverosta vähennetään noteeraamattomasta yhtiöstä saadusta pääomatuloksi katsottavasta osingosta samalta verovuodelta määrättävä tulovero. Säännöstä sovelletaan tilanteissa, joissa verovelvollisen noteeraamattomasta yhtiöstä saamien pääomatulo-osinkojen yhteismäärä on suurempi kuin 90.000 euroa.

Noteeraamattomasta yhtiöstä saatujen ansiotulo-osinkojen veroa ei voi vähentää varallisuusverosta. Niin ikään noteeratuista yhtiöistä saatua pääomatulo-osinkoa ei myöskään voi vähentää varallisuusverosta. Vähennettäessä varallisuusverosta veron määrää ei osinkotuloon kohdisteta tulosta eikä verosta tehtäviä vähennyksiä, joten vähennyksen määrä on laskennallinen. Vähennyksen määrä on enintään pääomatulosta maksuun pantavan veron suuruinen. Veron määrä ei kuitenkaan ole sidoksissa osakkeista menevän varallisuusveron määrään, vaan vähennys voi pienentää myös

¹⁵⁶ Hallituksen esityksessä 92/2004 henkilöiden määräksi on arvioitu noin 2.000, jotka saavat yli 90.000 euron osingot noteeraamattomalta yhtiöltä.

muustakin varallisuudesta menevän veron määrää. Tämä johtaa siihen, että veronalaisen pääomatulo-osingon määrä voi kasvaa ilman verojen lisäystä, jos osingosta menevä vero voidaan vähentää varallisuusverosta.¹⁵⁷

Varallisuusverosta tehtävää vähennystä voidaan havainnollistaa laskelmalla. Jos luonnollisella henkilöllä on verotettavaa omaisuutta 5.000.000 euroa, niin tästä menee veroa 0,8 prosenttia eli 40.000 euroa. Henkilöllä on osakkeita noteeraamattomasta yhtiöstä matemaattiselta arvoltaan 3.000.000 euroa, jolloin pääomatulona käsiteltävän osingon enimmäismäärä on 270.000 euroa. Yhtiö jakaa osinkoa henkilölle 200.000 euroa eikä henkilöllä ole muita osinkotuloja. Osingosta 90.000 euroa on verovapaata tuloa ja tämän ylittävistä osasta 110.000 euroa 30 prosenttia (33.000 euroa) on verovapaata ja 70 prosenttia (77.000 euroa) pääomatulona verotettavaa tuloa, verovuoden 2005 siirtymäsäännöksiä ei oteta huomioon. Osingosta menee 28 prosentin pääomatulona 21.560 euroa. Koska henkilö saa vähentää tämän veron varallisuusverostaan, hän joutuu maksamaan varallisuusveroa 18.440 euroa. Säännöksen mukaan henkilö joutuu maksamaan osingosta menevää pääomatuloveroa ja varallisuusveroa yhteensä 40.000 euroa. Jos yhtiö ei jakaisi osinkoa tai osinko olisi verovapaa 90.000 euroa, joutuisi henkilö maksamaan koko varallisuusveron 40.000 euroa.

Varallisuusverolakiin tehdyn säännöksen vaikutus on selvä. Ilman erityissääntelyä luonnollinen henkilö, edellä mainitussa tapauksessa, olisi joutunut maksamaan sekä pääomatulosta menevän veron 21.560 euroa että varallisuusveron 40.000 euroa yhteissummaltaan 61.560 euroa. Verovuodelta 2005 joutuu henkilö maksamaan ainoastaan varallisuusveron 40.000 euroa. Tämä on selkeä huojennus niille, jotka saavat suuria osinkoja ja samalla omistavat suuren omaisuusmassan. Erityissääntely on ns. siirtymäsäännös kokonaan varallisuusverosta luopumiselle.

Varallisuusverotuksen ongelmana on pidetty veropohjan aukollisuutta. Kotitalouksien rahoitusvarallisuudesta verotuksen ulkopuolelle kuuluvat talletukset ja joukkovelkakirjalainat, joihin ei pankkisalaisuuden vuoksi ole katsottu voivan kohdistaa varallisuusveroa. Verotuksen ulkopuolelle jäivät myös säästöhenkivakuutukset sekä

¹⁵⁷ Ks. Penttilä 2004, s. 10-11.

eläkevakuutukset. Veropohjan aukollisuudesta johtuen verollisia sijoituksia on vuodenvaihteen ajaksi siirretty verottomiin sijoituskohteisiin. Tämäntapainen verosuunnittelu on tavanomaista, ja vero kohdentuu veropohjasta johtuen osin sattumanvaraisesti. Tämän johdosta varallisuusvero kertyy pääasiallisesti kiinteistöistä ja osakkeista.

Vuoden 2005 alussa voimaantulleen yritys- ja pääomaverouudistuksen myötä osinkoverotus on kiristynyt yhtiöveron hyvityksen luopumisen vuoksi. Varallisuusverotuksen kohteena olevan osakeomistuksen verotuksen taso on kasvanut, samalla kun varallisuusverotuksen ulkopuolelle jäävien sijoituskohteiden verotus on tuotonkin osalta keventynyt pääomaverokannan alentuessa. Verovuodelta 2006 suoritettavassa verotuksessa onkin tarkoituksenmukaisempaa kohdistaa osakeomistuksen verotus puhtaan omistuksen sijasta osakkeiden tuoton, eli osinkojen verotukseen. Tämän johdosta varallisuusverotuksesta luovutaan ja varallisuusvero kannetaan viimeisen kerran verovuodelta 2005.¹⁵⁸ Varallisuusverotuksesta luopuminen yksinkertaistaa luonnollisen henkilön verotusta ja ehkäisee mahdollisen epäterveen verosuunnittelun varsinkin pääomatulona verotettavien osinkojen tapauksissa.

¹⁵⁸ Lisää HE 144/2005.

6 PÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Osakeyhtiön voitonjako muuttui vuoden 2005 alussa merkittävästi. Vanhasta yhtiöveron hyvitysjärjestelmästä siirryttiin osinkojen osittain kahdenkertaiseen verotukseen. Muutoksia tapahtui luonnollisen henkilön kohdalla sekä luovutusvoittoverotuksessa, ulkomailta saatujen osinkojen verotuksessa että vapaaehtoisten eläkevakuutusten verotuksessa. Rakenteellisesti suurimmat muutokset tapahtuivat kuitenkin noteeraamattomista sekä noteeratuista osakeyhtiöistä saatujen osinkojen kohdalla.

MUUTTUU	ENNALLAAN
<ul style="list-style-type: none"> - yhtiöveron hyvitys poistuu ja tilalle osittain kahdenkertainen verotus - täydennysvero poistuu - veroylijäämät poistuvat - noteeratuista yhtiöistä saaduista osingoista maksettava veroa - noteeraamattomien yhtiöiden osakastason verovapaan osingon määrä alenee - noteeraamattomien yhtiöiden verovapaalle osingolle yläraja - pienten ansiotulo-osinkojen verotus kirisyys, jota kompensoidaan uudella vähennysmahdollisuudella 	<ul style="list-style-type: none"> - osinkotuloa verotetaan usealla eri tavalla - nettovarallisuutta kannattaa kasvattaa - osa voitosta kannattaa jättää yhtiöön - osakastasolla tietty osa osingosta netto-osingosta on verovapaata - suurien osinkotulojen kohdalla ansiotulo-osingon kokonaisverorasitus pysy miltei entisellä tasolla - käyttämättömät hyvitykset säilyvät

Taulukko 1. Pysyvät ja muuttuvat seikat osinkoverouudistuksessa¹⁵⁹.

Taulukkoon 1. on koottu osinkoverotuksen muutokset lyhyesti ja johdonmukaisesti, josta voidaan havaita muuttuneet sekä pysyvät seikat jo tapahtuneen verouudistuksen jälkeen. Luonnollisen henkilön näkökulmasta suurin vaikutus on noteeratuista yhtiöistä saatujen osinkojen verollisuus entisen nollaverotuksen sijaan. Noteeraamattomista osakeyhtiöistä saatujen osinkojen verorasituksen nousu on huomattava muutos entiseen järjestelmään verrattuna. Veroylijäämien poistuminen voi olla epäedullista tapauksissa, joissa niitä on kerääntynyt useiden vuosien ajalta. Tällä ei kuitenkaan ole merkitystä osingonsaajan kannalta, koska veroylijäämillä oli ainoastaan laskennallinen merkitys

¹⁵⁹ Mukaellen Kukkonen 2004, s. 205.

yhtiöveron hyvitysjärjestelmässä, eikä niiden poistumien aiheuta euromääräisiä vaikutuksia. Verouudistuksesta huolimatta osingon verotus on pysynyt melko monimutkaisena, joka ilmenee osingon verovapaalla osalla sekä pääoma- ja ansiotulon verotuksen rajoilla. Nettovarallisuuden kasvattaminen on edelleen järkevää verosuunnittelua ja se voi olla jopa tärkeämpää kuin vanhassa yhtiöveron hyvitysjärjestelmässä, koska nykyjärjestelmässä osingosta lasketaan 9 prosentin osuus nettovarallisuudesta osingonsaajalle verovapaaksi tuloksi. Käyttämättömät hyvitykset ovat edelleen käytettävissä, eivätkä ne katoa kuten veroylijäämät.

Osinkoverouudistus ei tuonut muutosta osakeyhtiön nettovarallisuuden laskenta-periaatteisiin. Se lasketaan edelleen vähentämällä yhtiön varoista yhtiölle kuuluvat velat. Osingonjaon perusteena oleva matemaattisen arvon laskenta tapahtuu jakamalla nettovarallisuus ulkona olevien osakkeiden määrällä. Yhtiön lunastamia osakkeita ei matemaattisen arvon laskennassa huomioida. Uudistus ei siten muuttanut nettovarallisuuden määrittelyä, joten tulevaisuudessa on tarpeen, yrityksestä riippuen, määritellä nettovarallisuuden tärkeys osingonjakoa harkittaessa.

Uudistunut osinkoverotus ei tuonut helpotusta osinkoverotuksen monimutkaisuuteen. Noteeraamattomasta yhtiöstä saatu tulo jaetaan verovapaaseen tuloon, ansiotuloon sekä pääomatuloon. Se miten osinko jaetaan eri tuloihin, perustuu käytännössä pitkälti yhtiön nettovarallisuuteen. Osingon jakaminen moneen eri tulolajiin merkitsee tulevaisuudessa sitä, että yhä useammin normaalin osingonsaajan on turvauduttava osingonjakoon perehtyneen verokonsultin apuun. Tämä voi aiheuttaa ylimääräisiä kuluja sekä osinkoa jakavalle yhtiölle että osingonsaajalle.

Osingonjakotilanteessa yhtiön nettovarallisuuden vaikutus on osinkoverouudistuksen myötä lisääntynyt. Koska osa osingosta lasketaan nettovarallisuuden perusteella verovapaaksi tuloksi, pienen nettovarallisuuden yhtiöiden osakkaat ovat heikommassa asemassa verrattuna suurempiin yhtiöihin. Tämä voi tulevaisuudessa muuttaa yhtiöiden osingonjakopolitiikkaa siten, että investoinnit kohdistuvat nykyistä enemmän kohteisiin, jotka kasvattavat yhtiön nettovarallisuutta. Nämä kohteet saattavat syrjäyttää henkilöstöön kohdistuvat investoinnit kuten rekrytoinnin ja koulutuksen. Todennäköisesti yritykset pyrkivät kasvattamaan nettovarallisuuttaan varmistaakseen osakkailleen mahdollisimman suuren verovapaan tulon osuuden jaetusta osingosta.

Yhtiön varoissa olevan asunnon arvo vähennetään osinkoa saavan osakkaan omistamien osakkeiden matemaattisesta arvosta. Vähennys tapahtuu silloin kun osakas on käyttänyt asuntoa samana verovuotena, jolloin osinkoa on saatu. Edellytyksenä vähentämiselle on se, että osakas on yhtiöön työsuhteessa oleva ja omistaa yksin tai perheensä kanssa enemmän kuin 50 prosenttia yhtiön osakekannasta ja on YEL vakuutettu. Asunnon vähentämisen perustetta määriteltäessä on kiinnitettävä huomiota siihen kuka on työsuhteessa yhtiöön.

Työsuhteen määrittelyssä voidaan käyttää osakkaan verovuoden päättymisajankohtaa, jonka perusteella työsuhde yhtiöön arvioidaan. Toisaalta voidaan myös käyttää ajankohtaa, jolloin osinko on ollut nostettavissa. Verotuskäytännön kannalta on välttämätöntä määritellä onko henkilö työsuhteessa vai ei juuri matemaattisen arvon oikaisemisen kannalta. Vähennettävänä määränä käytetään asunnon verotusarvoa. Verovapaan osingon laskentapohja on osakkeiden matemaattinen arvo jaettuna ulkona olevilla osakkeilla. Asunnon arvon vähentäminen monimutkaistaa tätä laskentamallia, koska tämäntapaisissa tilanteissa on arvioitava sekä se onko osingonsaaja työsuhteessa yhtiöön että onko asuntoa todellisesti käytetty osakkaan asuntona kyseisen verovuoden aikana.

Vielä yhtiöveron hyvitysjärjestelmässä yhtiön osakkeiden hankintaan käytetty velka vähennettiin osakastason vähennyksenä osingonjakotilanteessa. Yritys- ja pääomaverouudistuksessa poistettiin tämä vähennysperuste ja samalla osakkeiden hankintavelka säädettiin normaaliksi tulonhankkimisvelaksi ja sen korko on vähennyskelpoinen osakkaan tuloverotuksessa. Vähennyskelpoisuus säilyy, vaikka osinko olisi kokonaisuudessaan verovapaata tuloa. Verotuksen kiristymistä tapahtuu yrittäjillä, joilla on paljon vanhoja osakkeiden hankintaan liittyviä velkojen korkoja. Tätä lieventää siirtymäsäännös, jonka perusteella verovuosina 2005 – 2009 ei huomioida alijäämähyvityksen enimmäismäärää, jos alijäämähyvitys johtuu osakkeiden hankintaan liittyvistä koroista. Siirtymäkauden jälkeistä tilannetta ei vielä voi arvioida, mutta osakkeiden hankintavelan korkojen kohtelu tulisi säätää pysyvästi niin, että alijäämähyvityksen ylärajaa ei otettaisi huomioon tulevaisuudessakaan.

Elinkeinotoimintaa harjoittavan osakeyhtiön osakkaalleen antama rahalaina vähennetään edelleen osakastason vähennyksenä. Tähän ei tapahtunut muutosta osinkoverouudistuksessa. Matemaattisesta arvosta vähennetään osakkaan laina yhtiölle. Lainan korot vähennetään osakkaan verotuksessa alijäämähyvityksen kautta samoin ilman ylärajaa kuten osakkeiden hankintavelan kohdalla.

Palkanmaksua osingon sijaissuorituksena voidaan tarkastella joko ottamalla huomioon yhtiön maksama vero tai se voidaan jättää huomioimatta. Jos tarkastelussa huomioidaan yhtiön maksama vero osana osakkaan verorasitusta, havaitaan että palkkana verotettu tulo on matalammin verotettua kuin samansuuruinen osinkona saatu tulo. Tässä on huomioitava se, että osakeyhtiön on maksettava voitostaan veroa. Jos sillä ei ole verotuksessa verotettavaa voittoa, kokonaisverorasitusta ei voida laskea. Tutkimuksen tarkasteluvälillä palkkana saatu tulo on aina matalammin verotettua kuin osinkona saatu tulo. Tilanne muuttuu kun yhtiön nettovarallisuus kasvaa miljoonaan euroon. Tällöin palkkatulon veroprosentti on matalampi aina 32.000 euroon saakka, koska kokonaisverorasituksena on ainoastaan yhtiön maksama 26 prosentin vero. Tämän pisteen jälkeen palkka on tarkasteluvälillä korkeammin verotettua kuin samansuuruinen osinko.

Palkan verotuksen suhdetta suoraan osingonjakoon on tutkimuksessa tarkasteltu myös sillä periaatteella, että yhtiön maksamaa veroa ei ole huomioitu osaksi osakkaan verorasitusta. Tämä perustellaan sillä, että osakeyhtiö on itsenäinen oikeushenkilö ja sen maksamat verot ovat yhtiölle kuuluvia menoja. On huomioitava, että osa osakkeenomistajista on sellaisia, jotka eivät ole kiinnostuneita saatikka edes tietoisia yhtiön verotuksen määrästä. Näille henkilöille on tärkeää ainoastaan se, miten heitä verotetaan henkilökohtaisessa verotuksessa. On myös tilanteita, joissa yhtiön vanhat tappiot aiheuttavat sen, että yhtiöllä ei ole verotettavaa tuloa osingonjakovuonna. Tämä pätee myös tilanteisiin, jolloin yhtiö jakaa osinkoa tappiolliselta tilikaudelta voitonjakokelpoisten varojen puitteissa. Tällöin verorasitus on ainoastaan osingonsaajan osuus saamastaan osingosta. Erityistilanteena voidaan myös pitää tilannetta, jolloin yhtiö myydään heti osingonjaon jälkeen, mutta ennen yhtiön verotuksen päättymistä. Tämäntapaisissa tilanteissa verovastuu yhtiön tuloverosta siirtyy uudelle omistajalle. Näin ollen osingonsaajalle ei koidu laskettavaa kokonaisverorasitusta siltä tilikaudelta,

jonka mukaan osinko on saatu. Oletuksena on tietenkin se, ettei ennakoveroa ole maksettu voitolliselta tilikaudelta.

Tutkimuksen perusteella palkka on raskaammin verotettua kuin samansuuruinen osinko, jos yhtiön veroa ei huomioida osaksi osakkaan verorasitusta. Nettovarallisuuden suuruudella on kiistatta verotusta laskeva vaikutus. Tarkastelluilla nettovarallisuuksilla palkasta maksetaan veroa alkaen 2.000 eurosta. Osingon verotus alkaa 10.000 euroa nettovarallisuudella vasta 4.000 eurosta ja 100.000 euron nettovarallisuudella 11.000 eurosta alkaen. Tarkasteltaessa 10.000 euron tuloa palkkana sitä verotetaan noin 10 prosentin tasolla ja 10.000 euron nettovarallisuudella noin 8 prosenttia. Tässä vaiheessa 100.000 euron nettovarallisuuden yhtiöstä saatua osingosta ei vielä veroa makseta, koska tässä vaiheessa tulosta on 9.000 euroa verovapaata tuloa ja kunnallis-verovähennys poistaa lopulta 1.000 euroilta verontarpeen. Tarkastelun korkeimmalla tasolla palkan veroprosentti on noin 34 jolloin osingosta joudutaan maksamaan ainoastaan noin 22 tai 21 prosenttia, riippuen yhtiön nettovarallisuudesta. Tämäkin tukee tarkastelunäkökulmasta riippuen sitä, että nettovarallisuutta kasvattamalla päästään osakkaan kannalta pienempään verorasitukseen.

Osingon sijaan saatu vuokratulo on aina tapauskohtaisen tarkastelun kohteena. Vuokratuloa verotetaan 28 prosentin pääomaverokannalla. Tutkimuksen euromääräisillä rajoilla osinko on matalammin verotettua koko tarkasteluvälillä, jos yhtiön veroa ei oteta huomioon. Tämän tarkastelun perusteella vuokra ei ole osingon sijaissuorituksena kannattava osingonsaajan kannalta. Jos osakkaalle huomioidaan yhtiön ja osingonsaajan kokonaisverorasitus on osinko edullisempaa aina 28 prosentin verotasoon asti. Rajaksi voidaan määritellä 100.000 euron nettovarallisuudelle noin 11.000 euroa, jonka jälkeen vuokrana verotettu tulo on vähemmän verotettua kuin osinko. Taas nettovarallisuuden vaikutus verotusta laskevana elementtinä on huomattava. Jos 100.000 euron nettovarallisuudella vuokran edullisuuden raja on noin 11.000 euroa, niin 10.000 euron nettovarallisuudella tämä raja on noin 3.000 euroa.

Vuokran mahdollisuutta osingon sijaissuorituksena kannattaa harkita varsinkin uusia toimitiloja hankittaessa. Jos yhtiöllä ei ole käteisvaroja tilojen hankintaan ja tilat joudutaan hankkimaan lainavaroin, niin yhtiön nettovarallisuus ei kasva ja ainoaksi verohelpotukseksi yhtiölle jää lainan korkohyöty. Osakkaan kannalta tilojen hankinta ei

kasvata osingon verovapaata osaa. Tämän tapaisissa tilanteissa kannattaa harkita tilojen hankkimista suoraan osakkaan lukuun, jolloin osakas voi vuokrata tilat yhtiölle ja saa pääomatulona verotettavaa vuokraa. Etu on myös tilojen ostoon otetun lainan korkojen vähentäminen osakkaan henkilökohtaisessa verotuksessa ja vuokratulosta voidaan vähentää siihen kohdistuvat yhtiövastikkeet sekä vuosikorjaukset.

Osakkeiden myyntiä ja siitä saatavaa voittoa voidaan pitää varsin kiinnostavana verosuunnittelukeinona suoran osingonjaon sijaan. Mahdollisuutena on osakkeiden suora myynti kolmannelle osapuolelle tai sukupolvenvaihdos, jonka ongelmakohtiin ei tutkielmassa puututa. Myyntitilanteessa osakkeiden hankintahinta ja hankinta-ajankohta on selvitettävä, jonka perusteella myyjälle määritellään luovutus-voitto. Luovutusvoitosta maksetaan verovuodesta 2005 ja sen jälkeen 28 prosentin pääomatulovero. Tapauskohtaisesti tämä voi olla matalampi kuin osingosta maksettava vero. On kuitenkin huomattava se seikka, että osakkeiden luovutus on kertaluonteinen tapahtuma, jonka jälkeen luovuttajan osakeomistus laskee eikä tulovaisuudessa voi saada osinkoa luovuttamiltaan osakkeilta. Tämän vuoksi on tarkoin harkittava onko osakkeiden myynti kannattavaa yhtiön tulevaisuutta ja tulevia osinkoja silmälläpitäen.

Peitellyn osingon riskiä ei ole suorassa osingonjaossa, joka on suoritettu säännösten mukaan. Riski sisältyy tapauksiin, jolloin yhtiön varoja siirtyy osakkaan hallintaan VML 29 §:n soveltamisalan tapauksissa. Yhtiön ja sen osakkaan välisten oikeustoimien tulee olla käyvän arvon periaatteen mukaisia. Peitellyn osingon riski on ilmeinen kun yhtiö maksaa osakkaan henkilö-kohtaisia menoja. Peitellyn osingon tapauksissa verotus tapahtuu 70 prosenttisesti ansiotulona eikä verovuodelle 2005 säädetty 57 prosentin huojennus sovellu. Peitellyn osingon verotusta suunniteltiin 100 prosenttisesti ansiotuloksi, mutta lainsäädännössä päädyttiin kuitenkin normaaliin ansiotuloverotuksen tasoon. Kokonaisuudessaan peitelty osinko on huomattavasti raskaammin verotettua kuin vanhan yhtiöveron hyvitysjärjestelmän aikana. Tällä hetkellä peitellyn osingon verotuksella pyritään ainakin osittain kahdenkertaiseen verotukseen.

Verovuodelle 2005 säädetty siirtymäsäännökset vanhasta järjestelmästä uuteen aiheuttaa selvän edun niille osakkeenomistajille, jotka saavat osinkoja kyseisenä vuotena. Siirtymäsäännöksillä on annettu verohelpotusta noin 18 prosenttia verrattuna seuraaviin vuosiin. Varallisuusveron alaraja nostettiin 250.000 euroon, jonka ylittävältä osalta

joutuu verovuotena 2005 maksamaan 0,8 prosenttia veroa. Verovuodelle 2006 varallisuusverolaki kumotaan, joten varallisuusveroa ei tulla enää kantamaan verovuoden 2005 jälkeen. Tämä selkeyttää osaltaan melko vaikeaselkoista osinkoverotusta, koska pääomatulo-osuuden vähentämistä varallisuusverosta ei tarvitse enää laskea.

Pääomaverokannan muutos 29 prosentista 28 prosenttiin aiheuttaa noin 24 miljoonan euron laskun tuloverotukseen. Lisäksi tämä aiheuttaa noin 6 miljoonan euron laskun lähdeverollisten talletusten korkojen verotuottoihin. Osinkoverotuksen muutos noteeraamattomista yhtiöistä saatujen osinkojen kohdalla nostaa verotuottoja noin 33 miljoonaa euroa valtion tuloverotuksessa ja noin 12 miljoonaa euroa kunnallisverotuksessa. Sairausvakuutusmaksun ja kirkollisveron tuotto nousee noin miljoona euroa. Toisaalta yhteisöverokannan lasku aiheuttaa noin 21 miljoonan euron laskun verotuottoihin, joten kokonaisverorasituksen kasvuksi tulee muodostumaan 26 miljoonaa euroa. Noteeraamattomasta yhtiöstä saadun pääomatulo-osingon veron vähentäminen varallisuusverosta verovuodella 2005 vähentää varallisuusveron tuottoa noin 21 miljoonalla eurolla. Varallisuusverotuksen keventäminen aiheuttaa noin 12 miljoonan euron laskun varallisuusverotukseen.¹⁶⁰ Nämä ovat arvioita, jotka voidaan todeta vasta sen jälkeen kun uusi järjestelmä on otettu käyttöön ja tilastot ovat valmiina.

Kokonaisuudessaan yritys- ja pääomaverouudistus on tämän hetken valossa varsin onnistunut. Noteeraamattomista yhtiöistä saatujen osinkojen verokohtelu on kiristynyt, mutta samalla veronmaksajat on saatettu samanarvoiseen asemaan. Uudistuksen myötä saaduista osingoista maksetaan veroa huolimatta siitä, onko osingot saatu listatuista vai listaamattomista yhtiöistä. Nettovarallisuuden merkityksen kasvu saataessa noteeraamattomasta yhtiöstä verovapaata tuloa aiheuttaa tulevaisuudessa verosuunnittelun aseman kasvua. Osingonjakopäätöstä tehtäessä tarvitsee yhä useammin arvioida sitä, miten se vaikuttaa seuraavien vuosien nettovarallisuuden kasvuun. Vaikka osingonjaon verotusta on luonnollisen henkilön kohdalla kiristetty, voi se johtaa kotimaisten yhtiöiden omavaraisuuden kasvuun, koska uusi järjestelmä suosii vakavaraisia yhtiöitä. Toisaalta negatiiviseksi puoleksi voidaan katsoa veronsaajan

¹⁶⁰ Lisää HE 92/2004, s. 50-51.

menetykset verrattuna vanhaan järjestelmään. Valtion tuloverotuksen laskun suuruus voidaan todeta vasta 2006 verotuksen valmistumisen jälkeen.